Gezi Direnişi broşürleri: 6

Osman Akınhay

GEZİ RUHU – BİR İSYANIN HALESİ

#occupygezi
#direngezi

agorakitaplığı

Osman Akınhay
Bir İsyanın Halesi

agorakitaplığı
419

OSMAN AKINHAY

1960, İzmir, Ödemiş doğumlu. 1976'da SBF'ye, 1980'de hapse girdi. İçeride çevirmenliğe başladı. 110'u aşkın kitap çevirdi. *Gün Ağarmasa* (2002), *Ölüme Bakmak* (2005) ve *Ölülerimiz Bir Tutar Bizi* (2010) adlı üç romanı; *Piyasa Sosyalizmi Tartışması* (1991) ve Özcan Özen'le birlikte hazırladığı *Çeçenistan: Yok Sayılan Ülke* (2002) ve *Dünyanın Bütün Sokakları İsyanda* (2003) başlıklı üç derlemesi, Mehmet Uğur'la yaptığı *Müzakerelerden Üyeliğe: AB-Türkiye Gündemindeki Sorunlar* (2005) ve Şükrü Argın'la yaptığı *Yaşlanan İnsanlık, Gençleşen Kapitalizm* (2009) başlıklı iki söyleşi kitabı bulunuyor. Agora Kitaplığı ile *Mesele* kitap dergisinin editörü.

Osman Akınhay

GEZİ RUHU – BİR İSYANIN HALESİ

Gezi Direnişi broşürleri: 6

Gezi Ruhu – Bir İsyanın Halesi
Osman Akınhay

Kapak tasarım - mizanpaj: Sibel Yurt

© 2013, Osman Akınhay
© 2013; bu kitabın yayın hakkı
Agora Kitaplığı'na aittir.

Birinci Basım: Eylül 2013

ISBN: 978-605-103-216-0

Baskı ve Cilt: Ceylan Matbaası
Güven İş Merkezi, B Blok, No 318
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 10 79

AGORA KİTAPLIĞI
Sertifika no: 12761
Kuloğlu Mah. Turnacıbaşı Cad.
No: 54, Çukurcuma-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26 - (0212) 251 37 04 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
e- posta: agora@agorakitapligi.com

"Bu isyanı biz değil, genç kuşak gerçekleştirdi. Bize kalansa, onu en müstesna yerinden -içinden- doyasıya seyretmek oldu."

GEZİ RUHU – BİR İSYANIN HALESİ

27 Mayıs'ı 28 Mayıs'a bağlayan gece internetten duyurulan, benim de sabah 03.47'de Ahmet Saymadı'nın attığı, *"Kepçeler ve dozerler Gezi Parkı'nı yıkmak üzere Divan Oteli tarafından girmeye çalışıyor. Herkesi yıkıma karşı durmaya bekliyoruz"* twitiyle ilk işaretini fark ettiğim isyanın[1] durulmasının üzerinden iki ay geçti.

Burada 'isyanın durulmasının üzerinden' derken 22 Haziran tarihini dayanak alıyorum. Gerçi o tarihten sonra, 30 Haziran'da yaklaşık 30 bin kişinin katıldığı LGBT

1) Aslında bu ifadeyi 'isyanın birinci dalgasının' diye düzeltmekte bir tereddüdüm yok. Cumhuriyet tarihinin gördüğü en büyük kendiliğinden ayaklanmanın açığa çıkardığı enerjiyi, ayrıca AKP hükümetinin sonbahardan itibaren Suriye ve Kürt cephelerinin yanı sıra, muhtemel bir ekonomik krizle ve içerideki bu 'yeni/üçüncü cephe'yle de boğuşmak zorunda kalmasının tutuşturması kesin olan *yeni kıvılcımları* hesaba kattığımızda, bu isyanın alçalan yükselen dalgalar halinde arkasının gelmesi eşyanın tabiatına uygundur.

Onur Yürüyüşü ile, en kalabalık olarak Kadıköy Yoğurtçu Parkı'ndan Rıhtım Caddesi'ne kadar süren 2 Temmuz Sivas katliamını anma yürüyüşleri ve 6 Temmuz'da mahkemenin Topçu Kışlası yapımını iptal kararının uygulatılması için düzenlenen eyleme, daha başlamadan polisin saldırısı sonrası sergilenen direniş ve yine 8 Temmuz'da, Vali'nin parkı 'resmen tekrar' açışından üç saat sonra, Taksim'e o zamana kadarki en kalabalık polis yığınağı yapılarak gerçekleşen saldırıya karşı koyuş, Ankara'da Kennedy ve Dikmen direnişleriyle Eskişehir'de öldürülen Ali İsmail Korkmaz'ın Antakya'daki cenazesinde çıkan çatışmalar ve TMMOB'un denetim yetkisini kaldıran yasanın Meclis'ten bir gece intikam alırcasına geçirilmesinden sonraki protestolar gibi artçı gösteriler yapıldı. Fakat bence, Gezi Parkı'na düzenlenen 15 Haziran gece baskınının ardından, Gezi Direnişi döneminde bütün ülkede öldürülen arkadaşlarımızı anmak amacıyla karanfil atma eyleminin yapıldığı ve eylemin bitiminde polisin bir kere daha kitleye saldırması üzerine çatışmaların gecenin ilerleyen saatlerine kadar sürdüğü 22 Haziran gününü, isyanın durulmaya başladığı tarih sayabiliriz.

Şimdi (Ağustos biterken), yazın en sıcak aylarından geçiyor olmamızın da etkisiyle, isyan -göreli- bir dinlenme halinde. Fakat hatırlananlarla ve yeni gençliğin menkıbelerine dönüşen yankılarıyla isyana fiilen katılmış olan herkesin zihninde, sanki bir gün önce gerçekleşmiş

gibi bütün tazeliğiyle duruyor. Üstelik, isyana dair tartışmaların, sonuç çıkarma çabalarının ya da doğrudan (hükümetin ve yandaş basınla kalemlerin açıktan yalanlarında gördüğümüz gibi) veya dolaylı yollarla (Mısır'da 3 Temmuz'da gerçekleşen ordu darbesiyle Gezi Direnişi arasında bağ kurma gayretlerinde olduğu gibi) isyanı karalama çabalarına karşı koymanın ve yeni argümanlar üretmeye çalışmanın sürmesine bağlı olarak anlamı çoğalıyor, çoğaltılıyor. İsyanın ağırlıklı olarak hangi toplumsal sınıf ve katmanlara dayanıp, hangi kesimleri etkilediği ve kucakladığı konusunda çeşitli analizler yapılıyor. Keza, bu isyanda açığa çıkan enerjinin nasıl bir örgütlenmeye tahvil edileceği (ya da böyle bir ihtimal bulunup bulunmadığı), yerel seçimlerde gösterilecek adaylara ya da kurulacak ittifaklara nasıl yansıyacağı konusunda değişik görüşler ortaya konuyor.

Ayrıca, çeşitli vesilelerle görece küçüklü büyüklü birçok eylem yapılmaya devam ediliyor.[2] Gezi Parkı direnişi olarak başlayan bu isyanın, bir açıdan en kritik ânı sayılabilecek olan (ve 14 Haziran gecesi, direnişin sürdürülmesine mi yoksa parkın bir şekilde boşaltılmasına mı

2) Gezi Direnişi'nin patlak vermesinden önce hep yapılagelen, Chomsky'nin *Occupy/İşgal Et* kitabında andığı, Howard Zinn'in sözüne de çok uygun düşen eylemler bunlar: "Howard'ın [Zinn] sözleri, hepimizin dikkatini, nihayetinde tarihin kaydına onlarsız giren 'o büyük ânlar'ın temelini oluşturan 'meçhul kişilerin sayısız küçük eylemleri'ne çekme çağrısıdır" (Türkçesi: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, Temmuz 2013, s. 2).

karar verileceği gece, Gezi Parkı'nın yedi mahalleye ayrılıp, meclisler halinde toplantı yapmalarıyla start alan) park-forumlar da, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere birçok şehirde -ilk haftalardaki canlılığını haliyle tam muhafaza edemese de- yüzlerce ayrı birimde sürüyor.

Öyleyse, bugünden geriye bakıp, bütün bir isyana dair bazı sonuçlar çıkarmak için yeterince mesafe almış olduğumuzu farz edebiliriz.

GEZİ PARKI, BİR YAĞMANIN PARÇASIYDI

Gezi Parkı projesi, bu alana Topçu Kışlası ve bir AVM yapılması, AKM'nin yıkılması (ve yerine devasa bir cami dikme hayali), ayrıca Taksim Meydanı'nda trafiğin yeraltına indirilerek, üstünün kontrol altında tutulması niyetleri gökten zembille inmedi. Bu niyetler, neo-liberalizmin 'dünyadaki en sevgili kulları'ndan olan Başbakan'ın ve AKP'nin çift yönlü projeksiyonuna dahildi. Bir taraftan, şehrin muazzam rant potansiyeli taşıyan merkezi alan ve semtlerindeki yoksulların kentin kıyılarına sürülmesini amaçlayan ve böylece bu alan ve semtleri hem 'mutenalaştırarak' zenginlerin kullanımına, hem de sermayenin talanına açan Kentsel Dönüşüm programı vardı; öbür taraftan, Türkiye solunun hafızasındaki güçlü yeriyle birlikte, Taksim Meydanı'nı hem 1 Mayıs'lara ve başka gösterilere, ayrıca İstiklal Caddesi'ni (ve tabii Galatasaray Lisesi

önünü) küçüklü büyüklü bütün protesto eylemlerine kapatarak, ülkenin en kritik meydanının *siyasal/muhalif bir merkez olmaktan çıkarılması* arzusu.

İşte bu minvalde, Sulukule'den Okmeydanı'na, Haydarpaşa'dan Galata'ya, kentin her tarafında tezgâhlanan bu talan programından Taksim çevresinin payına ilk düşen, Tarlabaşı'ndaki büyük boşaltma ve bu semtin mülkiyet ve yatırım alanı olarak hükümete yakın isimlere peşkeş çekilmesi planı oldu.[3] Emek Sineması'nın yıkılması ve İnci Pastanesi'nin polis-zabıta işbirliğiyle yıkılıp boşaltılması da bu genel planların bir parçasını oluşturuyordu. Sonra da sıra, Taksim Meydanı düzenlemesine gelmişti. Aslında, trafiği yeniden düzenleyecek alt geçit çalışmaları ve parkın etrafındaki tadilatlar aylardır hiç durmadan devam ediyordu. Ama ne zaman ki, dozerleri parkın içine sokmaya yöneldiler, ağaçları sökmeye kalkıştılar ve pervasızlıklarını katlayarak sürdürdüler, orada dananın kuyruğu koptu.[4]

İlk geceki yıkımın durdurulmasının ardından, 28 Mayıs Salı günü öğlen saatlerinde yıkım ekibi ve polis parka yeniden dönmüştü; olay yerine gelen BDP İstanbul millet-

3) Beyoğlu'ndaki kentsel dönüşüm planlarına değinen (Can Atalay'la yapılmış) kısa bir söyleşi için bkz. Yiğit Atılgan, "Hukuksuzluğa Karşı Yurttaş Hareketi", *Express*, Sayı: 136, Haziran 2013, s. 30.

4) Direnişi en baştan içinde yaşayan bir eylemcinin, Gezi Parkı'ndaki olayların başlaması ve devamına dair detaylı bir anlatımı için bkz. Deniz Atam, "'Gezi Meselesi'ni Anlama Kılavuzu": http://www.bianet.org/biamag/insan-haklari/149050-gezi-meselesini-anlama-kilavuzu#.UgVb6WDh3PI.twitter.

vekili Sırrı Süreyya Önder'in yıkım ekibine ruhsatını sorması, dozerin önüne geçip çalışmalarını fiilen engellemesi ve polisin şiddetli saldırısının fotoğrafının internete ve sosyal medyaya taşınmasıyla direnişin fitili ateşlendi. Polisin bir metre yakından birkaç defa biber gazı sıktığı 'kırmızılı kadın'ın sembol olan fotoğrafları çoktan internette şimşek hızıyla dolaşmaktaydı.[5] O arada Başbakan Erdoğan'ın (tarihteki tüm Alevi katliamlarını hatırlatır ve güncel Suriye krizindeki Alevi düşmanlığını kışkırtırcasına) 'Yavuz Sultan Selim' adını verdikleri 3. Boğaz Köprüsü'nün temel atma töreninde, *"Ne yaparsanız yapın, biz orası için kararımızı verdik, yapacağız"* şeklindeki konuşması, alkol satışları ve reklamlarının düzenlenmesiyle ilgili kanun tasarısını *"dinimizin emrettiği kural"* diye savunması ve eylemcileri *'çapulcu'* olarak adlandırması, geniş bir kesimi ayağa kaldırmayı başaracaktı. Buna medyanın aşırı iktidar yanlısı tutumu da eklenince, toplum eylemlerin yükselmesiyle birden iki cepheye ayrıldı: iktidar yandaşları ile 'diğerleri', yani 'bunlar', 'marjinaller', 'vandallar', derken 'kemirgenler', vb.

Medyanın iktidar kuyrukçusu hali o kadar dalkavukçaydı ki, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere bir-

---

5) Reuters'dan Osman Orsal'ın çektiği bu fotoğraf kısa sürede öyle etkili oldu ki, İtalyan Parlamentosu'ndan bazı kadın milletvekillerinin topluca kırmızı elbise giyerek dayanışmalarını göstermeleriyle (ve daha sonra ABD'ye, Brezilya'ya kadar yankılanmasıyla), hemen dünya çapında bir 'fenomen'e dönüştü.

çok şehrin sokakları gaz dumanına boğulur ve hastanelerin acil servisleri, eylemci revirleri yaralılarla dolar, polisin yakın mesafeden hedef gözeterek attığı kapsüller ve plastik mermiler onlarca kişinin gözünü kaybetmesine sebep olurken, anaakım televizyon kanalları üç maymunu oynamaya devam edeceklerdi ve dahası, CNN International İstanbul'dan sekiz buçuk saat canlı yayınla olayları dünyaya aktarırken, CNN Türk saatler boyunca Penguenler belgeseli yayınlamasıyla 'basının utanç sayfaları' içinde kendine müstesna bir yer edinecekti.

31 MAYIS 2013, CUMA: "BU BAŞKA BİR ŞEY!"

İsyanın büyüklüğü, görkemliliği ve muhteşemliğini çıplak haliyle ve günler boyu görüp yaşamadan önce, hemen herkesin çabucak farkına vardığı, Gezi Parkı kaynaklı bu derlenişin hakikaten 'başka bir şey'e tekabül ettiğiydi.

Bir gün önce, 30 Mayıs akşamı parkın içi çok kalabalıktı ve herkesin yüzünde hem sevinçli hem de (neler olacağına dair) meraklı bir ifade vardı; insanlar hiç dokunulmadan kendi hallerine bırakılsa, parkın içi çok değil, birkaç gün içerisinde 1960'lar Amerikası'nın açık alan konserleri ve hippileriyle Woodstock ve Çiçek Çocukları atmosferine bürüneceğe benziyordu.

O akşam biz saat sekiz suları, Eylem'le ve kızımız Asyak'la üçümüz, ayrıca birkaç yakın dostumuzla beraber yine Taksim Gezi'deydik. O sabah erken, saat beşte Çevik Kuvvet geziye saldırırken, sivil bir grup çadırları yakmıştı. Akabinde çadırlar tekrar kurulmuştu, Sırrı Süreyya Önder kendini tekrar kepçenin önüne atmıştı ve akşam bizim girdiğimiz dakikalarda bütün Gezi'nin içinde binlerce kişi vardı. İnsanlar halka halka yerlerde oturuyor, halay çekiyor, sloganlar atıyor, bildiriler dağıtıyor, kitap dergi satıyor, pankartlar, flamalar asıyor, dövizler taşıyor, ağaçlara yazılar, Roboski'de ölenlerin fotoğraflarını iliştiriyor, gitar, saz çalıyor, şarkılar, türküler söylüyor ve parka sahip çıkıyorlardı. Üstelik bu binler durmadan değişiyordu; görenler ve bir süre vakit geçirenler gidiyor, onların yerini parkın bu halini hiç görmeyenler alıyordu. Mete Caddesi'tarafına bir de platform kurulmuştu. Hep beraber Gezi içinde biraz dolandıktan sonra, platformun yanında müziği beklemeye koyulduk.

Birkaç konuşmanın ardından, ilk iki gece bazı üyeleri Park'ta geceleyen ve şiddetli sabah baskınlarına maruz kalan Bandista sahne aldı; kalabalık hep birlikte "Benim Annem Cumartesi"yi, "Haydi Barikata!"yı söyledi. Sonra sahneye Kardeş Türküler geldi ve onlardan da birkaç şarkı dinledikten sonra biz ayrıldık.

Ertesi gün yedi buçukta uyanıp da bilgisayarımı açtığımda, sabahın erken saatlerinde Gezi'ye bir kere da-

ha, bu sefer daha da sert biçimde saldırıldığını ve gezinin tümden polisin işgaline geçtiğini öğrendim. Saat 10'da Divan Oteli önünde basın açıklaması yapılacaktı; fakat protestocular ve birçok CHP milletvekiliyle birlikte Mimarlar Odası'nın yaptığı bu açıklamanın ardından, grubun üzerine yine gaz bombaları atıldı ve gazeteci Ahmet Şık başına gelen bir gaz bombası fişeğiyle yaralandı. Bunun üzerine DİSK, saldırıyı protesto etmek amacıyla kendi üyelerini ve duyarlı olan herkesi öğlen saat 13'te Taksim Meydanı'na çağırdı.

Biz de kadim dostum Turgut'la birlikte öğlen Taksim Meydanı, Tramvay durağında protestoya gittiğimizde, 400-500 kadar kişinin toplandığını gördük. Polis grubun çok yakınındaydı. Bir müddet durduk; fazla gergin bir hava yoktu, ya da biz sezememiştik. Bir süre daha oturmaya devam edilecek gibi görünüyordu. Fakat az sonra Sıraselviler'den işyerine yeni dönmüştük ki, slogan sesleri işittik ve Taksim İlkyardım Hastanesi'nin arka tarafındaki yokuştan kâh koşarak kâh hızlı hızlı yürüyerek gelen insanları gördük. Belliydi, protestoculara gene saldırılmıştı. Sonradan öğrendiğimiz, bu saldırının çok sert olduğuydu; biber gazının yanı sıra tazyikli suyla da insafsızca ve hedef gözeterek hücum etmişlerdi. Derken twitter'da, Sırrı Süreyya Önder'in polis saldırısında yaralanıp Taksim İlkyardım'a kaldırıldığı haberini okuduk.

Hastane zaten çok yakınımızdaydı. Girişte, acil servis kısmında bir kabindeki sedyeye uzatmışlardı Sırrı'yı; yan kabinlerde başka yaralılar vardı ve çatışmalar sürdüğü için neredeyse her beş dakikada bir yeni yaralı getiriliyordu. Sırrı'nın koluna serum takılmıştı; böğrünü tutarak, *"Şuradan sırtıma sert bir şey çarptı, ne olduğunu anlamadım,"* diyordu. Muhtemelen yakın mesafeden bir gaz kapsülü isabet etmişti. Kırık olup olmadığını anlamak için film çekeceklerdi; serum bitince üst kata çıkarılmayı bekliyordu. O esnada kabine uzunca boylu bir doktor geldi; *"Vay Sırrı Bey,"* deyip, sırtüstü yatan adamı kaldırarak öyle bir kucakladı ki, Sırrı'nın gözlerinin yuvasından fırlayacak gibi olduğunu fark ettim. Sevginin böylesi!

O saatlerden sonra artık Taksim'e açılan bütün caddeler, caddelere çıkan her ara sokak direniş alanıydı; bütün İstanbul, Taksim'e çağrılıyordu. Beşiktaş'ta (en son 11 Mayıs'ta, İnönü Stadı'ndaki son maç olarak bilinen Beşiktaş-Gençlerbirliği maçı öncesinde de yoğun gazlı saldırıya maruz kalmış olan) Çarşı grubu, diğer taraftar gruplarıyla beraber hareket halindeydi. Sırrı Süreyya'nın daha sonraki bir röportajında belirteceği gibi, Gezi Parkı'na yönelik saldırıyı ilk bir-iki günde protesto edenlerin sayısı taş çatlasa 300-400'ü geçmezken, artık kentin her semtinden kadınlı erkekli on binler sokaklara dökülmekteydi ve birkaç saat içinde bu sayı abartmasız yüz binlere çıkacaktı.

Aynı gün akşamüstü, saat beş sularıydı; öğleden sonra yer yer meydana gelen çatışmaların ardından, arkadaşım Yunus'la beraber soluklanmak üzere Firuzağa Kahvesi'nde oturmuş, çay içiyorduk. Kahvenin yanında ve karşısındaki kaldırımlar da maskeli eylemcilerle doluydu. Yan masada dördü kadın, biri erkek, genç bir grup oturuyordu; normal zamanlarda siyasete ilgi duyup duymadıklarına dair müspet bir tahminde bulunamayacağımız, dahası "kesin siyasetle ilgileri yoktur" diye akıl yürütebileceğimiz bir topluluktu. Biraz sonra, çalıştığı işyerinden yeni paydos etmiş izlenimi uyandıran, yarı resmi giyimli bir genç kadın daha geldi masaya. Önce selamlaşıp öpüştüler, yeni gelen kadın bir sigara yakıp kendine çay söyledi, garsonun getirdiği çaydan bir iki yudum aldıktan sonra da yere koyduğu büyük siyah poşet çantaya doğru eğilirken, "İşte, hepsini getirdim," dedi.

Biz yaşını başını almış iki adam, yan masadan yarı merak, gözucuyla onları takip ediyorduk; bu hengamenin içinde ne yapıyorlardı? Son gelen kadın büyük torbanın içinden teker teker malzemeleri çıkarmaktaydı: gıcır gıcır baretler, yüz maskeleri, deniz gözlükleri, fularlar, şişe suları ve bir torba limon. Bu işi yapmanın kırk yıllık ustasıymış gibi, kurabiye dağıtır misali tek tek arkadaşlarına teslim ediyordu malzemeleri. Bizim gözlerimiz çoktan faltaşı gibi açılmıştı.

Aynı ânda, *"Aha!"* diye bir nida koptu ikimizin de ağzından: "Evet, bu hakikaten başka bir şeydi."

Nitekim, gecenin ilerleyen saatlerinde, 'üç beş çapulcu'nun 'üç beş ağaç'tan çıkardığı yerel bir çatışmanın, bir çığ gibi büyüyerek kendiliğinden bir ayaklanmaya dönüştüğü görülecekti.

BİLDİĞİN İSYAN!

Kahveden ayrılınca önce bir yayınevine uğradık, sonra ara sokaklardan İstiklal Caddesi'ne çıkmak istedik. Fakat Sadri Alışık Sokak'tan ancak Ağa Camii'nin önüne kadar gelebildik. Cadde hınca hınç doluydu. Uzaktan, zıplayarak bakmak istediğimizde gördüğümüz, kalabalığın başının ve polis barikatının Fransız Konsolosluğu'nun bitiş hizasında olduğuydu. Geride Galatasaray Lisesi'nin arkasından, Tünel'e doğru uçsuz bucaksız bir insan seli akıyordu. İstiklal Caddesi'nin giriş tarafında on-on beş dakikada bir bazen tekli, bazen ikili üçlü gaz bulutları kalkıyordu; bazı patlamaların şiddetinden, arada ses bombalarının da atıldığını anlıyorduk. Gaz sıkılınca ön taraftaki saflarda biraz dalgalanma oluyordu gerçi, ama kimse yerinden pek oynamıyor olmalıydı ki, hareketlenme ve gerileme bizim bulunduğumuz yere ulaşmıyordu. Bazen öyle bir izlenime kapılıyorduk ki,

sanki geniş ekran televizyonun başındaymışız da en öndeki çatışmaları başka bir ülkede meydana geliyormuş gibi izliyorduk.

Kitleden bazen ara sokaklara girenler oluyor, onların yerini Galatasaray Lisesi tarafından öbek öbek gelen gruplar alıyordu. Kol kola girip, *"Gençlik çıldırdı, biber gazı istiyor!"* diye bağıranlar; onların yanında *"Biber gazı oley, biber gazı oley!"* diye tempo tutan her takımın taraftarları; derken yıllardır internette dolaşan, Beşiktaşlıların Fenerbahçe için yaptıkları, klibi Beşiktaş'taki Kazan birahanesinde çekilmiş olan ağır müstehcen bestenin yine topluca, tabii günün manasına göre uyarlanarak gür bir sesle söylenişi; bunu duyan kadınlarla genç kızların önce şaşırmaları, sonra birbirlerine bakıp ne diyeceklerini bilememeleri, bir kısmının yüzünde müstehzi bir ifadenin belirişi ve sonunda, deyişi bir 'metafor' haline getirip kendilerinin de bu tempoya katılmaları; twit'lerden Taksim'in başka yönlerinden gelen çatışma ve toplanmaları öğrendikçe coşkulu alkışlar eşliğinde *"Faşizme karşı omuz omuza!"*, *"Direne direne kazanacağız!"* sloganlarının yükselişi; muazzam kalabalığın çok büyük kısmının genç erkekler ve genç kızlar, kadınlardan oluşmasıyla paralel biçimde, *"Bu daha başlangıç, mücadeleye devam!"* sloganının caddeyi kaplayışı; ardından, istisnasız herkesin katılımıyla *"Hükümet istifa, Tay-*

yip istifa!" diyerek belki de temel talebin[6] belirlenmiş olması ve tabii, artık isyanla özdeşleşmiş sayılan Çarşı grubunun *"Sık bakalım sık bakalım, biber gazı sık bakalım, kaskını çıkar, copunu bırak, delikanlı kim bakalım"* nakaratının tekrarlanışı ilk akılda kalan ânlardı.

Gündüzden takip ediyor, internetten dakika başı haber alıyorduk; zaten herkes birbirine o kadar çok şey anlatıyordu ki etrafınızdaki konuşmalara kulak misafiri olarak bile olayın kapsamından haberdar olmak mümkündü. Gözümüzün önündeki manzaralar, İstiklal Caddesi dışında başta Sıraselviler, Tarlabaşı, Gümüşsuyu, Elmadağ-Harbiye olmak üzere Taksim civarındaki bütün cadde ve sokaklara sıçramıştı. Polisle kaç sokakta, kaç caddede birden aynı ânda çarpışıldığını kimse bilmiyordu. On beş-on altı yaşından altmış-yetmiş yaşına kadar bütün Türkiye, kadınlı erkekli muazzam bir topluluk isyanın içine çekiliyordu.

O insan kalabalığının kenarından, mağazaların kapalı kepenklerine sürtüne sürtüne Küçükparmakkapı Sokağı'na kadar, ön saflara bakmaya geldiğimizde -ki orada yeni gaz saldırısıyla geri çekilenlerden, film yönetmeni arka-

---

6) Tarık Ali, "Türkiye'de Şehirler Hakikatleri Haykırıyor!" başlıklı makalesinde, 2011-2012'de ABD'de yaşanan The Occupy (İşgal Et) hareketinin talepleri arasında hükümetin doğrudan hedef alınmadığını, Türkiye'deki Gezi isyanındaysa hükümetin ve başbakanın istifasının temel bir slogan olması nedeniyle, o hareketten daha siyasal bir içerik taşıdığını belirtir (Tarık Ali, *Hakikat Kazanacak!*, Agora Kitaplığı, İstanbul, Ağustos 2013 içinde, s. 6).

daşımız Faruk'a da rastlamıştık- şöyle bir aksiyon döngüsü yaşandığını fark ettik: Faruk'un da anlattığı gibi, en öndekiler TOMA'lara doğru hamle yapıyorlar, biber gazı atılınca bir yandan gerilerken, bir yandan gaz kapsüllerini geri fırlatmaya çalışıyorlar, öndekiler yorulunca yerlerini yeni çatışacak eylemciler alıyordu ve ilk etapta çalışıp geri çekilenler de yan sokaklarda bir müddet dinlendikten sonra yeniden ön saflara geçmeyi istiyorlardı.

Saatler ve günler içerisinde bu tablo renklendi, alabildiğine şiddete boğuldu, ama esasen fazla bir şey değişmedi. Bazen polisin attığı gazların daha değişik ve daha zarar verici nitelikte, sıkılan suların boyalı ve asitli olduğu, maruz kalan kişiyi çok daha ağır etkileyip nefessiz bırakan maddeler içeren portakal gazı atıldığı konuşuluyordu; eylemciler de kendilerince yöntemlerini savunma geliştirmişler, mesela yüze sade su serpmenin faydası olmadığını görmüşler, Talcid'li suyu iyice yaygınlaştırmışlardı; bazıları gönüllü olarak Talcid'li su şişeleri hazırlayıp, gözleri en çok tahriş olanların yüzlerine fışkırtarak yardımcı oluyorlardı.

Bu, bildiğimiz isyandı. Daha doğrusu, gençken ve daha sonra 'kitapta' okuyup da ömür boyu özlemini duyduğumuz (kendiliğinden) ayaklanmanın ta kendisiydi. Hadi bu isyanın bizde değiştirdiği halet-i ruhiyemizi ifade etmek için diyelim, Murathan Mungan'ın *"Ben sende bütün aşklarımı temize çektim"* dizesine atıfla, *biz bu is-*

yanla bütün hayatlarımızı temize çekiyorduk. Ne de olsa, Nâzım'ın ölümsüz dizeleriyle,

> *çok şükür çok şükür bugünü de gördüm*
> *ölsem de gam yemem gayrının*
> *resmini yapabilir misin üstat*

misali bir büyülenmişlik ve coşkuyla, teori/kavram ile pratik/hayatın üst üste çakıştığı, yok yok, pratiğin teoriye nal toplattığı günlerdi bunlar.[7] O kadar ki, o günlerden beri kim bana, "Ne var ne yok, nasıl gidiyor hayat?" babında hal hatır sorsa, "*Daha ne olsun?*" diye karşılık vermeyi alışkanlık edinecektim.

Nitekim üç gün sonra *Radikal* gazetesinden arkadaşım Cem Erciyes, "Bu direnişi kim yazar, bana bir akademisyen ismi versene; yazı kitap ekine olacağına göre hangi kitaplar öne çıkarılabilir," diye sorduğunda, "*Bu akademisyen aklıyla kotarılacak bir yazı konusu değil,*" cevabını vermiştim. Doğrudan siyasal pratiğe dair bu 'olay'ı anlatırken referans-yazar olarak gösterilebilecek kişi de kanımca ancak Lenin olabilirdi.

Hiç duraksamadan, "İstiyorsanız ben kendim yazarım; bu olay bir direnişten öte, apaçık bir kendiliğinden ayaklanma, kitapta yeri var, mevzuyu Lenin'e de bağlarım," dedim. Cem de, "Tamam," dedi ve hemen o akşam bilgisa-

---

7) Neydi o bütün gençliğimiz boyunca Lenin'den okuyup, seminerlerde dinlediğimiz Goethe alıntısı: "*Bütün teoriler gri/hayat ağacıysa yeşil ve çiçekli.*"

yarın başına oturup, 'Bu Bir Kendiliğinden Ayaklanma' başlıklı yazımı kaleme aldım.[8]

Gerçekten, Kürtlerin isyanları bir tarafa, Cumhuriyet tarihinde hiç görülmemiş boyutta bir ayaklanmaydı bu. Daha önce çok görkemli mitinglere, yürüyüşlere, işgallere sahne olmuştu İstanbul; yine bu şehirde 15-16 Haziran çapında bir işçi ayaklanması gerçekleşmişti. O zaman da tüm şehirde hayat felç olmuş, fabrikalardan akın akın işçiler boşalmış, zamanın valisi, eylemciler Beyoğlu'na geçmesinler diye Haliç üstündeki iki köprüyü de açtırmıştı ve daha ilk aşamada sıkıyönetim ilan edilmişti. Fakat her şeyden önce, örgütlülüğün yükselişte olduğu, örgütlü olmaya kıymet verilen ve DİSK'in yöneticileri ve fabrika temsilcilerinin de işçileri yönlendirmekte çok önemli rol oynadıkları bir ayaklanmaydı o. Yine 1996 yılında Gazi Mahallesi'nde, karanlık güçlerin Alevilerin yoğunlukta olduğu kahvehane ve dükkânları taramalarıyla başlayan olaylar sonucu yerel çaplı bir isyana, belki de ilk 'kent isyanı'na tanık olmuştuk.

Halbuki Gezi Parkı'yla başlayan bugünkü başkaldırı, kıvılcımını kentsel duyarlılıktan alıp, sonra polisin Park içindeki vahşice saldırılarına, Başbakan'ın kimseyi umursamaz, dediğim dedik açıklamalarına duyulan öfkeyle, siyasal iktidar karşıtı bir ivme kazanmış ve akabinde, yüz

8) Bkz. Osman Akınhay, "Bu Bir Kendiliğinden Ayaklanma", *Radikal Kitap*, 5 Haziran 2013 (ayrıca bkz. bu kitabın Ek bölümü, s. 123-129).

binlerin 'aşağıdan' ve 'örgütlü' olmayan tepkisiyle volkan gibi patlamıştı.

31 Mayıs akşamı en son bir saat kadar Sıraselviler'de yer aldıktan, geceyarısını epeyce geçtiğinde eve döndükten sonra, twitter'dan izleyebildiğim kadarıyla önce Feriköy-Kurtuluş semtlerinde başlayıp, sonra hızla İstanbul'un bütün semtlerine yayılan (ve Susurluk protestolarına dayalı bir geçmişi de olan) tencere-tava çalma eylemine tanık olup biz de Faruk'la beraber kendi balkonumuzdan katılmış, sokağımızın ilerisindeki vuvuzelanın aralıklı ama durmak bilmez sesiyle çokça eğlenmiştik ve sabaha karşı 4 civarında yatmaya karar vermiştim. Ne ki üç saat sonra, uyanıp internete şöyle bir bakayım dediğimde, Kadıköy'den gelen eylemcilerin, benim uyumamdan bir iki saat sonra Boğaziçi Köprüsü'nü bayraklar ve sloganlarla geçerek Barbaros Bulvarı'na ulaştıklarını okudum.

Herhalde birçok kişi gibi benim de bütün bu eylemlerde, fiilen içinde olmadığıma yandığım ve köprü üstündeki fotoğraflarını gördüğümde aralarında bulunmadığıma hayıflandığım tek ân bu, Köprü'den geçiş ânı olacaktı.

BU NASIL BİR İSYAN?

Şüphesiz bu öncelikle 'siyasal' bir isyandır. İsyana fiilen katılanların (balkonlarında tencere tava çalan ev ahalilerine kadar) çoğunluğunun 'politik' kişiler olmamaları; isyanın eski tipte, iktidar hedefi güden, soğuk sloganlar atılan,

çatık kaşlı bir görünüm arz etmekten ziyade reddiyeci ve serbestlik yanlısı, yaratıcı ve şenlikli olması ve uzun vadeyi gözetmemesi; isyancıların görüşlerinin PKK'den TGB'ye kadar birbirine en zıt kutuplar arasındaki bir yelpazede kümelenmesi; ayrıca 'flamalı gruplar'ın katılımcıların hatırı sayılır bir kesiminde antipati toplamış olması bu gerçeği değiştirmez. Dolayısıyla, isyanı daha ilk günlerden 'haysiyet' gibi kavramlara sıkıştırmak ve ufkunu, kapsamını 'daha az siyasal/devrimci' göstermeye çalışanların, savlarını kanıtlamaları için bayağı bir takla atmalarının gerekeceği açıktır.[9] Ancak bu aynı zamanda, Türkiye'de 1970'lerin halk hareketinde 'köylülüğün' ciddi bir ağırlığının olmasından farklı olarak, kentte (kentlerde), kentin (kentlerin) tam göbeğinde gerçekleşmiştir ve bu merkezleri terk etmeyi hiç istemeyen bir kitlenin isyanı olmuştur.

David Harvey, "Kentte Yaşama Hakkı" adlı çığır açıcı makalesinin başında, *"Kentte yaşama hakkı, bireyler olarak kent kaynaklarına erişme konusunda özgürlüğe sahip olmaktan çok daha fazlasıdır. Bu, kenti değiştirerek kendimizi de değiştirme hakkıdır,"* der. Harvey yazısının sonunda, *"Kent hakkını hem bir faaliyet sloganı hem de siyasal bir ideal olarak benimsemek"*ten bahseder ve Lefebvre'in *"dev-*

9) "Haysiyet ayaklanması, kimlik ayaklanması gibi kavramlar (Gezi'yi Arap baharından koparmak için kullanıldığı sürece), liberal projenin iflasını kurtarma çabalarıdır" (Cihan Tuğal, "Gezi Direnişinin Küresel Arka Planı: Tükenen Liberalizm", *Gezi'nin Yükselişi, Liberalizmin Düşüşü*, Agora Kitaplığı, Ağustos 2013 içinde, s. 13-14).

rimin -kelimenin en geniş anlamıyla- kentli olması gerektiği" görüşünün doğru olduğunu vurgular.[10]

İstanbul artık -yine David Harvey'in deyişiyle- bir 'asi şehir'di ve sonraki günlerde kitlesel olarak sergiledikleri olağanüstü direnişlerle Ankara, İzmir, Eskişehir, Mersin ve Antakya da 'asi şehirler' vasfıyla anılmayı hak edeceklerdi. İçişleri bakanlığının Haziran ayı ortasındaki açıklamasına göre, yani devletin rakamlarına göre dahi (iki il dışında) 79 ilde, 2,5 milyon insan doğrudan katılmıştı isyana (ki gayri-resmi rakamların çok daha fazla olduğunu hepimiz biliyorduk; ayrıca, sokağa çıkınayıp evinden tencere tava çalarak bir şekilde sesini duyurmak isteyenleri de hesaba kattığımızda, bu sayının daha da arttığı ortadaydı). Halk otuz üç yıllık derin suskunluğun üstüne 'uyanıp', otoriteye başkaldırma iradesini bir kez ortaya koymuştu ve bu noktadan geri adım atmaya, sözüne sahip çıkmaktan vazgeçmeye niyeti yoktu. İşte bizim ne tür bir kent (ve nasıl bir kentte yaşamak) istediğimiz ve buna mukabil, AKP'yle büyük şirketlerin kentin dokusu ve yapısıyla, büyük çıkar çevrelerinin arzuları doğrultusunda kafalarına estiği gibi oynama isteği, Gezi Direnişi'nin çıkışındaki asıl cepheleşmeyi temsil ediyordu.

---

10) David Harvey, *New Left Review* (II) 53, Eylül-Ekim 2008 (Türkçesi için bkz. *New Left Review - 2008 Türkiye Seçkisi*, çev. Ebru Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009, s. 181-202).

Direnişin tam isyana dönüşmeden önceki ilk günlerinde parkın içinde yürütülen mücadele, bu noktada özellikle anmaya değerdi. Aslında, dinsel literatürün 'ilk günah'ı gibi, direnişin 'ilk meşruiyeti'ni de o günlerdeki 'masumane' (!) mücadele sağlamıştı. Ve tabii, dolaylı bir sonuç olarak, hükümetin çevreciliğe sığınan negatif/karalayıcı çabalarının da, eylemcilerin ilk elde çevre yıkımını ön planda tutan pozitif/meşrulaştırıcı gayretlerinin de, ilk bir-iki gün için isyanın *apaçık* siyasal karakterini perdeleyen bir örtü işlevini gördüğü ayrıca iddia edilebilirdi.

Başbakan'ın o tepeden, buyurgan, sultanvari dili de pek çok gün protestoların imdadına yetişti. Eylemciler ne zaman yorgunluk emareleri gösterseler ve olaylar durulacakmış izlenimi uyandırsa, her gün aynı hakaretle nakaratlarını sürdüren Başbakan'ın yeni bir konuşması, militan olsun olmasın Gezi direnişine katılan herkesi yeniden canlandırmaya yetmişti.

Oysa -yukarıda dikkat çektiğim gibi- Gezi'nin ilk günlerinde protestocuların tutumları, hiç de sonraki günlerde yaşanacak büyük olayları haber veren türden değildi. Mesela, kalkanlarıyla sıra oluşturmuş polislere karşı, gülen yüzüyle kitap okuyan o kırmızı tişörtlü gencin, yere çöküp kitaplarını yukarı kaldırarak polislerin yüzlerine tutan protestocuların fotoğraflarını hatırlarsınız. Üstelik daha sonraları, şiddetli saldırıların bütün hı-

zıyla devam ettiği günlerde de eylemcilerin buna benzer tutumları devam edecekti ve bu silsile en sonunda polisi, emirlere uymamaya davet edip, *"Polis simit sat, onurlu yaşa,"* sloganlarıyla üniformasını çıkarmaya çağırmaya kadar varacaktı.

Ancak polisin Gezi'yi basmasıyla patlak veren huzursuzluğun geçmişi öylesine çok yönlü başka hoşnutsuzluklarla ve birikmiş sorunlarla yüklüydü ki, hem ayrı ayrı birçok şeye hem de birçok şeyin hepsine birden tepki duyan insanlar, bir yandan bir işte çalışıyor olsalar bile gelecekleri güvende hissetmeyen beyaz yakalılar[11] ve okullarını bitirdiklerinde bir işe girme şanslarının bile bulunup bulunmayacağından emin olamayan öğrenciler ve işsiz mezunlar, öbür yandan uzun süredir cumhuriyetlerini

---

11) Bu bağlamda, Ankara'da Kızılay, Kennedy Caddesi ve Kuğulu Park ekseninde geceler boyu yaşanan tabloyu, dışarıdan gelen biri (Tarık Ali) şöyle anlatacaktı: "Ben hayatımda ilk defa gece başlayan protestolara tanıklık ettim. İnsanlar işlerinden evlerine gidiyor, üstlerini değiştirip yemeklerini yiyor, kravatlarını çıkarıp eyleme hazırlanıyorlardı. Ellerinde birer su şişesi, yüzlerinde ıslak mendiller, biber gazının etkilerinden korunmaya hazırdılar. Gece saat 10 ya da 11 olduğunda genellikle küçük gruplar halinde sokağa çıkıyor, caddeleri ve sokakları gölgeler gibi aşıp Kuğulu Park'a ulaşıyor ve binlerce insan birbirlerine gülüp şarkılar söyleyerek sloganlar atıyor, Erdoğan'ı hedef alan tepkilerini dile getiriyorlardı. Sonra polis saldırısı başlıyordu. Saldırıyla birlikte hemen reklam panoları, arabalar ve ellerine geçen başka şeyler alelacele devrilip barikatlar kuruluveriyordu. TOMA'ların tazyikli sularla kitleyi dağıtma çabaları nafileydi. Sonra sıra (Brezilya'dan ithal edilen) biber gazına geliyordu. Aralıksız atılan bombalar sonucu kitle dağılıyor, sonra gene toplanılıyor ve bu durum sabaha karşı 3'e, belki daha ileri saatlere kadar devam ediyordu. Üstelik bu eylemler ertesi gün ve gece yeniden başlayacaktı" (Tarık Ali, "Ankara'dayken", *a.g.y.*, s. 14-15).

gasp edilmiş sayan 'ulusalcılar'a varıncaya kadar hıncahınç doldurmaya başladılar Gezi Parkı'nı. *"Sık bakalım, sık bakalım"*ın yanında *"Hükümet istifa!"*, *"Tayyip istifa!"* sloganları daha çok yankılanıyordu artık. Çevresel/kentsel duyarlılık, hayat tarzına karışılmaması isteği, seküler bir hayat sürme arzusu ile Başbakan'ın otoriter kişiliği ve siyasal iktidarın keyfi yönetimine duyulan tepki birleşmiş, polis şiddetine duyulan öfkeyle katmerlenmişti.

31 Mayıs'ı 1 Haziran'a bağlayan geceki saatlerde çatışmasız dakika geçmezken, sabahın ilk saatlerinde biraz dinmesinden sonra öğlene doğru Şişli'den Karaköy'e, Beşiktaş'tan Teşvikiye'ye, Tünel'den Tarlabaşı'na kadar olaylar yeniden şiddetlendi. Çoğu insan zaten sabaha karşı parklarda, yollarda, sokaklarda, caddelerin kaldırımlarında, kapı aralarında, çöp konteynırlarına yaslanarak uyumuş, nereyi buluyorsa olduğu yere serilip kalmıştı. Fakat sabah güneşinin sıcaklığı üstlerine vurunca, bir önceki günün dinçliğini tekrar kazanıp hemen ilk mevzilerini alacaklardı.

Lenin'in, Kışlık Saray'a hücum edilerek 1917 Ekim Devrimi'nin gerçekleştiği günün arifesinde, *"Bugün erken, yarın geç,"* demesini andırır biçimde, isyanın kaderinin ânlara bağlı olduğu bir manzarayla karşı karşıyaydık. Onlar Taksim'in her girişini kalkanları, TOMA'ları, gazları, tazyikli sularıyla koruyarak meydanı tutmaya çabalıyorlardı, isyancılar ise polisin tüm engellerini aşarak,

meydana ve Gezi Parkı'na yeniden girmeye. Aynı esnada, CHP de o gün öğleden sonra Kadıköy için planlanmış olan mitingini iptal etmiş, bütün tabanını Taksim'deki direnişe destek vermeye çağırmıştı.

Derken, saat 4'e doğru bir ara ofise girip soluklanırken twitter'a baktığımızda, ÖDP genel başkanı Alper Taş'ın, Divan Oteli tarafından parka girildiğini ve polisin çekilmeye başladığını bildiren twitini okuduk. Öyle bir çatışmanın ortasındaydık ki bu haber hiç de inanılası görünmüyordu. Fakat az sonra, benzer içerikte bir-iki haber daha aldık; öyleyse biz de hemen meydana gitmeliydik! Ana kulvarlarda çatışıp ara sokaklara dinlenmeye gelenler birden canlanmışlardı; anlaşılan haber yıldırım hızıyla yayılıyordu. Artık herkes meydanın girişlerini zorluyor, herkes meydana akıyordu. Taksim düşmek üzereydi!

Biz de bulunduğumuz yerden topluca meydana çıkıp, metro girişine kadar yürüdüğümüzde, henüz yarım saat önce ara sokaklarda toplanıp gezen 30'arlı, 40'arlı grupları görürken, birden The Marmara'nın önünde 40-50 bin kişinin toplanmış olduğunu fark ettik – üstelik bu sayı saniye hızıyla ve geometrik bir şekilde artıyordu.

İstiklal Caddesi'nin üst girişinden geriye, Galatasaray Lisesi'ne ve daha öteye doğru uzanan muazzam bir kitle vardı; iğne atsan yere düşmez bir kalabalık, herkes alanı dolduruyordu. Muhtemelen Harbiye tarafı da

aynı derecede, belki daha kalabalıktı. Metro girişinin önünde Turgut'la laflarken, birimiz, "Tamam artık, Taksim bizim," derken, bir diğerimiz tam, *"Son TOMA çekilmeden bunlara güven olmaz..."* esprisini yapıyordu ki, o ânda AKM tarafında mevzilenmiş olan polis TOMA'larından (ve muhtemelen bazı binaların üst katlarından) tekrar gaz yağmaya başladı. Kitle dağıldı, İstiklal Caddesi, Sıraselviler ve Kazancı Yokuşu istikametinde biraz geri çekildi, fakat sonra çabucak toparlanıp meydanı yeniden doldurdu.

Havada vızır vızır helikopterler geziniyordu; herhalde onlar toplam kalabalığın büyüklüğünü daha çıplak bir şekilde kestirebiliyorlardı. Tahminler, o sırada Taksim civarında artık 1 milyona yakın insanın meydana yöneldiği şeklindeydi.

Saat 16'yı biraz geçtiğinde, polis tam olarak çekilmiş durumdaydı. Taksim Meydanı ve Gezi Parkı eylemcilerin eline geçmişti!

GEZİ İSYANI, NEYE TEKABÜL EDİYORDU?

"Benim kızım/oğlum da Gezi'ye gittiyse, varın gerisini siz düşünün!"

Gezi Direnişi fiilen durulup, meydanın tekrar devletin eline geçmesinden sonraki haftalarda yukarıdaki cümleyi çok sayıda anne babanın ağzından duyduğumuzu he-

pimiz biliyoruz. Gerçekten, dünün kreş çocukları, dijital ergenler, bilgisayar delileri, apolitik yeniyetmeler, Y kuşağı, 90'lılar gibi nitelemelerle anılan on binlerce, yüz binlerce genç insan, bu isyanı *fiilen gerçekleştiren* kitleyi meydana getirdi. Tabii ki onyıllardır demokrasi mücadelesini sürdüren sosyalistler bu kitlenin içindeydiler ve başlangıçlar dahil olmak üzere bütün önemli dönüm noktalarında inisiyatif kullanıp, isyanın sürmesini, değilse de istenmeyen yönlere sapmamasını sağladılar; tabii ki biz yaştaki insanlar güçleri elverdiğince ve görüşleriyle, tecrübeleriyle isyanın içinde yer aldılar. Fakat *isyanın ana gövdesini,* henüz çok kısa süre önce politikayla birebir ilgilenmeyen genç kadınlar ve erkekler, daha çok da eğitimli beyaz yakalılar ya da işsiz mezunlar, üniversiteli, liseli öğrenciler oluşturdular.

Bu anlamıyla Haziran Günleri, bir kent isyanı; kadınların isyanı; gençlerin isyanı; çalışanların isyanı; herkesin isyanı oldu.

Gezi Direnişi ve İsyanı haliyle tarihteki birçok kalkışmaya benzetildi: Arap Baharı, Tahrir, Paris '68, Prag '68 ve ABD ve İngiltere'deki The Occupy hareketiyle kurulan benzerlikler ilk akla gelenlerdi. Fakat benzetmeler bununla kalmadı; 1905 ve 1917 Rus devrimlerindeki şuralara/sovyetlere, hatta 1871'deki Paris Komünü deneyimine kadar uzandı. Elbette, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri varlığı boyunca 'aşağıdan yazılan' sayfaları iki elin par-

maklarını geçmeyen; bazı yazarların dikkat çektiği üzere, kendi 1789'u, kendi 1848'i, kendi 1871'i, kendi 1917'si olmayan; şimdi 'eğitimli plebyenler' şeklinde sahneye çıkarken, 'plebyen' takımının pek esamisinin okunmadığı bir ülkenin muhalifleri adına hakikaten güzel muhabbetlerdi bunlar.

Gezi İsyanı öncelikle, bütün kentlerdeki yerleşim birimlerinin yapısıyla oynamayı ve rant yaratma ihtimali bulunan her metre kareyi sermayenin tasarrufuna sunmayı öngören bir kapitalist talana karşı, ortak/müşterek alanları (Batı'daki tabiriyle, *'commons'*ı), yani 'kamusal alan'ı savunan bir duruşu temsil ediyordu.

Yine, Başbakan'ın 2 Haziran Pazar günkü konuşmasında, *"Bir anne-baba kızının afedersin birinin kucağına oturmasını ister mi?"* demesi ve *"Ben Dolmabahçe'de ofisimin önünde, Kadıköy'den gelenlerin durumunu görüyorum"* diye üstelemesi, isyanın bir başka dinamiğine işaret etmekteydi: Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsına duyulan tepki, çok geniş bir kesimin yaşama biçimine, hayat tarzına (laik kesimin nezdinde, 'Cumhuriyet'in kazanımları'na) yönelik bu tecavüzlerin sabır sınırlarını zorlayışı ve en nihayetinde ifadesini Gezi'nin çaktığı kıvılcımda bulması, bu kitlesel itirazın, toplu başkaldırının kaynağının, Başbakan'ın kendisinde kişileşmiş halini temsil ediyordu.

Fakat yine Erdoğan'ın ağzından çıkan 'çapulcu' lafının bir ânda yaygınlaşıp uluslararası literatüre mal ol-

ması, kelimenin İngilizce lugata *'chapulling'* olarak girmesi, Noam Chomsky'nin direnişe destek olarak yaptığı video konuşmasını "Ben de bir çapulcuyum" diye bitirmesi ve o konuşmasını yaparken ekranda *"I am also a 'Chapulcu'"* yazan bir dövizin görünmesi de aynı şekilde bir karşı-sembole dönüşecekti.

AKP rejiminin, iktidara geldiğinden beri, bilhassa kadınların aleyhine nasıl tasarruflara gittiği, hastanelere genelgeler göndererek kürtajı, hatta sezaryenle doğumu fiilen engelleyip, *"en az üç çocuk doğurun"* (daha sonra işi büyütüp, *"anneler, üç çocuğunuzu vatana hibe edin"*) propagandasıyla sıkıştırdığı kadınları (bırakın siyasal hayata daha fazla katılmalarını) toplum hayatından eve doğru itmek, eve kapatamadıklarını da ikinci sınıf ve ucuz işgücü kaynağı haline getirmek için ne tür çabalar harcadığı iyi biliniyordu. Yine, son dönemde bu doğrultudaki büyük hamlelerden birisi, Milli Eğitim sisteminde köklü bir değişikliğe giderek 4+4+4 uygulamasını getirmesi ve ilkokul çocuklarının okula başlama yaşını aşağıya çekmesiydi.[12]

12) Onyıllar süren mücadeleleri boyunca Kürt hareketi içinde kadınların nasıl ön planda yer aldığını, Kürtlerin özgürleşmesinin bir anlamıyla Kürt kadınların özgürleşmesi anlamına geldiğini göz önünde bulundurduğumuzda, 4+4+4 düzenlemesi Meclis'ten geçirilip uygulanmaya başlanırken, KCK yürütme konseyi başkanı Murat Karayılan'ın ANF'ye verdiği bir mülakatta, 4+4+4 sisteminin -salt ana dil meselesi üzerinden değerlendirerek- Kürtleri ilgilendirmediğini vurgulaması, dolayısıyla bu sistemin Türkiye genelinde kadınlara nasıl yansıyacağını umursamaması; ayrıca, BDP meclis grubu içinde bu yasa tasarısına olumlu oy kullananların olmasının belli bir ölçüde hayal kırıklığı uyandırdığını not etmek gerekir.

Gezi'den önceki dönemde gerek Başbakan'ın gerekse diğer AKP sözcülerinin kadınların aleyhine açıklamaları kadınlarda zaten belli ki bir öfke biriktirmekteydi. İşte, Erdoğan'ın Gezi'nin ilk günlerinde kadınların doğrudan giyimine laf eden demeçleri bu öfkeyi iyice koyulaştırdı. Gezi'den epeyce sonra, yandaş televizyon kanallarına çıkarılan 'din uzmanları'ndan birisinin TRT 1'de "hamilelerin sokakta gezmemesini isteyen" açıklamaları da aslında, Gezi İsyanı'nın aynı zamanda bir kadın isyanı olmasının yerindeliğini gösteren, üstelik Gezi Ruhu'na *daha fazla kadın eli dokunmasının* istenilirliğini ortaya koyan bir gerçeği yansıtmaktaydı.[13]

Teorik ifadesiyle otoriteryanizme karşı olmak, bütün bu itirazları kendisinde toplayan bir olguydu. Hem otoriterleşme, 2008'deki büyük krizden sonra iyice açığa çıktığı üzere, kapitalizmin dönemsel bir karakteristiğiydi; Türkiye'de de, Haldun Gülalp'in bir yazısında işaret ettiği türde, *"askeri rejimi andıran bir iktidar yoğunlaşması"* söz konusuydu.[14] Daha önemlisi, gelişmiş ve gelişmekte olan fakat temsili bir seçim sisteminin de

13) Feministlerin, direniş boyunca Park'ta açtıkları çadırları ve etkinlikleriyle eylemleri, ayrıca doğrudan saldırı ânlarında polisin karşısında cesurca duruşları dışında, Gezi'ye *en hissedilir* dokunuşlarından birisi, isyanın bilhassa ilk birkaç gününde duvarlara yazılan cinsiyetçi sloganları, ellerine fırçaları alıp silmeleri ve bunu başarılı bir kampanya şeklinde hayata geçirmeleri oldu.

14) Haldun Gülalp, "Mülksüzleştirme, Demokrasi ve Protesto", *BirGün Pazar*, 14 Temmuz 2013.

işler göründüğü ülkelerde, hükümetlerin -parti farkı gözetmeksizin- *teknokratik* bir işleve bürünmeleriydi. Kaldı ki, kendi yönetimindeki Türkiye'yi dünya liginde üst sıralara doğru çıkartan, AKP'nin Kemal Derviş'ten devralınmış (ve Dünya Bankası patentli) politikaları milim sapmadan, üstelik daha bir iştiyakla ve pervasızca uygulamayı sürdürmesi değil miydi?

Bir başka olgu, Cumhuriyet'in laik kültüralist politikalarıyla yoğrulmuş kuşaklar ve onların çocuklarıyla torunlarının seküler hayat sürme istekleri karşısında, 'İslami/muhafazakâr bir hayat' empoze etme çabalarına yönelik itirazdı. Gezi isyanıyla, toplum hayatının dokusunun İslamileştirilmesi çabalarına da baraj konmuş oluyordu.

Bu kapsamda direnişe katılan önemli bir 'ulusalcı' damar vardı elbette. 31 Mayıs gecesi İstanbul'da, daha sonra Park'ın içinde ve Haziran'ın ilk günlerinde meydanda yapılan, kimisi planlanmış, kimisi kendiliğinden mitinglerin içinde bunu hepimiz çıplak gözle müşahade ettik (ayrıca, İstanbul dışındaki şehirlerde süren eylemlerde 'seküler taban'ın gözle görülür bir çoğunluğu oluşturduğu biliniyor); ancak bu 'ulusalcı' kesimlerden *apaçık bir darbe çağrısı* yapıldığını, hele ki bu talebin (ya da Ordu'dan benzer doğrultuda bir beklentinin) Direniş'i tanımlayacak unsurlardan birisi boyutuna geldiğini hiçbirimiz görmedik.

Hem ortada, genel siyasal atmosfer bakımından, 2007 yılındaki Cumhuriyet mitinglerinden bambaşka bir tablonun egemen olduğu aşikardı. Her şey bir yana, Cumhuriyet mitinglerine katılanlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğrudan içinde yer aldığı bir komplo sonucu 'elden gitmekte olan' vatanlarına karşı Silahlı Kuvvetler'i görevlerini yerine getirmeye davet eden bir ruh hali içindeydiler. Oysa 2013'te, egemen bloklar arası kavga epeydir çözüme ulaşmış, AKP iktidarında birleşen blok, Kemalist odakları geriletmiş durumdaydı. 2007'deki mitinglerin 'tabanı', artık Cumhuriyet'in *kaybedilmiş olduğu* hissiyatı içindeydi, bu rejime/vatana karşı duydukları özdeşlik/aidiyet hissi ciddi ölçüde erozyona uğramıştı ve bu kapsamıyla, 2013'te isyanın içine dahil olurken, kendi 'cumhuriyetleri'ne karşı bir infial halinde olmayıp, bilakis, 'cumhuriyetlerini gasp eden' bir partiye karşı öfkelerini dile getiriyorlardı. Ancak 'Gezi ruhu'nun güçlü etkisi, bu kesimlerin haykırdıkları "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganının karşısına hemen *"Mustafa Keser'in askerleriyiz"* esprisini çıkarması gibi, bu 'ulusalcılar'ın herhangi bir şekilde rol kaparak, direnişi arkalarına almalarına meydan bırakmayacaktı.

Tabii bu isyanın (ve 2005'ten 2013'e kadar dünyadaki bütün isyanların) temel saiklerinden en güçlüsü,

ilk planda çok sarih biçimde görünmeyen, *neo-liberal politikaların sonuçlarına karşı* bir başkaldırıyı temsil etmekte oluşudur. Gezi isyanına katılanların sınıfsal bileşimiyle ilgili yapılan araştırmaların da doğrulayabileceği üzere, neo-liberalizmin, güvencesiz çalışma koşullarıyla karşı karşıya olan emekçiler ve işsizlerin hayatlarını daha dehşetengiz kılması, çok geniş bir kitle açısından bu günlerdeki baskıları bardağı taşıran son damla haline getirmiştir. O yüzden, Gezi'deki direnişin bizzat fabrikalardan ziyade Kanyon, Cevahir ve benzeri iş merkezlerinde daha doğrudan bir yankı bulmasını önemsemek gerekir.

İsyana katılanların sınıfsal bileşimi de bu olgularla doğrudan bağıntılıydı elbette. İlerideki sayfalarda ayrı bir bölüm halinde bu meseleyi daha etraflıca ele almaya çalışacağım.

KORKU DUVARI YIKILINCA

Biber gazı (ya da daha önceki onyıllarda, gözyaşartıcı bomba ve benzerleri, hatta çok sayıda insanı doğrudan öldürmeyi hedefleyen -mesela, 16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesi'nde tezgâhlanan katliamda ve başka sayısız örnekte görüldüğü gibi- bombalamalar), Kürtlerin ve sosyalistlerin yabancısı olduğu bir saldırı şekli değildi. Bundan çok daha ağır zulümlere maruz kalan Kürt hal-

kı, Diyarbakır'da ve diğer şehir ve kasabalarda, hatta köylerde, mezralarda, neredeyse adımlarını attıkları her yerde karşılarında doğrudan polisi, özel timleri, paramiliter çeteleri, JİTEM'i ve bu tür saldırı yöntemlerini bulmuşlardı.

İstanbul ve Ankara'daki rutin eylemler epeydir bazı istisnalar hariç hep sert müdahalelerle geçiyordu. İstanbul'da Taksim Meydanı'nın yasaklanıp, kale gibi korunduğu 2010'dan önceki yıllarda bedel ödemeyi göze alarak 1 Mayıs'ı kutlamak amacıyla sosyalistlerin sokaklara çıktığı Şişli'den Dolapdere'ye, Galata'dan Dolmabahçe'ye, Beşiktaş'tan Nişantaşı'na her toplanma merkezinde gazlı saldırılar ve sokak çatışmaları eksik olmuyordu. Fakat bu sefer, biber gazı ve tazyikli su, Kürtlerin ve sosyalistlerin ayrıcalığı olmaktan çıkıp, bütün halka, hükümete muhalif olan bütün kesimlere mal oldu!

Ancak gazlı saldırılar neredeyse bir-iki gün içinde 'caydırıcılığı' ve 'yıldırıcılığı'nı kaybedecekti: Bina duvarlarına neredeyse günlük gazete çıkarırcasına atılan 'manşetler'den birinin, *"Bu biber gazı bi harika dostum,"* olması, yine *"Biber gazı bir Alex değil, ama portakal gazı bir Hagi resmen"*, *"Korkma la biziz, halk"*, *"Biber gazı cildi güzelleştirir"*, *"İsyanbul"* benzeri duvar yazıları, mizahın gücünün biber gazının etkisini çoktan alt ettiğinin, gençlerin artık korku eşiğini geçtiklerinin göstergesiydi.

Muhtemelen henüz birkaç gün önce birbirlerini hiç tanımayan on binlerce insan, isyan içerisinde cesaretin, fedakârlığın, dayanışmanın, yardımlaşmanın ve paylaşmanın en görkemli örneklerini sergilediler. Başta Beşiktaş'ın Çarşı grubu olmak üzere taraftar grupları, direnişleriyle hem bütün eylemcileri yüreklendirdiler hem de renkli, esprili buluşlarıyla herkese heyecan kattılar. Bütün bunlarla birlikte, 1980 öncesinin 'komünal devrimciliği'ni ve 1980 sonrası cezaevlerinin 'ortaklaşa direnci'ni yaşayan bizlerin enva-i çeşit menkıbelerinin yanında, 1980 öncesini bilmeyen on beş yaşlarından kırk yaşlarına kadar bu insanlar da yığınla 'komünal anı' biriktirmekteydiler.[15]

Daha ötesi, biber gazı atılması yakın bir zamandır Taksim başta olmak üzere İstanbul'un kent hayatının 'folklorik bir öğesi'ne dönmüştü. 6 Mayıs'ta Deniz'lerin

15) Gezi Direnişi'ni 'Taksim Komünü' nitelemeleriyle 'Paris Komünü'ne benzetmeye karşı itirazları bir de bu bağlamda irdelemenin faydalı olacağı kanaatindeyim. Evet, teorik olarak da siyasal bakımdan da, ayrıca fiziksel/askeri açıdan da ortada Paris Komünü'ne atıfta bulunulacak bir durum söz konusu değildir, ancak Gezi Parkı direnişini gerçekleştiren insanların kendi yaşadıklarına, Paris Komünü'ne ve başka Komün deneyimlerine atfen, 'komünal' bir açıdan bakmalarını, sohbet arasında bile olsa bu tür benzetmeleri kullanmalarını iyi bir moral kazanım olarak kaydetmek gerekir. Hem bu ibare muktedirler için de öyle rahatsız edicidir ki, Gezi Parkı'ndaki iki haftalık 'özgül deneyim'in Başbakan'ın diline, *"Biliyorsunuz, orada her şey bedava,"* sözüyle sirayet etmesi, Tarık Ali'nin nitelemesiyle 'müteahhitlerin sultanı' Erdoğan'ın gerek bu isyanda gerekse daha önce 1 Mayıs çatışmaları sırasında telaffuz ettiği *"ya ayaklar baş olursa"* ayarında bir ürküntünün ifadesidir.

asılışının yıldönümünde, öğrenci kolektifleri -1 Mayıs'ta konan yasağı da kırmayı isteyerek- İstiklal Caddesi'nde gösteriler yapmaya çalıştıktan sonra, Gümüşsuyu üzerinden Dolmabahçe'ye inmeye niyetlenmişlerdi mesela ve öyle bir saldırıya maruz kalmışlardı ki, gaz kokuları Fındıklı'dan Cihangir'e ve neredeyse Karaköy'e kadar bütün civar semtlerde hissedilmişti. Aynı gün okulların çıkış vaktinde ben de kızımı almak üzere Fındıklı'ya inmiştim. Okul bulvara yakın olduğundan, okulun bahçesi, hatta bütün bina Dolmabahçe-Kabataş yönünden gelen gazlardan etkilenmişti (hem bu ilk defa da olmuyordu). Bahçeye girdiğimde yüzü aşkın çocuğun neşeyle *"Gaz, gaz!"* diye zıpladıklarını gördüm. Koridorlarda ve sınıflarda da buna benzer manzaralar söz konusuydu. Gazdan etkilendiği açık olan çocukların etrafı sarılmıştı ve daha on yaşındaki kızım, birçok öğrenci çocuk gibi, *"Ben de gaz yemek istiyorum, beni de gaza götür,"* diye yırtınıp duruyordu.

Daha ziyade Taksim civarına özgü, isyan ve çatışma öğelerinin uygulanışını örnekleyen bu 'yerel' manzaralar, isyanla birlikte çok geniş bir coğrafyanın gündelik hayatına girdi. Örneğin, Beşiktaş'ta Çarşı grubu çatışmalar sırasında bir dozeri ele geçirip kullandı; Ankara Dikmen'deki sert direniş gecelerinde bir kamyon şoförü, kendi aracıyla barikatlarda kullanılsın diye bir damper molozu torbalar halinde çatışma mahalline indirdi;

Antakya'daki direnişlerde bir gece bir TOMA'nın üstüne kocaman bir çamaşır makinesi atıldı; İstanbul'da Cihangir, Kurtuluş, Beşiktaş ve Nişantaşı, Ankara'da Küçükesat, Kennedy caddesi, Tunalı çevresi ve Dikmen, Antakya'da Armutlu gibi semt ve mahallelerde gece operasyonlar sokak aralarında devam ederken, internetten çağrılar üzerine bütün apartman kapıları açık tutuldu.

Polis de siyasal iktidar da, ilk günlerden itibaren kitlelerin direnişi ve 'korku duvarının aşılması' karşısında resmen afallamış durumdaydılar.[16] Hele Taksim ve çevresinin iki hafta boyunca kendi kontrollerinden çıkması ve bir 'isyan karnavalı'na dönüşmesi karşısında nasıl duygular hissettiklerini biz muhtemelen hiç bilemeyeceğiz. Fakat meydanı geri almalarından sonra göstericilerle karşı karşıya geldiklerinde 'asayiş görevleri'ni nasıl bir hınçla yerine getirdiklerini herkes ilk elden gördü, izledi. Meydandaki göstericileri 'dinsizlik'le, 'kâfirlik'le, 'insan olmamak'la suçlamaktan tutun, bilhassa operasyon geceleri ana caddeler durulup da kalabalık halde ara sokaklara daldıklarında, mesela Cihangir'e geldiklerinde nasıl sağa sola saldırdıkları, kafelerin içine, evlerin bal-

16) Parktaki direniş boyunca hiç ortalıkta görünmeyen Beyoğlu belediye başkanı Misbah Demircan'ın 12 Haziran günü A Haber kanalında çıktığı bir programda dakikalar süren şaşkınlığı, en sonunda ağzından *"Yayında mıyız?"* lafının dökülmesi, bu afallamanın tipik bir görüntüsünü yansıtıyordu ve hayli alay konusu olmuştu.

konlarına, hastane bahçelerine -çoğun keyfi biçimde- gaz sıkarken nasıl hakaretler ettikleri, İstiklal'in girişinde ve başka yerlerde protestocular kendileriyle konuşmaya çalıştıklarında, *"Yeter artık, hepinizi öldüreceğiz! Gidin buradan!"* diye bağırdıkları, hatta ortada tek bir eylemci görmediklerinde şiddetlerini boşluğa savurdukları, mesela 3 Ağustos akşamı polisin 'çağrıcısı meçhul' bir eylem peşinde, *"Nerede o direneceğim diyenler?"* diye bağıra bağıra, ocakbaşında bir masada oturan yaşlı insanları tartaklayarak, sigara içenlere hiddetlenerek bir o ara sokağa, bir bu ara sokağa koşuşturdukları, en çok da oraya yoğunlaşıp, -esnafına diz çöktüremedikleri- Mis Sokak'ı tarumar ettikleri herkesin malumudur ve görüntüleriyle sabittir.

Kim ne derse desin, bu başkaldırının içinde yer alan gençler artık ülke tarihine bir 'isyancı kuşak' olarak geçmiş haldeler. Yine, bir duvar yazısına atfen söyleyebileceğimiz gibi: *"Devrim sanki göz kırpmıştı bu çocuklara."* Nitekim, şimdilerde konuştuğumuzda o günleri hatırlarken hemen hepsinin gözlerinden parıltılar saçılıyor, yıldızlar dökülüyor. Yüzlerinde beklenmedik bir kaynaktan gelen, 'iyileştirici bir dokunuş'un izleri, gerek isyana dair gerekse genel olarak siyasal-kültürel gelişmeleri dikkatle takip ederek, dört gözle sonbaharın gelmesini bekliyorlar muhtemelen.

ÇÖZÜM SÜRECİ VE KÜRTLER İSYANA NİÇİN MESAFELİ KALDILAR?

Kürt siyasal hareketinin Gezi Direnişi'ne nasıl ve hangi mesafeden yaklaştığı konusunda sonradan yapılan tüm iyi niyetli analizlerin işaret ettiği doğrultuda, Kürtlerin bu isyana *ilk elde* şüpheyle ve bekleyerek bakmaları son derece doğaldı. Ne de olsa, halihazırda fiili bir ateşkes durumu söz konusu olsa bile, kırk küsur yıldır şiddetli bir mücadelenin içerisinden geliyorlardı; üstelik, 40 bine yakın insanın canına mal olan, bütün Kürt illerinin doğrudan ve ağır biçimde etkilendiği, binlerce köyün boşaltıldığı, halen çok sayıda insanın gerilla olarak dağda bulunduğu, binlerce legal Kürt siyasetçinin rehin olarak hapishanelerde tutulduğu bir iç savaş ertesi koşullara denk geliyordu bu aşama. Aynı devletin sınırları içerisinde yaşadıkları Türk halkı, kanla ve zulümle geçen bu onyıllarda -sosyalistlerin ve insan hakları aktivistlerinin ağırlıkta olduğu çok sınırlı bir kesim dışında- kendilerine destek vermemiş; bilakis, en doğal haklarının tanınmasını dahi çok görmüştü.

Keza, fiilen -akıbetini kim nasıl yorumlarsa yorumlasın- bir çözüm sürecinin içindeydiler; önderleri Abdullah Öcalan'ın İmralı'dan yönlendirdiği bu çözüm süreci, kendilerine değişik ufuklar sunmaya namzetti ve bu çerçevede 'pragmatik' davranmaları, 'reel siyaset'e fazla gömül-

meleri mazur görülebilir bir durumdu. Gerçi, kendileri bu müzakere ve çözüm sürecinde üstlerine düşeni yaparlarken karşı cephelerinden, hükümetten somut herhangi bir adım gelmiyordu, ama yine de henüz umutları başlangıç aşamasındaydı. Hem bu Türklerin üç günlük başkaldırılarının nereye varacağı, sürüp sürmeyeceği, soluklu olup olmayacağı bile belirsizdi! Yani, Gezi Direnişi patladığında hayli meşru bir tedirginlik içinde olmaları oldukça doğal karşılanmalıydı.

Fakat batıdaki Türklerin isyanı, saman alevi gibi yanıp sönerek yok olup gitmedi; kimse evine dönmeyi istemedi, böyle bir şeyi aklından bile geçirmedi. Bilakis, ayaklanma günlerce sürdü, diğer illere yayılarak tüm Türkiye'yi salladı; yetmedi, çok kısa zaman içerisinde bütün dünyada yankılandı, 2005 ve 2011'den beri başka ülkelerde meydana gelen diğer isyan hareketleriyle eklemlendi.

Dahası, Gezi Direnişi'nin kıvılcımını yakanlardan Sırrı Süreyya Önder, Meclis'e Türk sosyalistleri kontenjanından ama BDP listesinden seçilmişti; seçimi kazanmasının ardından BDP'ye üye olmuştu ve BDP'nin Meclis çalışmalarında çok aktif rol almanın ötesinde, hükümetle 'çözüm süreci'nde İmralı'dan Kandil'e yoğun trafiğin baş aktörlerindendi. Gerçi, Kürtlerin içinde bulunduğu ruh hali hâlâ Ahmet Türk'ün 'sürecin başında' dile getirdiği, *"Sosyalist dostlarımız bizi mazur görsünler, bu fırsatı kaçıramayız,"* çizgisindeydi; ayrıca birçok kişinin zih-

ninde, *"Nerden çıktı şimdi bu Türk isyanı?"* sorusu da geziniyordu, fakat Amed'i İstanbul'a, İstanbul'u Amed'e bağlayan bir 'rasyonel' yol bulma gerekliliğini öngörenlerin sayısı da az değildi.

O arada benim gözlemlediğim bir detay, bilhassa Kürt siyasal hareketinin Avrupa kanadında yer alan yazar ve yorumcular, isyanın üzerindeki 'ırkçı gölge'yi bahane ederek, bu direnişe pek bulaşmamak gerektiği yanlısıydılar. BDP eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'ın açıklamalarıysa, kâh *"Biz Gezi Parkı'nda yaşananların müzakere karşıtlığına çevrilmesine izin vermeyeceğiz. Çünkü biz onlarla hareket etmiyoruz. Tabanımız kesinlikle ırkçı ve faşistlerle aynı etkinlik içinde olmaz,"* (*Radikal,* 1 Haziran) diyerek Ge-zi'yi yeren, kâh hemen ertesi gün -özellikle sosyal medyadan gelen tepkiler karşısında-, ırkçı ve ulusal grupların varlığını vurgulamayı yine de elden bırakmadan, *"Dire-nişi parti olarak destekliyoruz,"* (*Özgür Gündem,* 2 Ha-ziran) diye rota değiştiren, fakat esasında birbiriyle çelişen, kararsız bir tondaydı. Tabii bu kararsızlık ve gelgitli duruşlar, büyük bir sempati toplamış olup, kamuoyunu en çok etkileyen isim olan Sırrı Süreyya Önder'in geride durması sonucuna yol açmıştı. Ne zaman ki 6 Hazi-ran'da İmralı'ya giden BDP heyeti, yine Selahattin Demirtaş'ın ağzından, *"Öcalan'ın Gezi Direnişi'ni selamladığı,"* haberini getirdi, Kürt kesiminde ve onlara dair tartışmalar bir ölçüde durulmuş oldu.

Gerçi Öcalan'ın Gezi Direnişi'ni selamladığı haberi bile aslında sadece demeçler ve saptamalar düzeyinde bir 'birlikte mücadele ediyoruz' lafzını kurtaracak, fakat anlaşıldığı kadarıyla Kürtlerin hissiyatında fazla bir değişiklik meydana getirmeyecekti. Mesela, Kürt tarafının -ne kadarını temsil ettiğini bilemediğimiz- bir kısmının eylemi bir şekilde damgalama çabalarının altında yatan güdüyü, BDP'nin sağcılarından Sırrı Sakık seçilmiş cümlelerle -ve açıkça Başbakan'ın pozisyonunu kollayarak- şöyle ifşa edecekti: "*Bazı kesimler sandıkta yenişemedikleri iktidar partisini acaba farklı alanlarda nasıl devirebilir, ne yapabiliriz anlayışı içinde oldular. Biz AK Parti'yle çatışırız, kavga ederiz, ama bunun yolu yöntemi sandıkta hesap görülür. Gezi olayında çok masumane talepleri olan kesimi bunun dışında tutuyorum*" (*Milliyet*, 30 Haziran).[17]

17) Nihayetinde bu mazeret arama dili BDP Mersin milletvekili Ertuğrul Kürkçü'den de eleştiri aldı. Kürkçü 4 Ağustos'ta *Radikal İki*'deki "'Gezi'den Sonra" başlıklı yazısında eleştirisini şöyle ifade edecekti: "Gene de Batı'da isyan halindeki kitleler ve devrimci güçlerle diyalog halinde kalmak ve Sırrı Süreyya'nın sunduğu örneği izleyerek, ortaklıkların altını çizen bir tutum takınmak mümkündü. Bunun yerine *biteviye çekinceleri vurgulamak* çoklu görevler -barış ve özgürlük- arasında bağ kurmaktaki yaklaşım eksikliğiyle ilişkilendirilebilir" *(abç)*. Ayrıca, son haftalarda kulaktan dolaşan haberlerde Kandil'in "Gezi'nin Ortadoğu'nun büyük tarihsel kırılmalarından biri olduğu"nu teslim ettiği yolunda bazı söylentiler duyulmuyor değil. Ancak, önümüzdeki dönemde Kürt cephesinin Gezi nezdinde *bu açığını* kapatması, Türk sosyalistleriyle birlikte oluşturdukları Halkın Demokrasi Partisi'nin (HDP) birtakım bildiri ve etkinlikleriyle, kendi yöneticilerinin yapacakları Gezi lehinde açıklamalarla olacak iş değildir; böyle bir yakınlık yakın vadede ancak 'eylemde birlik'le, herhangi bir gelişme olduğunda Kürtlerin doğrudan 'sokakta dayanışma' göstermeleri ve 'ortak eyleme geçmeleri'yle söz konusu olabilir.

Derken, 28 Haziran'da Lice olayı patlak verdi. Bölgede sınır boylarında ve başka bir sürü kritik yerde olduğu gibi Lice'de de planlanan ve inşaatı süren karakol yapımına karşı köylülerin düzenlediği protestoda, kitlenin üzerine ateş açılması sonucunda Medeni Yıldırım öldürüldü. Bu cinayet daha o akşam, olayın meydana geldiği gün, Lice ve Diyarbakır'dan daha belirgin bir şekilde İstanbul'da, ağırlıklı olarak 'beyaz Türkler'in yaşadığı söylenen semtlerde protesto edildi. Kadıköy'de, Cihangir'de, Nişantaşı'nda, Beşiktaş'ta, dahası İzmir'de Kürtçe sloganlar atıldı, *"Her yer Lice, her yer Taksim"* diye haykırıldı.[18]

Tabii, şimdi Kürt cephesindeki tablo, iki ay öncesine göre çok daha karışık durumda. Kürtlerin Suriye sınırları içerisinde, Rojava'da özerklik ilanının eşiğinde, fiili denetimi kendilerinde tutarken, bir yandan onlara destek vermek üzere dört parçadaki bütün coğrafyaya yayılan Kürt seferberliği, bir yandan El Nusra ve benzeri El-Kaide çeteleriyle sürekli çatışma halinde olmaları ve sivil katliamlara uğramaları, bir yandan Türkiye'yle ilişkilerindeki nazik durum ve Kürtlerin Türkiye'deki parçasının -henüz kâğıt üzerinde kalıyor olsa da- 'çözüm süreci'nde olması, ayrıca

18) Gezi direnişçileri ve sosyalistler Kürt halkıyla dayanışmalarını sergileyerek ön planda yer aldıkları bu eylemlerin yanı sıra, LGBT Onur Yürüyüşü'ne ve anti-kapitalist Müslümanların 'yeryüzü sofraları'na verdikleri desteklerle, Gezi Ruhu'na uygun çeşitliliğe, büyük eylemlerin ateşi geçtikten sonra da sadık kalabileceklerini ortaya koydular.

Batı dünyası ile Beşar Esad Suriyesi arasındaki düşmanlığın sürmesi, fakat Esad'ın askeri açıdan bir türlü pes etmiyor olması ve Türkiye'nin 'bölgeye nizam verme' hülyasının çökerek fiyaskoyla sonuçlanması ('komşularla sıfır sorun' deyip bölgesel güç olmaktan, komşulardan 'sıfır siftah'a düşüp bölgenin kaybedeni konumuna gelmesi) gibi koşullarda çok bilinmeyenli bir denklemin ortasında duruyorlar.

Dolayısıyla, her ne kadar bazı sosyalistlerle ittifak kurdukları Halkların Demokratik Partisi aracılığıyla aynı zamanda 'Türkiye partisi' olacaklarını iddia etseler de, şu günlerde Kürtlerden Türkiye'nin batısına yönelik somut bir ilgi beklemek pek gerçekçi olmaz. Fakat çok geçmeden, belki de sonbahar aylarında Türkiye'deki çelişkilerin daha derinleşmesiyle ve yerel seçimlerin yapılmasının yaklaşmasıyla, Kürt siyasal hareketini yine Türkiye'nin batısına dair tutum belirlemeye zorlayacak bir siyasal ortamla yüz yüze gelebiliriz.[19]

---

19) Ne yazık ki BDP genel başkanı Selahattin Demirtaş, Gezi'nin ilk günlerindeki birbiriyle çelişkili açıklamalarına, Temmuz sonunda yeniden döndü. 30 Temmuz akşamı CNN Türk'te çıktığı bir haber programında, 'darbe isteyen odaklar'ın bulunduğu gerekçesiyle Gezi'yle aralarına mesafe koyduklarını, 'hükümet karşıtı darbe'nin gerçekleşmesine izin vermediklerini söyledi. Demirtaş iki gün sonra 'sözlerinin çarpıtıldığı'nı iddia etse, öfkeyle *"birileri galiba Penguenleri seyretmiş..."* dese de, aynı günlerde Roboskili aileleri Başbakan Erdoğan'la iftar sofrasına oturmaya ikna etmesiyle ve hükümetin Gezi'yi hedef alan 'darbeciler' terminolojisini kuvvetlendirmesiyle birlikte düşünüldüğünde, 'hükümeti kayıran' bir duruş sergilediği açıktı.

ÖRGÜTSÜZLERE KARŞI FLAMALILAR TARTIŞMASI

İsyanın başlamasından ve Taksim'in ele geçirilmesinden bir süre sonra, eylemlerde ve parkta flamalarıyla var olan sosyalist örgüt mensuplarına karşı bir tepki doğdu ve hatta kimilerince bu tepkiler, bir karşı kampanyaya dönüştürülmek istendi.

Sosyalist örgütler, Gezi'nin gövdesinin ayrılmaz bir parçasıydılar. O örgütler ki, 1980'lerin ortalarından itibaren uzun yıllar boyunca ve ortalama 50-100 kişilik sayılarda, sayısız defa İstiklal Caddesi'nde ve Taksim Meydanı'nda (eklemeliyiz ki, yalnız İstanbul'da değil, Ankara'da, İzmir'de, hatta 30-40 kişiyi biraraya getirebildikleri daha başka birçok şehirde) eylemlerini, basın açıklamalarını gerçekleştirebilmek için her türlü çabayı sarf edip, olmadık zulümlere katlanmışlar, fakat bu 'ısrarcılıkları'yla da 12 Eylül sonrası koşullarda yaklaşık yirmi beş yıldır, Taksim/Beyoğlu'nun bir eylem merkezi ve siyasal odak olarak tarihsel sürekliliğini korumayı başarmışlardı. *"Mücadele Kurtaracak Dünyayı!"*: Miting alanlarında bu sloganın yazılı olduğu pankartlar onlara yakışıyordu.

Aynı süreçte sosyalistlerin, 1977'deki büyük katliamdan beri Türkiye solunun 'ortak hafızası'nın kalbinde yer alan Taksim/1 Mayıs alanına çıkmak için 2000'li yıllarda her seferinde can siperane çatışmalara nasıl

girdikleri, en sonunda Taksim'de 1 Mayıs yasağını direne direne kırdıkları da hatırlardadır. Yine, Tarlabaşı merkezli kentsel dönüşüm alanına karşı çıkmanın başını çeken, Emek Sineması ve İnci Pastanesi'nin korunması, yıkılmaması için düzenlenen (ve meslek örgütleriyle sivil toplum kuruluşu mensuplarının da yer aldığı) gösterilerde işaret fişeğini yakan hep sosyalistler olmuş, motor gücü rolünü hep onlar oynamıştır.

Eğer sosyalistler geçmişi bugüne bağlayan böyle bir 'taşıma kayışı'nı korumayı sağlamış olmasalardı, muhtemelen değil kesinlikle, Taksim Gezi'de 2013'te 'bir park ve üç beş ağaç' yüzünden *bu* direnişin ve isyanın[20] gerçekleştirilmesi mümkün olmazdı.

Aynı kapsamda Taksim Dayanışması da fiilen, sosyalistlerin 'ortak aklı'nı temsil etmiştir. Türkiye'de *Pasif Devrim* kitabıyla[21] bilinen Cihan Tuğal'ın saptadığı gibi, "Taksim Dayanışması eksiğiyle, gediğiyle, Gezi Direnişi'ne bir yön verdi. (...) Bazı aktivistlerin iddia ettiği gibi, Taksim'de bugün 'önderlik' olmasaydı, alan hızlı bir şekilde ultra-Kemalistlerin eline geçecekti; ultra-Kema-

---

20) 'Bu' derken altını çiziyorum. Burada kastettiğim şudur: Tabii ki Gezi'yle başlayan türde bir ayaklanmanın koşullarının oluşması, sosyalistlerin faaliyetlerinden bağımsız bir olaydır. Ve bu koşulların birikimiyle benzeri bir başkaldırı Gezi'de olmasa başka bir yerde mutlaka patlak verirdi; en azından, patlak vermesinin koşulları mevcut olurdu. Ancak bu nesnel eğilim, 'bu' ayaklanmada sosyalistlerin önemli bir rol oynadığı gerçeğini değiştirmez.

21) Cihan Tuğal, *Pasif Devrim - İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi*, çev. Ferit Burak Aydar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.

list gaspın önlenmesi ancak *solun çeşitli renklerinin önderliği yoluyla* mümkün oldu" *(abç)*.[22]

Gelgelelim, 1975'ten beri bir şekilde sosyalist hareket içinde bulunan, 1976-1980 arasında Ankara Siyasal'da ve daha sonra bir müddet cezaevinde örgütlü siyasal faaliyet yürüten, 1980-1991 yıllarında on bir sene Mamak ve Çanakkale cezaevlerinde, neredeyse bütün sol örgütlerin hareket etme mantıkları ve iç işleyişleri hakkında pozitif-negatif sayısız gözlemde bulunmuş biri olarak rahatlıkla söyleyebilirim ki, bizim bildiğimiz sosyalist örgüt ve hareketlerin, 2013'teki bu isyanı fiilen gerçekleştirenlerin büyük kısmını oluşturan kitleyi tek başlarına kucaklama ve şimdiki anlayışlarıyla bundan sonra onlara önderlik etme şansları fiilen yok. Zaten onlar açıkça, *"Sizler hayallerinizdeki devriminizi yaşıyorsunuz, bizse kendi isyanımızı ve bugünü,"* diyorlar: *"Onlar geldiler ve taş atar gibi korkusuzca ortalık yere laflarını attılar."*[23] Fakat bu yeni kuşak gençlerin ve isyancıların da, kılavuzsuz kalacak karga misali, kendi başlarına ve örgütlü davranışa bulaşmadan bu hareketi radikal bir yolda tutma ihtimallerinin bulunmadığı neredeyse kesin gibi.

---

22) Cihan Tuğal, "Türkiye: İkinci Bir 1848 mi... Yoksa 1905 mi?", *Gezi'nin Yükselişi, Liberalizmin Düşüşü*, Agora Kitaplığı, Ağustos 2013 içinde, İstanbul, s. 32 ve 42.

23) N. Cemal, "Devrim Sanki Göz Kırptı", www.soldefter.com, 12 Ağustos 2013).

Gerçi bu yalnız bizim ülkemizin başına dert bir mesele değil. 2005'ten sonra ortaya çıktığı görülen diğer ülkelerdeki hareketlerden ABD'deki The Occupy'ın tam da hareketin liderlerinin ve somut, birleştirici taleplerinin bulunmaması sebebiyle (şimdilik) dağıldığını, İspanya'da Öfkeliler'in, keza İtalya'daki canlanmanın kayda değer bir sonuç alamadığını, bir tek Yunanistan'da çok etkili olduğunu, fakat onun bile, Meclis'i kuşatmalara, bir ayda dört genel grev yapmalara rağmen bütün gövdeyi ziyadesiyle yorucu iç çelişkilerle malul olduğunu biliyoruz.

Öte yandan, Gezi Direnişi ve İsyanı'nın birkaç temel kazanımı sayılabilirse, bunlardan birisi, yüz binlerce genç ve yetişkin insanın *siyasallaşmasını* sağlamasıdır. Twitter'da espri olarak yazıldığı gibi, 28 Şubat'ta kreşte olan, daha iki üç ay önce siyaset dendi mi ağız burun kıvıran ve sayıları artık yüz binlerle ölçülen bu gençler (ve yine, yakın zamana değin politikayı en fazla uzaktan takip eden beyaz yakalılar, kalifiye işsizler, vb.) şimdi (bir şeye karşı) direnmeye ve politika konuşmaya o denli ısınmışlardır ki, bunu bir tek *'isyan içinde öğrenme'* deneyimiyle[24] açıklayabiliriz.

---

24) Kitlelerin 'olağanüstü dönemler içinde kendi deneyimleriyle öğrenmeleri', Marksist-Leninist siyaset teorisinin ana başlıklarından birisidir. Örneğin Marx, Engels'e yazarken, olağan dönemlerde yirmi yılın bir gün bile etmediğini, fakat sonradan *tek bir günün 'yirmi yıla bedel olduğu'* zamanların gelebileceğini vurgulamıştır (akt. Lenin, *Karl Marx*, çev. Ferit Burak Aydar, Agora Kitaplığı, 2010, s. 40).

O yüzden, Gezi'nin eylemcilerin eline geçişinin birinci haftasında gündeme getirilen, twitter'da #flamasızgezi *hashtag*'ıyla yayılmaya çalışılan 'örgütsüzlere karşı flamalılar' tartışmasını kendi durduğumuz yerden, tek yönlü olarak ve tepkisel bir şekilde değerlendirmemek gerekir. Şüphesiz safları bölmek, örgütlü kesimleri etkisiz, devre dışı bırakmak (ya da belki, örgüt flamalarının polis saldırısını üstlerine çekeceğinden duydukları korkuyu yatıştırmak) amacıyla bu propagandaya balıklama atlayanlar olmuştur, ayrıca 'yetmez ama evetçiler'in bu 'örgütlülük fobisi'ni eski muarızlarına karşı kullanmak gibi niyetler taşıdıkları gözlenmiştir, ama hem Gezi kitlesi içinde bu çağrılar rasyonel bir noktada durdurulmuştur, hem de 'flamasız Gezi' isteyenlerin bir bölüğünün samimiyetle Gezi'nin 'masumiyet'inden kaygılandıkları gözlenmiştir. Dolayısıyla, burada ciddiye alınmaya değmez 'şöhretli' isimlerle birlikte anılmasından dolayı da bu tartışma içerisinde genel kitleyi dışlayıcı bir tavra hiç girilmemiştir. Ama bu çağrıyla başka bir şey de anlatılmak istendiğini, bu kitlenin 'eski örgütler'ce kucaklanmasının pek ihtimal dahilinde bulunmadığını göz ardı etmemekte fayda vardır.

Burada kritik olan, güne, döneme, çağa uygun *örgütlenme* ve *birlikte eylemenin* karakteristik özelliklerinin ve isyancı kitlenin genel eğilimleriyle, geleceğe ilişkin *nasıl bir potansiyel* taşıdıklarının doğru saptanmasıdır.

GEZİ RUHU:
KOMÜN, MEYDAN VE BARİKATLAR

Mayıs'ın son günleri ve Haziran'dan beri İstanbul'un ve tüm Türkiye'nin üstünde bir hayalet dolanıyor: Gezi ruhu...

İsyanın süresi tam iki haftayı dolduruyordu; Taksim fiilen eylemcilerindi, bir nevi 'kamu'ya mal olmuştu ve polis çekilmişti; en kritik biçimde, Başbakan'ın ofisinin bulunduğu Dolmabahçe civarında mevzilenmişlerdi. Barikatlar ve duvarlar 'başka bir dünya'nın sesini duyuruyorlardı. AKM'nin ön cephesi, tepeden aşağı pankartlar ve flamalarla (Başbakan'ın sözüyle, 'illegal paçavralar'la) doluydu.

Gündüz saatleri içerisinde ve akşamları iki-üç defa Gezi'ye uğramadığımız gün yoktu. Dile kolay, tam iki haftadır Taksim çemberi, Sıraselviler girişi ve Kazancı'dan Gümüşsuyu girişine, Setüstü'ne inen ara sokaklar ile askeri hastane yanına, Dolmabahçe'nin stada ve Taşkışla'ya bakan yönlerine kadar Gezi'nin etrafı, dışarıdan barikatlarla korunan ve gece sabahlara kadar nöbetleşe beklenen bir devrimci iç kale gibiydi. Bilhassa hafta sonları, İstanbul'un her semtinden, özellikle görece daha yoksul semtlerinden gelen insanlar, bir bayramyerini görmek istercesine gelip dolaşıyorlardı parkın içinde. Park alanının her köşesine kurulmuş sayısız çadır, çadırların üzerindeki yazı ve dövizler, ağaçların dallarına asılan pankartlar, para-

sız dağıtılan yiyecek yerleri, müzik dinletileri ve konserleri, her konudaki atölyeler, toplu ve bireysel performanslar, dar ve geniş katılımlı tartışmalar, açık paneller, adım başı dağıtılan bildiriler, her türlü ve mizahi yaratıcılıklar – paranın ve kâr etme hırsının değil, *paylaşımcı ve dayanışmacı değerlerin* kıymetlendiği bir 'komün' misali.

Fakat bu durumun aynı şekilde devam etmeyeceği çoğu insanın gözünde açıktı. Hiçbir devlet, hiçbir siyasal iktidar, ülkesinin en önemli meydanının kendi denetiminden tamamen çıkmasına, meydan etrafındaki yapıların 'devrim' ve 'isyan' yazılarıyla donatılmasına, üstelik bir de *"Taksim Komünü'ne Gider"* pankartlarıyla bezenen bir 'protestocular [siz onların lugatında 'teröristler' diye okuyun] karnavalı'na dönmesine izin vermezdi. En acımasızı 1989'da Çin, Pekin'de yaşanan, yine bir Haziran günü gerçekleştirilen ve çeşitli kaynaklara göre 1.000'i aşkın öğrencinin öldürüldüğü Tiananmen Meydanı katliamı (ve en yeni örnek, Mısır'da El Sisi cuntasının Adeviyye meydanında toplanan Müslüman Kardeşler taraftarlarına saldırısı) dahil olmak üzere, tarihte bu tür toplanmaların ezildiği çok örnek vardı ve AKP hükümetiyle Başbakan'ın Topçu Kışlası ve AVM projesini ne denli 'gurur ve güç meselesi' haline getirdikleri ortada olduğuna göre, polisin nihai olarak harekete geçmesini beklemek en doğalıydı.

Bu noktada, sosyalistlerin son yıllardaki 'Taksim ısrarları'nın gerek düz liberallerden, gerek sol içindeki

AKP kuyrukçularından, gerekse Türk-İş gibi uzlaşmacı/sarı sendikalar tarafından eleştiri oklarına maruz kaldığını hatırlamak gerekir. Öyle ki, 2010 öncesindeki yıllarda sosyalistler Taksim'de 1 Mayıs yasağını kırmak için sokaklarda çarpışırlarken, CHP ve Türk-İş'in peşinden ("işçi sınıfı da orada olacak" bahanesiyle) gösterileri Kadıköy'e, ya da salt kendilerinden oluşacak bir toplulukla Kartal'a taşıma taraftarları eksik olmamış, bu yılki 1 Mayıs'la beraber Taksim'e eylem yasağının konmak istenmesi üzerine kuyruğu kıstırıp Kadıköy'e giden, "Taksim artık kaybedildi" bahanesiyle, 'baskılara dur' demenin yeri olarak tehlikesiz addettikleri Saraçhane'ye gitmeye davranan, hatta (Başbakan'ın sözlerini tekrarlayan papağan köşe yazarlarına uyup) Kazlıçeşme'ye 'neden olmasın' diyen bazı grup ve kişiler çıkmıştı.

Oysa Taksim Meydanı'nın bir 'siyasal merkez' olma özelliği, sol siyaset açısından başat bir 'simge değeri' taşıması, yalnızca bu yönüyle değil, İstanbul gibi bir metropolün kültürel ve sosyal merkezi olma özelliğiyle birlikte, bırakın son beş-on yıllık süreyi, geçmişi ta Antik Yunan'ın sitelerine dayanan, 1789 Fransız Devrimi'nden sonraysa siyasal tarihin önemli yönlerinden birini oluşturan bir tarihsel gerçekliktir.

Çeşitli yönetim biçimlerinde halk, en doğrudan taleplerini hep şehir merkezlerinde duyurmuş, büyük galibiyetleri ve mağlubiyetlerini bu meydanlarda almıştır.

Lafı uzatmaya gerek yok, son birkaç yılın siyasal gelişmelerini aklımıza getirip birkaç meydan ismi saymamız, bilhassa geçen ay Atina sokaklarında taşınan, *"Tahrir, Syntagma, Taksim/üç meydan, bir direniş hikâyesi"* yazılı dövizleri hatırlamamız bile bu gerçekliği ortaya koymaya yeter.

Hem bugünden baktığımızda, AKM'nin üstündeki pankartları ve flamalarıyla, Taksim'i saran caddelerdeki barikatlarıyla, park içindeki ve meydandaki komünal ve direniş manzaralarıyla, İstiklal Caddesi'nde geceler boyu sürüp giden çatışma fotoğraflarıyla, caddenin bir ucundan öbür ucuna uzayan 'yeryüzü sofrası'yla, sokaklara ve duvarlara nakşedilmiş grafitilerle, yazısı değiştirilmiş sokak tabelalarıyla Taksim'in her köşesinin zihinlere ayrı bir 'devrimci romantizm' tablosu olarak kazınmış olduğunu kim inkâr edebilir?

"Barikatlar sokakları tıkıyor, fakat perspektifleri açıyor." İspanyol asıllı Fransız yazar Jorge Semprun, epeyce önce piyasaya çıkan *Neçayev Dönüyor* adlı romanında böyle bir deyişe yer vermişti. Romanı okuduktan sonra yıllarca yeri geldiğinde birbirimize tekrarladığımız bu unutulmaz deyiş, İstanbul'da (ve aynı geceler Ankara'da ve İzmir'de, sonra diğer şehirlerde, hatta Gezi'nin boşaltılmasından sonra Nişantaşı'nda) 2013 yılında gerçek oldu. Taksim civarında protestocuların insan zinciri mey-

dana getirerek, elden ele verdikleri taşlarla kurulan barikatların resimleri internet yoluyla ânında bütün dünyaya yayıldı. Gümüşsuyu Caddesi'ndeki barikatlar (meydandaki harabeye dönmüş NTV aracı, terk edilmiş belediye otobüsleri, yanmış polis otoları, iş makineleriyle birlikte), o günlerde yolu İstanbul'a düşen turistler için gözde fotoğraf çektirme mekânları işlevini gördü. Turist akışının haftalarca kesilmesinden endişelenen yerli ve yabancı turizm acentaları, daha sonra kurnazca bir ticari çare olarak bu sefer, *"İstanbul'a gidin, tarihi isyanı yerinde görün"* sloganına sarıldılar.

Bir gün geldi, barikatlar güvenlik güçlerince temizlendi; direnişin alanı, isyanın mekânı, devletçe geri alındı. Fakat 'o meydan' ve 'barikat imgesi', silinmez bir nişane olarak yüz binlerin zihinlerindeki yerini koruyor.[25]

Aynı şekilde, bu isyan günlerinde hayatlarını veren, gencecik yoldaşlarımızın suretleri de: Mehmet Ayvalıtaş, Abdullah Cömert, Ethem Sarısülük, Medeni Yıldırım ve Ali İsmail Korkmaz...

---

25) "Tahrir'de, Seattle'da, Wall Street'de, Sol'de ... meydana gelen kamusal kabarış'ların ... tümünün, iktidar mekanizmalarından ve süreçlerinden şu ya da bu biçimde, şu ya da bu oranda dışlanmış; dünyalarının, ülkelerinin ve kendilerinin kaderlerini belirleme hakları ellerinden alınarak güçsüzleştirilmiş; özne olmaktan, yurttaş olmaktan çıkarılmış insanların isyanları oldukları aşikardır. Şüphesiz ... bu meydanlarda bu sıfatla uzun süre kalamazlar; ancak *geri çekildiklerinde arkalarında bıraktıkları boşluk* da sistem tarafından kolay kolay doldurulamaz" (Şükrü Argın'la Söyleşi, "Gezi Hareketi Siyasetin Zeminini Değiştirdi", *Redaksiyon*, Sayı: 3, Temmuz 2013, s. 26; *abç*).

14-15 HAZİRAN GECELERİ

11 Haziran Salı sabahı saat 7.30'da, bir arkadaşımın cep telefonuma gönderdiği, *"Taksim'e müdahale başladı"* mesajıyla uyandım. Gruplar halinde her tarafta barikatların yanından yürüyerek Taksim'e giren polis, ilk önce sadece pankartların toplanıp barikatların kaldırılacağını ve trafik akışının sağlanmasından, meydanın normal haline dönmesinden sonra Gezi Parkı'na dokunulmayacağını duyurmuştu. İstanbul valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun, baştan beri kitleyle ve bütün kamuoyuyla alay edercesine, düpedüz aldatma maksatlı twitleri de bu operasyona eşlik edecekti tabii.[26]

Zaten o günler, Başbakan'ın önce Necati Şaşmaz ve Hülya Avşar gibi kendi meşrebine uygun isimlerle, daha sonra adlarını kendi kurmaylarının belirlediği bir sanatçılar heyetiyle görüşerek, kendi sarsılmaz duruşunu dikte etmeye çalıştığı günlerdi. Oltasına gelenler de az değildi hani. 'Soft şair' Sunay Akın gecenin üçünde görüş-

---

26) Nitekim 15 Haziran gecesi, o gece operasyon düzenlenmeyeceği kanaatinde olan binlerce halktan insan, yaşlı çocuk demeden parkın içindeydi. Fakat Başbakan'ın Ankara'dan savurduğu tehditlerin ardından bir saate bile kalmadan operasyon başlayınca, bu insanlar da ağır saldırıya maruz kalmış oldular. İsyanın ilk günlerinden itibaren attığı *"Gençler, Gezi parkında kuş sesleri, ıhlamur kokusu ve arı vızıltısıyla huzurlu bir sabah varmış doğru mu? Aranızda olmak isterdim"* ve *"Gezi parkına bu gece müdahale edileceği yönünde gene provokatif dedikodular yayılıyor. Bu söylentilere itibar edilmesin"* yolundaki maillerle fenomen haline gelen ve büyük tepki çeken Vali'nin geceyarısına doğru, operasyona dair demeciyse yine ibretlikti: *"Müdahale fevkalade düzgün olmuştur."*

meden çıkarken televizyon kameralarına, Başbakan'la yaptıkları toplantıdan mutlu ayrıldığını haykırıyordu mesela. Fakat kazın ayağının öyle olmadığı kısa bir sürede anlaşılacaktı. 13 Haziran günü akşamı, Taksim Dayanışması temsilcilerinin de bulunduğu bir heyetle gece üç buçuğa kadar süren görüşme hiç de mutlu mesut bitmemiş; bilakis, Başbakan'ın Gezi Parkı konusunda nihai yargıyı verecek olan mahkeme kararını bekleyecekleri minvalindeki konuşmasına, DİSK genel sekreteri Arzu Çerkezoğlu'nun, *"Bu olay sadece Gezi Parkı'yla ilgili olmaktan çıkmıştır; artık ortada toplumsal ve sosyolojik bir durum vardır,"* şeklinde cevap vermesine sinirlenmesi sonucu, kızının da marifetiyle salondan çıkıp toplantıyı terk etmesiyle nihayetlenmişti.

Ben o gece (14 Haziran gecesi) 'değişik bir hava' eseceğini, twitter'da takip ettiğim bir şair-avukat arkadaşımın (Cihat) twitiyle anladım. Üstelik o gece biz evde, iki ay önceden planlanmış bir 'yaza merhaba' ve kızımıza doğum günü partisindeydik. Tabii, baştan 'parti' diye planladığımız gece, hemen bir 'Gezi buluşması'na dönmüştü; biz de davetimizi günün havasına uydurarak, *"o ara isyanın güzelliğiyle tanıştık, ki bu gece, yaşadığımız bu büyük zulmün içindeyken bile o güzelliğin halesi hepimizin yüzlerini gülümsetmeye devam ediyor"* diye değiştirmiştik. Bir yanda, arkadaşlarımızın bu günlerin anlamına uygun nitelemesiyle 'Eylem'in orantısız

ikramı', öbür yanda kulağımız parktan gelecek haberlerdeydi, ara ara twitter'ı yokluyorduk ve aramızdaki muhabbetler de hep isyan etrafında dönüyordu.

Yukarıda bahsettiğim şair arkadaşımdan okuduğum ilk twit, *"Taksim Dayanışma Platformu'nda başbakanla görüşmeye gidenler açıklama yapıyor parkta"* şeklindeydi. Derken onun bir twitini daha okudum: *"Açıklama insanları tatmin etmiyor ve insanlar yuhluyor"*. Zınk diye kalakaldım bilgisayarın başında. Yuhalama da nereden çıkmıştı ve niyeydi, neye karşıydı? Yine aynı arkadaşımın sonra gelen başka bir twiti, çok geçmeden öneminin bilincine varacağımız, başka bir dinamiğe işaret etmekteydi: *"Gezi'de yedi adet forum noktası kuruldu. Buralarda tartışmalar yapılıp talepler belirlenecek. Sonra basın açıklamasıyla karar duyurulacak"*.

Böyle bir gerilimin varlığı günlerdir bilinmiyor değildi gerçi, fakat Gezi içindeki siyasal hareketler ve sosyalist örgütler, gittikçe daha fazla 'bu işin sonu'nu konuşmaya başlamışlardı. Sanırım en çok rağbet gören eğilim, kısmi bir kazanımla Gezi'yi kendi girişimimizle boşaltmak; mümkün olabilirse parkın bir veya birkaç köşesini, belki bir-iki çadırla muhafaza etmek, o arada barikatları da kaldırmak; netice olarak, nihai hesaplaşmayı inisiyatif kendimizde kalmak üzere, 'polis saldırısı' ile 'kontrol edilemez kitle'nin bir çatışma zemininde karşı karşıya gelmesine bırakmamaktı. Ama yine de, parkın boşaltılıp boşaltılma-

ması ya da nasıl kontrol edilebileceği üzerinden örgütsüz kitle ile örgütlü gruplar arasında bir ayrışmanın şekillenmesi, isyanın gidişatında kritik bir rol oynayacaktı.

Sosyalist grupların sözcüleriyle mensupları neyi nasıl, hangi terim ve kavramlarla ifade ediyorlardı bilmiyorum ama, burada yine 'kitaba' başvurursak, kendiliğinden ve devrimcilerin öncü unsurlarının kontrolleri altına alamadıkları bir fiili durum söz konusuydu. Bir yandan, hedefini bilmeyen, örgütsüz ve devletin hunharlıklarının sonuçları hakkında tarihsel bilgi ve deneyimleri son derece kısıtlı kalan, ama yine de *"Gündüz iş, gece direniş"* diye diye paydos saatlerinden itibaren Park'ı dolduran bu kitlenin akıbeti hakkında birtakım endişelerin, kaygıların duyulması son derece doğaldı. Öbür yandan, nihai saldırının nasıl bir akıbete yol açacağından emin olamamaktan kaynaklanan bir frene basma eğiliminin ağır bastığı ortadaydı. Tanıdığım birkaç kişiyle sohbetlerim ve naçizane fikir yoklama girişimlerim de bunu teyit ediyordu.

Genelde kitlenin tercihi farklı istikametteydi. Onlar bulundukları yeri terk etmek, parkı boşaltmak, belki de içinde oldukları bu rüyadan uyanmak istemiyorlardı. İşte, ömrü boyunca 'kitapta' okuduğu ayaklanmayı çıplak gözle görecek kadar yakınında bulma mucizesini yaşayan sosyalist/komünist, 'kendiliğinden' fışkırmış ve 'kontrol edilmesi ihtimal dahilinde görünmeyen' bu kit-

lenin enerjisiyle ne yapacaktı, gerek o aşamada gerekse hemen bir sonraki adımda ne yapmalıydı?

Henüz az sayıdaki görüş yazısına da yansıyordu bu içinden çıkılması güç durum. Bu 'büyük olay'a ilişkin tarifler hâlâ çoğunlukla 'direniş/Gezi Direnişi'nden öteye gitmiyordu. (Ben 2 Haziran'da *Radikal* için başladığım yazıda, bu yığınsal ve bütün ülkeye yayılmış kalkışmayı gerçek bir *'ayaklanma'* olarak tanımlıyordum.) Ama mesela, Çanakkale'de birlikte hapis yattığımız günlerden beri yazılarını hep değer vererek okuduğum Metin Çulhaoğlu, sol.org.tr'deki 4 Haziran 2003 tarihli yazısına "Kitlesel Hareketlenme" gibi bir başlık atmış, 'kitlesel patlama'ya atıfta bulunmuş, fakat 'isyan' gibi, 'ayaklanma' gibi terimleri kullanmamayı tercih etmişti. Nedendi acaba: Olayları gerçekten bir 'ayaklanma' kuvvetinde görmediğinden mi, yoksa bu *'hareketlenme'yi 'ayaklanma' ayarında tanımlarsa* partisinin başka bir hatta geçmek, daha üst aşamada bir görev üstlenmek; en önemlisi, o 'kontrolü zor' kitleye önderlik ederek; devletin bu topluluğu fiilen ezmesi dahil olmak üzere, potansiyelinin son sınırına kadar taşımaya soyunmak zorunda kalacağını iyi bilmesinden mi?

Çünkü kitap, bizim okuduğumuz ve bize anlatılan bütün o 'Marksist-Leninist literatür', Lenin'in devrimler ve ayaklanmalarla ilgili bütün o özgün yazı ve konuşmaları, isyan ve ayaklanma günlerinde öncü güçten, dev-

rimcilerden, komünist partiden şunu istiyordu: Sen somut koşulların somut tahlilini yaptıktan sonra, doğru gördüğün çizgiyi ortaya koyar, kitleyi buna ikna etmek için elinden gelen çabayı gösterirsin; fakat yine de kitle senin öngördüğünden başka bir yolda hareket etmekte ısrarcı davranıyorsa, galibiyeti de mağlubiyeti de onlarla birlikte tatmaktan ve içlerinde olup, onlardan ayrı düşmemekten, dahası ve kesinlikle, onların başına, en öne geçmekten, kendinin ve isyanın kaderini *onlarla birlikte, eylem içinde* çizmekten başka bir yolun yoktur. (işte bu minvalde, -hangi saiklerle Gezi'nin hâlâ boşaltılmamasından yana olduklarını bilmesem de- birkaçı dışında, bazılarının örgüt adında 'Leninist' tabiri bile bulunan çok sayıda fraksiyonun o geceye ve bu direnişe/isyana dair değerlendirmelerinin -en hafif tabiriyle- sorunlu olduğu kanısındayım.)

Nitekim sabah on bir gibi, Taksim Dayanışması *'direnişe devam'* kararını açıkladığında, çoğunluğu örgütsüz kitleden insanların yüzündeki sevinci seçmemek mümkün değildi –aynı sevinci, sosyal medyada bir ânda sayıları binlere varan coşkulu paylaşımlardan da çıkarabilirdiniz. Gerçi yüzlerce çadırın toplanarak faaliyetlerin tek bir çadırdan yürütülmesi kararı alınmıştı ve bu karara bağlı olarak ilkin öğlen saatlerinde BDP milletvekilleri kendi flamalarını toplamışlardı, başka bazı grupların da taraftarlarının bir kısmını çıkardıkları görülmüştü (bu

da aynı gece düzenlenen operasyonda, direniş gücünün hayli kırılmasına sebep olacaktı), ancak yine de pes edilmeyecekti, 'direniş' esas olacaktı, park elde tutulacaktı.

15 Haziran gecesi gün batmadan, Başbakan'ın Ankara'daki parti mitinginde, *"Yarın İstanbul'da mitingimiz var; park boşaltıldı boşaltıldı, yok boşaltılmazsa emniyet güçlerimiz gereğini yapar,"* şeklindeki tehditkâr ve adetâ derhal operasyon düzenlenmesi emrini verir konuşmasının üzerinden bir saat geçmeden, polisin Gezi Parkı'na büyük saldırısı başladı, TOMA'lar tazyikli su ve biber gazı sıkarak merdivenlerden parka girdiler, insan olsun çadır olsun pankart olsun önlerine gelen her şeye rastgele saldırmaya koyuldular ve anaakım Penguen kanallarının tümü Taksim'den canlı yayına geçtiler.

O gece çok sayıda insanın Gezi'nin boşaltılmasına karşı çıkması ve ertesi gün Taksim Dayanışması'nın direnişin -bir şekilde- süreceğini ilan etmesi, belki günlük -ve devletin elindeki zor imkânlarıyla kıyaslandığında mukadder- bir 'mağlubiyet'le sonuçlandı, fakat ülkenin her şehri ve köşesindeki her direniş mekânının tekrar birbirine bağlanmasını, *"Her yer Taksim, her yer Gezi"* sloganıyla sokağa çıkan herkesin talebinin diğer şehirlerdeki isyancıların talepleriyle bir kez daha ilişkilendirmesini sağladı.

Dahası, 15 Haziran'da Taksim Dayanışması'nın 'direnişe devam' kararı doğrultusunda parkın elde tutulmaya

devam edilmesinin ve parkın boşaltılması için devletin harekete geçmesinin 'beklenmesi'nin şöyle tali 'faydalar'ı oldu:

- Birincisi, direnişi sürükleyen kitlelerin mücadeleyi sürdürme enerjisinin henüz tükenmemiş olduğu görüldü.
- Hükümetin ve polisin zorba tavrı, televizonlarda 'prime time'da naklen yayınlanan bir gövde gösterisi yapmayı hedefleseler de, ülke ve dünya kamuoyu nezdinde bir kere daha teşhir edildi.
- Gezi'de kurulan meclislerin parklara taşınması ve park-forumların şekillenmesiyle isyan *bir üst düzeye* sıçradı; kitlelerin 'siyasal katılım'ı ilk elden tecrübe edecekleri ve yatay olarak çoğalıp, yine *yatay ilişkilerle* sürdürülen bir 'siyasal meclisler ağı'nın provasına geçilmiş oldu.
- Parkı boşalttırmayı başarmış olsalar bile, Park dışında süren direniş ruhu karşısında çaresiz kalan hükümetin, acil tedbir olarak Mecidiyeköy köprüsünün ayağına jandarma cemselerini sıralaması, Osmanbey-Harbiye'de, jandarma akrebinin kendisine lehte tezahürat yapan bir grubun üzerine doğrudan gaz sıkması ve akabinde Bülent Arınç'ın, *"Valiler, önce polisleri, yetmezse jandarma güçlerini, eğer olaylar yayılırsa valilerimizin isteğiyle oradaki askeri*

güçler de huzurun sağlanması için görev yapabilir," açıklamasıyla, AKP hükümetinin ilk iktidara geldiği ândan itibaren büyük bir inatla sarıldığı *'askeri darbeye karşıtlık'* argümanının sönmesini sağladı.

- İlaveten, direnişin yaratıcı enerjisi içinden, Taksim Meydanı'nda tek bir kişinin saatler süren performansının dikkatleri üstüne çekip, ânında 'küreselleşmesi'yle bir Duran Adam tavrı çıktı.

İşte bütün bu neticeleriyle beraber irdelediğimizde, 15 Haziran gecesinin hiç de hükümetin arzu ettiği (ve bazı sosyalist grupların 'ezilmeme' endişesiyle kaygılandıkları) çerçevede bir 'bozgun' olmadığı kanaatine varabiliriz.

YENİ PATLAYICI MADDE: SOSYAL MEDYA

Aslında anaakım gazete ve televizyonlar, çok küçük firelerle çoktandır sıkı bir esas duruş pozisyonundaydılar ve hükümet çeşitli manivelalarla kenarda köşede kalmış son 'çatlak sesler'i de temizlemeye aralıksız devam ediyordu. Buna rağmen, 'gerçekler'i tümden silmek, ancak fantezi tonu tavana varmış bilim-kurgu filmlerine özgüydü. Başbakan'ın siyasi danışmanı Yalçın Akdoğan'ın inkâr ettiği 'medya mühendisliği'nin etkili ve başarılı olma şansı her halükarda kısıtlıydı. Üstelik, Tah-

rir'i dünyaya yayan araçlardan 'twitter fenomeni'ni durdurmak mümkün olamıyordu.

Başbakan Erdoğan, kendisinin ve hükümetinin 'çok büyük çoğunlukla kontrol dışı kalmış' sosyal medyaya karşı tutumunu önce, *"Baş belası twitter,"* diye tanımlarken ve bunu ulaştırma bakanı Binali Yıldırım'ın, twitter ve facebook'un sahibi olan şirketlerin ABD'deki genel merkezleri nezdinde kovuşturma amaçlı girişimleri takip ederken, Erdoğan'ın Mısır'da Mursi'yi deviren general El Sisi yönetimindeki askeri yönetimden sonraki 10 Temmuz tarihli, *"Bugün ise işte Mısır'da gördüğümüz gibi meydanlarda medya, sosyal medya, illegal gösterilere zemin hazırlıyor ve silahlı güçler, onun arkasında gelebiliyor. Tüm bu oyunların, senaryoların hesaba katmadığı bir nokta var. Onların nasıl tuzakları varsa, Allah'ın da bir tuzağı var,"* (*Radikal*, 11 Temmuz) sözleri artık bambaşka bir korkunun ifadesi olacaktı.[27] (Üstelik Başbakan bu açıklamayı, twitter'a karşı besmele'yi öne çıkardığı 22 Haziran'dan sonra sarf ettiğine göre, kendisince ya da taraftarlarınca

27) El Sisi hükümetin haftalar içerisinde Müslüman Kardeşler üzerindeki şiddetini yoğunlaştırması, Adeviyya Meydanı'nı ve daha sonraki gösterileri kana bulaması, dünyadan belirli tepkiler doğmasına rağmen ABD'nin esasta duruşunu değiştirmemesi, öte yandan Suudi Arabistan'ın darbe yönetimine tam destek verirken, Hamas'ın da tarafsız bir tutum takınması, Türkiye'deki kaygıları doğal olarak arttırmaktaydı. Başbakan 17 Ağustos'ta yine açıkça, *"Bugün Mısır, ama yarın başka ülke, belki Türkiye'yi karıştırmak isteyecekler. Çünkü bu bölgede güçlü bir Türkiye istemiyorlar,"* diye konuştu (*Radikal*, 18 Ağustos 2013).

çekilen besmeleler, twitter'dan duyulan korkuyu dağıtmaya yetmemiş olmalıydı!)

İnternet haberleşme ağı, yaygın deyişle 'sosyal medya', toplumsal olaylarda ilk ne zaman ciddi bir etki yapmıştı diye hatırlamaya çalışacak olursak, herhalde öncelikle İngiltere, Londra'daki The Occupy eylemlerini, sonra Tunus'ta patlak veren ayaklanmayı ve 2011'deki o müthiş Tahrir isyanını anmamız gerekir. (Ayrıca burada, 'Arap baharı' rüzgârı sırasında protestolarla çalkalanan başka ülkelerin -Bahreyn ve Yemen gibi- internet bağlantısını tümden kesmeye yeltendiklerini, Çin ve İran gibi ülkelerinse internet üzerindeki olağanüstü denetimlerini sürdürmekten zaten hiç vazgeçmediklerini not düşmek gerekir.) Türkiye'de 'twitter gazeteciliği'nin ilk hissedildiği dönemse, anaakım gazete ve televizyon kanallarının tamamen hükümet denetimine geçmesi üzerine, 2011-2012 yıllarında siyasal davaların takip edilmesi ve bu davalarda gerek duruşma salonundaki gelişmelerin gerekse salondışı atmosferlerin yansıtılmasıyla olmuştur. Bununla beraber, "*Gelişen teknoloji hiçbir zaman sokağa çıkan eylemcilerin yerine geçmez. Bunun örneklerini Kahire'de, İstanbul'da, Atina'da, Sao Paulo'da ve daha birçok şehirde gördük. Gelişen teknoloji, sokakta yürütülen siyaseti destekleyici biçimde kullanıldığı ölçüde muazzam olanakları bünyesinde barındırıyor*"du.[28]

28) David Harvey'le söyleşi, "Kentlerdeki Direnişler Birleştirilmeli", *BirGün Pazar*, 18 Ağustos 2013.

Türkiye'deki Gezi Direnişi süreci boyunca 'üç medya' görüldü. Bunların birincisi, topluca *Yeni Akit* çizgisine yaklaşan 'yandaş medya'ydı; ikincisi, bilhassa sahiplerinin hükümetin gazabından duydukları korkuyla, yaltaklanmakta sınır tanımayan (ama rüzgâr tersten estiğinde de bugün biat ettiğine yarın nankörlük edeceğinden kimsenin şüphe duymadığı) anaakım medyaydı; üçüncüsü, *BirGün, Yurt, Sol* ve *Evrensel* gibi sol muhalif gazeteler ile ağırlıkla sendika.org, facebook ve twitter'da odaklanan sosyal medyaydı.

Gerçi *Taraf* gazetesinin ilk çıkışından itibaren, bilhassa sol içinde zehirli bir dezenformasyon ve manipülasyon odağı olarak kendini göstermesi, anaakım gazetelerde bırakın doğrudan muhalif olmayı, Başbakan'ın sevmediği, hazzetmediği yazarların bile teker teker tasfiye edilmesi sonucunda 'alternatif medya' çağrıları duyulmamış değildi. Sosyalist gazeteciler, tabanın gücüne ve katılımına dayalı mecralar yaratılmasını, daha doğrusu muhalif okur ve izleyicilerin anaakıma daha fazla itibar etmeyip, alternatif mecralara hak ettikleri ölçüde sahiplenip ilgi göstermelerini tekrarlayıp duruyorlardı. Ancak bütün bu çağrı ve seslenişlerin çoğu isabetli olmuyor, ufak tefek dalgalanmalarla eski seyirler devam ediyordu. Ta ki, Gezi Direnişi'ne kadar!

Gezi İsyanı sürecinde medya eleştirisi hep dorukta kaldı. Zaten, isyana katılan kitlelerin ya da fiilen katıl-

masalar da bütün gelişmeleri büyük bir sempatiyle takip eden insanların ellerindeki temel araç, Halk TV ile sosyal medya, öncelikle isyanı her şehirde dakika dakika takip eden sendika.org gibi haber siteleriydi (ilk başta Uğur Dündar'ın yönetimindeki ArtıBir televizyonunu da anmak gerekir tabii, ancak sahiplerinin müdahalesinden dolayı bu kanal çok geçmeden devreden çıkacaktı). Eylemciler de bizzat Gezi Parkı'nın içinde Çapul TV'yle, Gezi Radyo'yla, Gezi Postası'yla seslerini duyurdular.

"İşte, biz Kürt kardeşlerimizin yaşadıklarını yıllardır meğer bu medyadan takip etmişiz!" Geniş bir kesimin isyan içindeki bilinçlenmesini, Kürt meselesine bakışının az ya da çok değişmesini, anaakım medyayla var olan iyi kötü bağlarını kesin bir şekilde koparmasını en özlü biçimde ifade eden söz bu oldu.

Peki, şimdi nasıl hareket etmeli; geniş kitlelerin anaakım medyanın içyüzünü öğrenmiş ve artık gerçeklerin 'başka bir yerde durduğu'nun farkına varmış olmaları bizi hangi yola sevk etmeli?

Sosyalist hareket propaganda, yayın ve ('medya'dan önceki adlandırmayla) basın faaliyetlerine her zaman belirleyici bir önem atfetmiştir. Lenin'in *Ne Yapmalı?*'da, o zamanki muarızlarına karşı, partinin yayın organı olan *Iskra* üzerinden nasıl hararetli tartışmalara girdiği çoğu kişi tarafından bilinir: *"Bir gazete yalnızca bir kolektif*

propagandacı ve kolektif ajitatör değil, aynı zamanda kolektif örgütleyicidir."[29]

Şimdi de esasta değişen fazla bir şey yok; sadece örgütlenmede dikey, hiyerarşik yapılar yerine, (bilhassa Gezi Direnişi'nin ve dünyadaki The Occupy hareketleriyle diğer isyanların gösterdiği doğrultuda) daha yatay ve esnek yapılar ve ilişkiler söz konusu, ama bırakın örgütleri, grupları, tek bir kişinin dahi bu 'propaganda işi'ni yerine getirmesi bakımından elimizin altında muazzam imkânlar var. Yani, sisteme karşı, iktidara karşı, adaletsizliklere karşı, hak ihlallerine karşı, şiddetli saldırılara karşı tavır belirlemeyi ve görüşler yaymayı başkalarına havale etmemiz şart değil. Onun için, gazete, dergi, kitap, broşür, bildiri, internet ve sosyal medya gibi mecralarda, hatta duvar yazılarıyla hem *tüm muhalif birimleri* canı gönülden desteklerken, hem de *birey olarak* dahi kadrolu bir propagandist gibi gündelik faaliyet yürütmemiz mümkün.

Demek istediğim, siyasal görüşler bakımından bir 'meşruiyet skalası' çerçevesinde aynı cephede durduğumuz tüm muhalif mecraları desteklemenin yanı sıra, artık Gezi Ruhu'nu diri tutmak isteyenlerin tek tek *her biri* bir medya organı, *her biri* bir kürsü, *her biri* bir propagandacı ve örgütleyici olmak durumundadır.

---

29) Bkz. Lenin, *Ne Yapmalı - Hareketimizin Can Alıcı Sorunları*, çev. Ferit Burak Aydar, Agora Kitaplığı, 2010, s. 202-203.

PROLETERİN ZİNCİRİ KIYMETE BİNDİ!

Ömrü işçi mücadelesiyle ve işçileri birebir örgütlemekle, işyerlerinde, fabrikalarda verdikleri yerel kavgalarda fiilen onların yanında olmaya çalışmakla geçen bir sendikacı ve sosyalist parti mensubu arkadaşım, Gezi Direnişi'yle başlayan isyana katılanların bileşiminden konuşurken, bu isyanın (bildiğimiz şekliyle bir sınıf olarak) işçilere (proletaryaya) çok değmediğini söylüyordu. Kendisine bunun sebebini sorduğumda, bu işçilerin şu ânda durumlarının idare eder vaziyette olduğunu, kredi kartlarına takla attırarak evlerini geçindirebildiklerini, hatta taksitle ev sahibi bile olabildiklerini, dolayısıyla onlara başka bir şekilde yaklaşmak gerektiğini, ama bu yol ile Gezi Parkı'ndaki hareketin (şimdilik) birbiriyle örtüşmediğini eklemişti.

Tabii, sendikacı arkadaşımın kastettiği belirli, sürekli bir işi olan, belli ölçüde iş güvencesine sahip, çalıştığı işyerinde kadrolu sayılan işçilerdi; başka bir ifadeyle, Marx'ın ve Lenin'in kitaplarından okuyageldiğimiz, bütün Marksizm tarihinde sınıflar savaşının öznesi olan 'klasik proletarya'nın mensuplarıydı bunlar. Ve Türkiye'deki bu Mayıs-Haziran günlerinde -içlerindeki sınıf bilinçli işçilerin tek tek, örgütleriyle ve gruplar halinde, ya da kitlesel gösterilerin yapıldığı Gazi Mahallesi, Okmeydanı ve Mamak gibi bazı istisnai yerlerde direnişe

katılmalarının haricinde- isyanda *ağırlıklı olarak* yer almamışlardı.

İsyanın yankıları Mecidiyeköy, Gayrettepe, Etiler ve Kanyon'daki plazalara kadar uzanmış, fakat geleneksel işçi fabrikalarında geniş bir destek bulamamıştı. Bu durumu neye bağlamak gerekirdi? Salt işçi sınıfının ataletiyle, sendika yönetimlerinin onlardan uzak durmasıyla, sendikaların işçi üyelerini seferber etme kapasitelerinin çok azalmasıyla izah edilebilir miydi?

Ben iktisatçı değilim, sendika konularını da elden geldiğince ancak sohbetlerden, sol medyadan, internetten takip ediyorum. Fakat genel olarak, dünyadaki eğilimlere dair olarak kendimce bazı saptamalarım var. Şimdi, konuyu Türkiye'de Gezi Direnişi'yle başlayan isyana katılanların bileşimine bağlayarak şunları belirtmek istiyorum:

Küresel sermaye, 1990'lı yıllardan sonra bir *karşı-devrim* gerçekleştirmiş görünüyor. Bu karşı-devrim, siyasal düzlemde değil, bizzat üretim alanında başlayan ve doğal olarak istihdam ilişkilerine de yansıyan bir karşı-hareket oldu.

Karşı-devrimin özü, bir taraftan, üretimde büyük işyerlerinin parçalanıp küçültülmesi ve Türkiye'de 'taşeronlaştırma' dediğimiz şekilde işlerin alt-işletmelere devredilmesi; öbür taraftan, esnek ve güvencesiz çalışma rejiminin adım adım dayatılmasıydı. Daha kısaltırsak, *es-*

nek üretimin ve *güvencesiz istihdamın* dünya çapında uygulamaya geçirilmeye başlanmasıydı.

İşte bu karşı-devrimin etkileri yayıldıkça, onunla beraber -bilhassa Avrupa'da- çalışanların ellerindeki kazanımlar, sosyal haklar çeşitli yollarla birer ikişer ellerinden alınmaya çalışıldıkça, 'aşağıdakiler'in dizilişinde de birtakım değişikliklerin meydana gelmeye başladığını gözlemleyebiliyoruz. Bu karşı-devrimin Türkiye'deki en belirgin tezahürü, *taşeronlaştırma* şeklinde tarif edildi ve kendini o yolla gösterdi. Bütün büyük fabrikalar ve işyerleri (belediye şirketleri ve üniversitelere kadar) birim olarak bölündü; ya kendi içinde ayrı şirketler kurularak, ya da belirli işler dışarıdan taşeronlara dağıtılarak, tek bir işyeri biriminde çalışanların toplam sayısı 100'ün altına indirilmeye gayret edildi. Artık 1960'lı yılların başlarında Türkiye'de, özellikle İstanbul'da gördüğümüz türden, 3 bin kişilik, 5 bin kişilik X fabrikasında büyük grevlere çıkılmasının önü fiilen kesildi.

3'er, 5'er bin kişiyle fabrikalarında şalteri indirme, ülke çapındaki uyarı ve dayanışma grevleriyle, hatta genel grevle bütün toplumun hayatını kesintiye uğratma imkânı elinden alınan işçi sınıfı, bu maddi konumunun siyasal/kültürel düzlemlerdeki yansımalarıyla da yüzleşmek durumunda kaldı. İşçinin *"birleşik güç yenilmez"* şiarının temeli sarsıldı. 'İşçi dayanışması'nı fiilen hayata

geçirmek eskisi kadar kolay olmayacaktı. Son yıllarda TEKEL gibi, Casper gibi, Çapa Hastanesi gibi işyerlerindeki işçi direnişleri bazen yenilgiyle, bazen kazanımlarla, her şartta toplumda yankı bularak ve belli bir sempati toplayarak yürütüldü, dolayısıyla akılda kalan mücadeleler oldu; fakat bu direnişlerin, mücadelelerin her birinden başka işyerlerine, başka fabrikalara eylem ve örgütlenme deneyimi olarak *aktarılabilen* fazla bir şey olmadı, taş üstüne taş konamadı. Her birinin deneyimi olduğu yerde ve olduğu süreyle kaldı. Çünkü artık, yukarıda bahsettiğimiz karşı-devrimin ve Türkiye'de yaygın deyişle taşeronlaştırmanın etkisiyle, *'işçi işçinin kurdu'* olmaya yüz tutmuştu.

Öyle ki, 'işçi işçinin kurdu olmaya başladı' sözünden hareketle şöyle bir durum doğdu: Artık tam zamanlı güvenceli/kadrolu işçi, yarı zamanlı güvencesiz/kadrosuz işçinin kurduydu; yarı zamanlı iş bulabilenler, gün gün, parça başı, yevmiyelik olarak iş bulabilenlerin kurdu oldular; böyle ara ara iş bulabilenler, hiç iş bulamayanların karşısında daha avantajlı hale geldiler; daimi işsizler de (özellikle kendi ülkelerinde devletlerinden işsizlik yardımı alabildikleri koşullarda) o ülkenin ikinci sınıf vatandaşlarının, mesela Türkiye'de Kürtlerin, Batı'da ve dünyanın başka köşelerinde o ülkedeki göçmenlerin (Afrikalı, Asyalı, vb.) kurdu olabilecek bir pozisyonda duruyorlar.

Özü itibariyle bu tablonun sonucu, 19. ve 20. yüzyıllarda proleter devrimin, işçi devriminin, sosyalizmin *motoru* ve *öznesi* olan sanayi proletaryasının, genel olarak işçi sınıfının 'zincirleri'nin kıymete binmesiydi. Artık 'işçi sınıfının zincirleri' para ediyordu. *Göreli olarak*, yani kendisinden daha avantajsız ve daha güvencesiz *sınıfdaşlarının karşısında* değerli sayılan bir kıymetti gerçi bu, ama para ediyordu işte. O zincire sahip işçiyi -tabii ki mutlak anlamda olmamakla birlikte- konformizme, başkaldırmamaya itmeye yetiyordu.

Proletarya iki yüzyıl boyunca zincirlerini koparıp dünyayı yakabilecek bir sınıfsal konumdayken, artık bu özelliği tartışılır hale gelmişti. Peki, 'başkaldırının öznesi' olarak geleneksel proletarya, yeni koşullarda bu konumunu kimlerle paylaşacaktı; proletaryayı artık daha geniş ve çeşitli kategorileri, hatta fiilen çalışmıyor olsalar da bu sınıfın potansiyel havuzunda yer alanlarla birleştirerek mi tarif etmek gerekiyordu? Yani, eskiden proletaryanın 'müttefikleri' olarak sayılan toplum katmanları söz konusuyken, proletarya 'bu tek başına sahip olduğu ayrıcalığı' kaybetmekte miydi? Küresel kapitalizmin dünya ölçeğinde yerleştirmeyi hedeflediği 'esnek üretim' ve 'güvencesiz çalışma' rejiminin karşı kutbunu, sömürü çarkının *yeni mezar kazıcısını* hangi kesim(ler) meydana getirmekteydi?

Bu sorulara, 1990'lı yıllardan itibaren 'proletarya'nın, 'işçi sınıfı'nın tanımını genişleterek cevap bulmaya çalı-

şan iktisatçılar, 'yeni işçi sınıfı'nın bileşimini açımlayan teorisyenler oldu elbette.[30] Hâlâ da oluyor. Özellikle de neo-liberalizmin derinleştiği yıllarla birlikte ortaya çıkan, geçici ve güvencesiz çalışanları tarif etmek üzere kullanılan genel bir isimle, 'prekarya' terimi etrafında çok sayıda tartışma açılıyor. Keza, Güney Afrika'dan Mısır'a, Brezilya'dan Türkiye'ye bir 'orta sınıf' ayaklanması dalgası yaşadığımızı iddia eden sesler de kafa karıştırmaya devam ediyor.

Biz, Gezi Direnişi'ne katılanların sınıfsal bileşimine ilişkin genel bir değerlendirmeyi Korkut Boratav'la yapılan bir röportajda okuduk.[31] Boratav bu röportajında önce 'orta sınıflar' terimine esastan kuşkuyla yaklaşmamız gerektiğini belirtiyor; *"işçi sınıfının örgütleriyle, programıyla direnişe katılmadığı doğrudur"* dedikten sonra, *"geleneksel işçi sınıfının içinde yer alan ilerici, laik, solcu, demokrat insanların bu kalkışmaya katılmamaları mümkün olabilir mi?", "üniversite ve lise öğrencilerinin en geniş anlamıyla potansiyel işçi sınıfına aidiyetleri olduğu", "beyaz yakalılara giren hizmet sektörü emekçilerinin gerçek veya yedek emek ordusunun öğeleri içinde yer aldıkla-*

30) Bu kapsamdaki erken çalışmalardan birisi için bkz. Alex Callinicos-Chris Harman, *Değişen İşçi Sınıfı - İşçi Sınıfının Değişen Yapısı Üzerine Denemeler*, çev. Osman Akınhay, Z Yayınları, İstanbul, 1994.

31) Özay Göztepe'nin yaptığı, "Olgunlaşmış Bir Sınıfsal Başkaldırı..." başlıklı bu söyleşi için bkz. http://www.sendika.org/2013/06/her-yer-taksim-her-yer-direnis-bu-isci-sinifinin-tarihsel-ozlemi-olan-sinirsiz-dolaysiz-demokrasi-cagrisidir-korkut-boratav.

rı"; avukat, danışman, mimar, mühendis, mali müşavir, vb. kesimlerin meydana getirdiği bağımsız profesyonel grupların *"geçimlerinin hizmet satışına dayandığı, fakat üretken küçük burjuvaziden nitelik olarak ayrıldıkları"* ve isyancı kitlenin ezici çoğunluğunu bu tür insanların oluşturduğu saptamalarından hareketle, bu isyanın 'yağmacı kapitalizm'e karşı *'olgunlaşmış bir sınıfsal başkaldırı'* olarak nitelenebileceğini vurguluyordu.

Bugüne dönüp tekrarlayacak olursak, Gezi Direnişi'ne (bütün ülke çapında) bazı işçi semtlerinden (İstanbul'da Gazi Mahallesi ve Okmeydanı, Ankara'da Mamak gibi) kitlesel katılımlar oldu elbette, fakat geleneksel işçi sınıfından (kişi ve grup olarak katılımlar dışında) ciddi boyutlu bir katkı gelmedi. Dolayısıyla, Haziran günleri itibariyle gözlemlediğimiz, Kanyon'da, Cevahir'de ve başka plazalarda bütün katlardan yağan alkışların, aynı gürlükte fabrikalardan yükselmemesini, yukarıdaki olguyla açıklayabileceğimiz, en azından cevapları bu çerçevede arayabileceğimiz kanısındayım.

İsyanın en şiddetli günlerinde Beyoğlu'nun ara sokaklarında, Beşiktaş'ta, Akaretler'de, Ankara'da Kızılay çevresindeki sokaklarda, Tunalı Hilmi Caddesi'nin adının TOMA'lı Hilmi'ye çevrildiği, polis saldırısından nefes almanın dahi zorlaştığı, ambülansların gelmediği, yaralıların sokaklarda kaldığı, polisin Divan Oteli dahil bütün eylemci revirlerini dağıttığı zamanlarda, gecenin

ilerlemiş saatlerinde twitter ve facebook'tan insanların çığlık atarcasına, 'yeter artık' duygusuyla nasıl *"GENEL GREV!"* diye bağırdıkları, *"DİSK, KESK, sendikalar neden olağanüstü kararlar almıyor, daha neyi bekliyorlar?"* diye feryat ettikleri hatırlardadır.

Oysa sendikaların (samimi niyetleri olup olmaması bir yana), işçileri en hayati zamanlarda bayrakları altında toplayamadığını, KESK'in Gezi Parkı için en kritik günlerde değil, ancak gecikmiş olarak eylem kararı alabildiğini, DİSK'in kendisine bel bağlanacak ölçüde bir fiili güç sergileyemediğini hep beraber izledik.[32]

Benzer bir tablo 1 Mayıs 2013'te de yaşanmıştı. Sırrı Süreyya Önder o gün DİSK yönetimini, *"Madem ki bu meydanda ısrar ettiniz ve bu sizin tabanınızın dileğiydi. Devletin nasıl davranacağını da biliyordunuz. O zaman genel merkeze kapanıp meseleyi tatil etmeyecektiniz. Edecektiyseniz burada ısrar etmeyecektiniz,"* (*Radikal*, 2 Mayıs) sözleriyle eleştirmişti. Sendikaların yönlendir-

32) "İstanbul'da 5 Haziran'da en çok 20 bin kamu emekçisinin yürüyüşü gerçekleşirken, 17 Haziran'da bu sayı 4-5 bine düştü. KESK Genel Merkezi'nin *'Gezi Parkı'na saldırı olursa greve çıkarız'* söylemi, üye sayısının 250 bin olduğu bir konfederasyon açısından ilk başta etkili olsa da fiili olarak etkili bir grev olmadı. Özellikle yürüyüş hattı olarak DİSK'ten ayrı olarak Tünel'in seçilmiş olması da, fiilen eylemi dar sokaklara sıkıştırıp bir buçuk saat süren bir bekleyişin ardından dağılma kararıyla son bulmasına yol açtı. ... Genç emekçilerin 'seçimlerde gelip bizden oy isteyeceksiniz, itiraz ettiğimizde, biz bedel ödedik, siz bilmezsiniz, diyerek susturacaksınız, sizi dinleyip çağrınıza geldiğimizde ise saatlerce dar alanlarda bekletip eve göndereceksiniz, sözleri kulaklarımızda" (Yunus Öztürk, "Gezi'de Gözler Sendikaları Aradı", www.soldefter.com).

diği örgütlü işçi sınıfının sokağı etkileme kuvveti, gerçekten çok aza inmişti.

Netice olarak bu bölümü, işçi sınıfının isyanlar başlatmaya, devrimler yapmaya, halkı iktidara sürüklemeye mecali kalmadı mealinde dramatik bir boyut katmadan, 21. yüzyılın bu ilk isyanlarının koşulları ve ruhuna uygun *gerçekçi bir bakışla* değerlendirmek; ciddi bir bunalıma sürüklenmiş olan küresel kapitalizm karşısında, aşağıdan hareketleri örgütleyip eyleme geçirmenin ve bir program etrafında birleştirmenin 'özneler'i üzerinde etraflıca kafa yorarak yenilemek, hayati önem taşıyor diye noktalayabiliriz.

GEZİ MECLİSLERİ VE İSYANIN YÜKSELEN EĞRİSİ: PARK-FORUMLAR

Chomsky, Taksim Direnişi'ne destek olarak yayınladığı video mesajında, Türkiye'de yaşananların "Türkiye'nin bölgedeki kritik rolü ve en önemli ülkesi olması açısından özellikle kayda değer olduğu"nu saptadıktan sonra, *"Bu direniş küresel halk kitlelerine karşı, bir nesildir devam eden neo-liberal saldırıya karşı uluslararası boyuttaki bir başkaldırının parçasıdır,"* demişti.[33] Zizek de İstanbul'daki protestoların, *"dünya çapında kurulu düze-*

33) Bu konuşmanın metni için bkz. Noam Chomsky, "Her Yer Taksim, Her Yer Direniş!", *Occupy/İşgal Et*, Agora Kitaplığı, İstanbul, Temmuz 2013 içinde, s. xxi-xxii.

*ni sarsan küresel galeyanın bir parçası olduğu"*nu vurgulayacaktı.[34]

Aslında bütün bu itirazlar, dünyanın her köşesinde ayrıcalıksızları oluşturan geniş kesimlerin, burjuva politikasından ve iki partili burjuva parlamentarizmi tiyatrosundan umudu tamamen kesmelerinin bir sonucudur. Eğitimli olsun eğitimsiz olsun, sıradan insanlar artık egemen düzenin siyasal partilerine herhangi bir şekilde umut bağlamıyorlar, bu partilerin kendi görüşleri ve taleplerini hiçbir açıdan temsil etmediklerini düşünüyorlar ve bunu da en belirgin biçimde, bütün gelişmiş ülkelerdeki genel seçimlere katılım oranının yüzde 50'lere bile varmamasıyla gösteriyorlardı.

Türkiye'deyse bu genel duruma bir de yüzde 10'luk seçim barajının sonuçlarını eklediğimizde, insanları 'yeter artık' diyerek sokağa fırlatan güdünün, yerleşik temsil sisteminin hiç adil olmayışıyla bağını saptamakta güçlük çekmeyiz. O yüzden, çoğu yazarın Gezi isyanına dair işaret ettiği ortak nokta, Türkiye'deki isyanı tek bir ülkeye özgü, tikel bir başkaldırı olmayıp, küresel kapitalizmin neo-liberal politikalarına karşı *genel* bir karşı koyuşun parçasını teşkil ettiğiydi.

Gerçi bizdeki isyancı kitlenin genel olarak iktidar perspektifi benzeri makro talepleri bulunmadığı açıktı.

---

34) Slavoj Zizek, "Taksim Direnişi'ne Mesaj", *Dünyadaki İsyanların Anlamı*, Agora Kitaplığı, Ağustos 2013 içinde, s. 2.

Meseleleri, ağırlıkla bir şeye, bir duruma karşı olma düzeyindeydi. Tayyip Erdoğan'a öfke duyuyorlar, AKP'nin iktidardan düşmesini çok istiyorlardı, ama "CHP olmasın da bari şu olsun" diyecek türden bir arayışlarının olduğu pek söylenemezdi. Asıl dertleri, kendi hayatlarının başkaları tarafından 'kendi namlarına' belirlenmemesiydi ve sistemin işleyişine dair esastan bir hoşnutsuzlukları söz konusuydu. Park-forumları bu kadar kısa sürede benimseyip sahiplenmeleri boşuna değildi.

Aslında, Türkiye'de bu 'forumlar'a benzer aşağıdan halk meclisleri, 1980 öncesi yıllarda da gündemdeydi. Bütün sol örgütler, kendilerini 'öncü müfreze', halkı da 'devrimi kendi önderliklerinde gerçekleştirecek toplumsal güç' saydıklarına göre, bu teorinin pratik hayatta bir formülasyonu ve cisimleşmiş hali olmalıydı. Dolayısıyla, en yaygın şekliyle Devrimci Yol'un 'direniş komiteleri' gibi, daha az güçlü olan TKP'nin 'işyeri komiteleri' ya da mahallelerdeki 'can güvenliği komiteleri' gibi yapılanmalar söz konusuydu (ayrıca, her fraksiyonun kendi ideolojik hattı doğrultusunda bir ad verdiği başka 'komiteler'den bahsedilebilirdi). Ancak biliyoruz ki, tüm bu komitelerin temsil yeteneği, o siyasi çizginin kendi tabanı ve etrafındaki etki alanlarıyla sınırlıydı ve istisnai haller haricinde bu 'meclisler'de (bırakın, solun dışına taşmayı) sol içi bir 'çeşitlilik' dahi yoktu. Oysa şimdi, Türkiye'de solun tarihinde ilk defa, bir kitle isyanında *doğrudan halk* içinden bu 'meclisler' fışkırmıştı (ki şim-

diki 'park forumlar'ın edindirdiği tecrübeler kesin olarak, 'doğrudan demokrasi' üzerine verilecek onlarca konferanstan ve kaleme alınacak kitaplardan daha kıymetli olacaktı). Bu kapsamıyla, söz konusu 'meclisler' henüz sosyalist literatürün öngördüğü 'komiteler' düzeyinde güçlü olmasa bile, Rusya'da 1905 devriminden doğan 'şuralar/sovyetler' ile, 2013'te Gezi İsyanı'ndan doğan bu 'forumlar' arasında hiç öyle yüz yıl kadar uzun bir ayrılığın bulunmadığı pekâlâ iddia edilebilirdi.

Keza, bu isyanın (ve son yıllarda Afrika'da ve Batı'da görülen diğer isyanların) anarşizan bir nitelik taşıdığı söylenebilirdi. Cihan Tuğal anarşizmin 'çağın ruhu' olduğunu öngördüğü bir yazısında, "anarşist akımların tarihsel bakımdan güçsüz olduğu Mısır ve Türkiye için" *"ayaklanmanın 'kendiliğinden ideolojisi'nin anarşizm/otonomizm olduğu"*na dikkat çekerken,[35] Zizek bir yazısında, *"Günümüzün protesto eylemleri ve isyanlarının sürekliliğini sağlayan etken, birbiriyle örtüşen çeşitli taleplerin biraraya gelmesidir ve bu başkaldırıların kuvvetini de bununla açıklayabiliriz,"* diyor,[36] Chomsky ise, isyanlar içerisinde kurulan ilişkiler ve temaslara belirleyici önem atfederken

35) Cihan Tuğal, "Gezi Hareketinin Ortak Paydaları ve Yeni Örgütlülük Biçimleri", *a.g.y.* içinde, s. 23-24. Tuğal devamla, bu 'anarşizan ruh'un belirtilerini şöyle sıralayacaktı: *"Eylemlere bireysel ya da arkadaş bağları vasıtasıyla katılmak... Kimseden talimat almama tavrı... Örgütlü güçlere karşı güvensizlik... Eğlenceyle siyaseti, eylem yapmakla içmeyi birarada düşünme ve uygulama hali..."* (s. 24).

36) Zizek, "Cennette Sıkıntı", *İsyanların Anlamı*, çev. Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, Temmuz 2010 içinde, s. 12.

ve siyasal temsili, sosyalist demokrasinin hep vurgulayageldiği 'geri çağırma hakkı'yla birlikte ele alırken, bununla yetinmeyip bir adım daha ileri atıyor ve *"bütün ülkeyi bir lider haline getirmek"*ten bahsediyordu.[37]

İşte, 14 Haziran gecesi bizatihi Gezi Parkı içinde başlayan ve Park polis zoruyla boşaltıldıktan hemen sonra semt parklarına sıçrayan forumlarda yaşananları değerlendirmeden (ve tabii herkesi, bu forumların kıymetini bilmeye çağırmadan) önce, bizim de yaşadığımız isyanın bu 'evrensel özellikleri'ni aklımızda tutmamızda büyük fayda olduğu kanaatindeyim.

"'*Her gördüğümde beni umutlandıran insan topluluğu*', '*sosyalist olmayıp çapulcu olanların da katılabileceği bir oluşum*'." Parklarda ortaya çıkan ilk forum örneği olan Abbasağa Parkı'nın deneyimini anlatan bir yazıda,[38] kitlenin içinden bu tür sesler yükseldiği belirtiliyordu. Her forum, bulunduğu birimde oturanların ya da o birime çokça gidip gelenlerin bileşimine ve yerel/özgül sorunlara bağlı değişkenlikler sergilese de, hepsini kesen bazı ortak yönler olduğu şüphesizdi. Ayrıca, belirli bir konu başlığında özel toplantılar düzenleniyor, belirli sorunlara yönelik komiteler oluşturuluyor, acil gündem maddeleriyle ilgili hararetli tartışmalar yapılıyor, fakat en çok

37) Chomsky, "Occupy Boston'dan Sorular", *a.g.y.* içinde, s. 27.

38) Gerek bu yazı, gerekse sürmekte olan park forumlarıyla ilgili bilgilendirici ve ders çıkartıcı başka yazıların olduğu değerli bir kaynak için bkz. *Bir+Bir*, Sayı: 24, Temmuz-Ağustos 2013, s. 12-25.

da tekseslilliğin oluşmasının önüne set çekiliyordu. Gerek örgütlenme, gerekse yaklaşan seçimlerde alınacak tavır konusu da hep bu açılardan değerlendirilmeye gayret ediliyordu.

Tüm forum kitlelerinin ortak beklentisiyse, bu rüyanın sona ermemesi, bu çokrenkliliğin solmamasıydı.

"AŞK BİTTİ, HER YER TÜRKİYE!"

New Left Review ekibinin yayınevi olan Verso Books, 1993'te *We Are Everywhere* (Biz Her Yerdeyiz) başlığıyla bir kitap çıkarmıştı. Bu kitapta dünyadaki bütün toplumsal hareketlerin geniş bir dökümü yapılmıştı. Ne ki, burada en kıyıda köşede kalmış ülkelerdeki 'en sıradan' eylemlerden bile bahsedilirken (ki bunu söylerken zinhar değinilen hareketleri küçümsediğim sonucuna varılmasın), Türkiye'deki sol ve devrimci hareket ise 1996'da gerçekleşen bir günlük iş bırakma eylemi dışında bu sayfalarda kendine yer bulamıyordu. Kürtlerin o dönemde on yılı bulmuş gerilla mücadelelerinden de herhangi bir iz yoktu.[39]

SSCB'nin dağılması ve 'reel sosyalizm'in yıkılmasından sonra ilk dalga 1999'da, Seattle'da küreselleşme-kar-

39) Ne üzücü ki, kırk küsur yıl boyunca muazzam bedeller ödeyen ve Avrupa'dan Avustralya'ya, ABD'den Ortadoğu'ya geniş bir 'Kürt diasporası' meydana getiren Kürt siyasal hareketinin mensupları da, bulundukları ülkelerde mücadelelerine olumlu yönde etki edecek çok güçlü bağlar kuramamışlardı.

şıtı gösterilerle başladı; onu, 11 Eylül'ün (2001) akabinde ABD'nin önce Afganistan, sonra Irak'ı işgal emellerine tepki olarak çığ gibi büyüyen savaş-karşıtı hareket izledi. 2005'te Fransa'da Paris banliyölerinde meydana gelen isyan ise 21. yüzyıl başkaldırılarının 'yıkıcı' bir boyut içerdiğine işaretti.

Fakat sonra, Tahrir oldu! Tunus'ta başlayan ayaklanmalar, 1960'ların 'domino teorisi'ni güncellercesine Mısır'dan Bahreyn'e, Libya'dan Suriye'ye, diğer Arap ülkelerine sıçradı. Aynı zamanlarda Batı, Avrupa'nın 'kırılgan' ülkelerinde, İzlanda'dan İtalya, İspanya ve Yunanistan'a kadar 'küresel kapitalizmin vahim sonuçları'na isyan eden kitlesel eylemlere tanık oldu. 2008 kriziyle ağır bir şok yaşayan Amerikan toplumu, bizatihi ekonomik ve finansal işleyişin karar merkezlerinin göbeğine, Wall Street'e de yansıyan The Occupy hareketiyle kayda değer bir silkiniş sergiledi. Gezi İsyanı, işte bu uluslararası çaptaki dalganın bir veçhesini oluşturuyordu.

Derken, Brezilya'dan sağlam bir sürpriz geliverdi. Aslında bu hiç beklenmedik bir olaydı ve Türkiye'den yükselen herhangi bir eylemlilik karşısında dünyadan bu boyutta yankı gelmesi görülmüş şey değildi. Geçmişinde dünyadaki her sol akımın bir yerli taklidini üretmekte ziyadesiyle mahir olan Türkiye solu, oldum olası kendini Batı'ya, dünyaya taşıyamamıştı. Teşbihte hata olmaz,

1998'de Seattle'da bir devri başlatan olayların fiziki boyutu, Taksim'de 2010 öncesi yıllarda 1 Mayıs alanına çıkma mücadelesinde girişilen çatışmalara (hele ki Kürtlerin yürüttükleri mücadelelerin fiziki görünümlerini burada anmıyorum bile!) kıyasla çelik çomak oyunundan farksızdı.

Brezilya'da hükümetin ulaşım fiyatlarına yaptığı zam bir isyanı körüklerken, 17 Haziran'da 200 bini aşkın in-sanın büyük kentlerde başlayan protestolarında, eylemcilerin kararlılıklarını *"Aşk bitti, artık her yer Türkiye"* sloganıyla dile getirmeleri, Türkiye'deki eylemcilere müthiş bir moral kaynağı olacaktı ve bunun arkası da gelecekti. Artık *'İstanbul riots'* (İstanbul isyanı) dünya çapında bir vakıaydı. Brezilya'lı, Mısır'lı, Türkiye'li ve Yunan eylemciler her vesileyle birbirlerine selam ve dayanışma mesajı göndermekten geri durmuyorlardı.

Yetmedi; dünya solunun etkili isimleri birer birer yazılarında Türkiye'de meydana gelen protestolardan bahsetmeye, hatta doğrudan Türkiye'deki hareket üzerine yazmaya başladılar. Hem yalnızca siyasi yazarlar, düşünürler, teorisyenler değil, tarihçiler ve akademisyenlerden şarkıcılara, sinema oyuncularından her alandaki sanatçılara kadar geniş bir yelpazedeki insanların gözü bizim ülkemizdeki direnişe çevrilmişti. Joan Baez bir video mesa-

jı gönderip "Imagine"i söylerken,[40] Gezi'yle ilgili daha önce de dayanışma mesajı göndermiş olan Roger Waters 4 Ağustos gecesi İstanbul'da İTÜ Arena'da verdiği konserde, Wall'u, yani duvarı yeni bir görüntüyle sahneye taşırken, bu isyanda kaybettiğimiz yoldaşlarımızı, yüzlerini yansıtarak anacaktı ve bütün konser *"her yer Taksim, her yer Direniş"* sloganlarıyla inleyecekti. Daha sonra, İngiliz gazetesi *The Times*'a verilen, imzacıları arasında tarihçi Andrew Mango, '68 eylemcilerinden Vanessa Redgrave, sinema oyuncuları Sean Penn, Susan Sarandon ve yönetmen David Lynch'in bulunduğu, AKP'nin Kazlıçeşme mitingini Hitler'in Nuremberg toplantılarına benzeten ilan da hükümet cephesinin infiale kapılmasına yol açacaktı.

Bu gelişmeler, Türkiye'nin sol dinamiğinin ilk defa uluslararası boyut kazanmasına dair göstergelerdi. Noam

40) Burada Joan Baez için bir not düşmek isterim. Gençliğimizde hayranı olduğumuz Joan Baez'in Türkiye'deki ilk konserlerine hapiste olmam sebebiyle gidememiştim. Sonra, 1995'te Türkiye'ye tekrar geldiğinde Harbiye Açıkhava'da onu dinlemenin keyfini çıkardım. Fakat, benim gibi açıkhavayı dolduran diğer dinleyiciler de son şarkıya kadar Baez'in '68'in kült şarkısı "We shall Overcome"ı söylemesini beklemişlerdi. Baez iki defa bis yaptıktan sonra bu şarkıyı yine söyleıneyince, onun sahne gerisine çekilmesine meydan vermeden bütün dinleyici topluluğu bir ağızdan şarkıyı kendimiz söylemeye başladık; o da bizlere katılmak zorunda kaldı. En son teşekkür ederken, bu şarkıyı uzun yıllardır söylemediğini, çünkü dünyadaki *siyasal iklimin değiştiğini, "We shall Overcome"a uygun bir iklim yeniden ortaya çıkana değin de söylemeyi düşünmediğini* belirtti. Bu yüzden, Joan Baez'in Türkiye'deki Gezi Parkı direnişçilerine, *"Hayal et bütün insanların/tüm dünyayı paylaştığını/benim bir hayalci olduğumu söyleyebilirsin/ama tek başıma değilim/umarım bir gün sen de bize katılırsın/ve dünya tekvücut olarak yaşar"* gibi dizeleri olan "Imagine"le seslenmesi kayda değer bir detaydır.

Chomsky, Tarık Ali ve Slavoj Zizek, bu kitabın başka bölümlerinde kendi cümlelerinden yaptığım alıntılardan da gördüğümüz gibi, Türkiye'yle dayanışmalarını ifade eden ilk isimler oldular; bilhassa Tarık Ali, isyan günlerinde Ankara'ya gelmiş olmasının da katkısıyla yazılar yazdı, çeşitli yayın organlarına röportajlar verdi, Ankara'da Kuğulu Park'a gidip edindiği izlenimlerini aktardı.

Sonra başka bir düşünür, Alain Badiou, bir haber sitesine "Türkiye Halkları Ayağa Kalkıyor" başlığıyla yaptığı uzun değerlendirmeye şu cümlelerle başladı: *"Tüm Türkiye'de eğitimli gençliğin büyük bir bölümü şu anda hükümetin baskıcı ve gerici uygulamalarına karşı büyük bir harekete öncülük ediyor. Bu benim 'Tarihin Uyanışı' adını verdiğim önemli bir ândır."*

Türkiye'deki temel çatışmayı, 'kitleler' ile 'Türk kapitalizminin oligarşik yapılanması arasında' gören Badiou, kritik bir etken olarak Türk eylemcilerin *"bizim gibi olmak türünde yanlış bir hevese kapılmamaları"*nı görüyor ve *"bize yapacağınız en büyük iyilik, bu ayaklanmanın sizi bizim olduğumuzdan daha farklı bir yere götürdüğünü kanıtlamanızdır,"* diyor ve yazısını şöyle bağlıyordu: *"Bu büyük ülke [Türkiye], uzun ve çileli tarihiyle bizi şaşırtabilir ve şaşırtmalıdır da; [Türkiye] politik ve tarihi bir yeniliğin hayat bulması için ideal yerdir."*[41]

---

41) Alain Badiou'nun yaptığı bu değerlendirmenin linki için bkz. http://yarinhaber.net/news/3977.

Immanuel Wallerstein ise bugüne bakarken geçmişe uzanan daha geniş bir açı çiziyordu. Wallerstein'a göre, Türkiye'deki isyan ve onu izleyen Brezilya ve Bulgaristan isyanları, bunlardan önce meydana gelen başkaldırılar gibi, "*1968'de dünya genelinde başlayan devrimin devamı*"ydı.[42]

Toparlayacak olursak: Türkiye'nin iktidar sahipleri nasıl yıllardır kendilerinin 'dünya ligi'ne terfi ettikleriyle, G20 ülkeleri içinde adlarının geçip, dünya liderleriyle merdiven fotoğrafları çektirmeleriyle övünüyorlarsa; ülkenin ezilenleri de artık bu dünyada yalnız olmadıklarıyla, seslerinin yaşlı yeryüzünün en uzak kıtalarındaki insanlara kadar duyulmasıyla, Mısır'dan, Brezilya'dan, Yunanistan'dan yoldaşlarının kendilerine seslenmeleriyle, dünya şehirlerinde 'direnen Türkiye'yle destek eylemleri yapılmasıyla; yeni bir eylemlilik sürecine girdiklerinde, artık dertlerini ve taleplerini dünyaya daha rahat duyuracaklarından emin olmalarıyla övünç duyabilecek bir konuma gelmişlerdir.

SOL LİBERALİZMİN SEFALETİ: NE KOCAMAN BİR İNCİR YAPRAĞIYMIŞ!

Sol liberaller bu isyan (Şükrü Argın'ın onların bakışına dair yorumuyla, "*bir an önce sınırlandırılıp kontrol altına*

42) "İsyan Her Yerde", *BirGün Pazar*, 7 Temmuz 2013.

alınması gereken, tekin olmayan bir eyleme" tekabül eden bu 'skandal') karşısında günlerce dut yemiş bülbül gibi kaldılar. Bir ara, Gezi Parkı'nda siyasi örgütlerin flamalarıyla ilgili tartışmalar yaşanırken, bazı 'yetmez ama evetçiler'in rakiplerini ima edercesine twitter'da *"bazı örgütler Gezi'yi domine etmesin"* şeklinde mırıldanmalarını okuduk gerçi; ayrıca, Halil Berktay namlı şahıs Maçka'daki evinin balkonundan gördüğü kadarıyla yaman bir polis övgüsü döşenip, eylemcileri karalamaya soyunmadı değil.

Fakat isyanın görkemliliği karşısında bu tür çırpınışlar sinek vızıltısı olmaktan öteye geçmiyordu. Genelde, böyle bir isyanın, sol liberalizmin hükümetten çare bekler tutumunu, 'bu hükümet'e demokratik adımlar attırma, olmadı 'birtakım şeyler' yaptırabilme (!) hülyalarını yerle bir ettiği apaçıktı. Çok sonra, Baskın Oran'ın 14 Temmuz'da *Radikal*'de çıkan, utanmazlığı ele alarak Genç Siviller'i Gezi Direnişi'nin öncüsü mertebesine yükselten, orada durmayıp, ölenlerin sorumluluğunu Taksim Dayanışması'nın sırtına yıkmaya çalışan, Halkevleri'ni 'ulusalcı', saldırganları 'mağdur esnaf' gibi göstermeye çalışan maksatlı yazısı[43] bile, bir-iki günlük kızgınlık uyandırmayı başaracak, ama gene unutulup gidecekti. Krizin sertliği ve isyanın gücü, sol liberalizmi kenara koymaya yetmişti.

2010'da yapılan referandum kampanyasında sosyalistler, 'Yetmez Ama Evet' bayrağı altında toplanan düz

43) Baskın Oran, "Taksim-Gezi'nin Üç Halkası ve AKP", *Radikal*, 14 Temmuz 2013.

liberal ve sol liberal şaşkınlara kısa ve öz olarak ne diyorlardı: *"Bu, iktidarın oyunudur; kanmayın, çekin desteğinizi!"* Bülent Arınç'ın üç yıl sonra, *"Biz bugün ne yapıyorsak 12 Eylül referandumundan aldığımız güçle yapıyoruz,"* (*Radikal*, 13 Ağustos) sözleriyle itiraf edeceği bu sonuca dair onca uyarıya rağmen bizim şaşkınlar akıllanmak bilmediler, 'askeri vesayet'in sözümona geriletilmesinin gerçek bir demokrasinin önünün açılmasını getireceğini zannettiler. Hem daha önce de içlerinden biri (Ömer Laçiner) çıkıp, *"AKP'nin 2007'de kazandığı seçim sonucunda artık burjuva demokratik devriminin tamamlandığı"*nı (*BirGün*, 14 Eylül 2007) ilan etmemiş miydi?

Oysa iktidar kanadı çok geçmeden, referandumun yüzde 58'lik bir oy oranıyla kabul edilmesinin ardından, hem Başbakan'ın ağzından hem de yandaş gazetelerinin başyazarları ve başka kalemleri aracılığıyla aşağılayarak, ya da medya patronlarına baskı yaparak, bu zat-ı muhteremleri etraflarından kovmakta hiç tereddüt etmediler.

Bizimkiler kendilerini beğendirmek için kırk takla atarken, hükümetin işleri tıkırında gittiği sürece hâlâ onlara ihtiyaçları yok gibiydi. Başbakan'ın salvoları yanında Bülent Arınç, bazen Beşir Atalay, ya da diğer yetkililer güya mantıklı konuşmalar yapıyorlardı, gerekirse yumuşatıcı olarak cumhurbaşkanı Abdullah Gül devreye giriyordu ve böylece vaziyeti idare edip gidiyorlardı. Ne zaman ki Gezi İsyanı patladı, kel göründü.

İşte o zaman, Başbakanı ve bakanları, gazetecileri ve televizyoncuları, akademisyenleri ve çığırtkanlarıyla bütün bir Hükümet kanadının *entelektüel bagajı* ve *politik manevra kabiliyetinin*, ergen seviyesinde kafa karışıklığından ve dalaşmaktan medet ummaktan öteye gitmediği görüldü.

O kadar ki, her düzeydeki AKP yetkilisinin kamuoyuna takdimleri, yandaş ve liberal yazarlarca medya üzerinden "aslında şunu demek istedi; şu yönüyle gerçekten büyük atılım; bunu derken aslında demokrasiye inançlarını ortaya koyuyorlar", vs. tadında rötuşlarla *cilalanmayınca,* bütün bir parti kadrosunun gerilikleri ve kapasitesizlikleri bütün çıplaklığıyla gözler önüne serildi.

O yüzden şimdi bu düz ve sol liberaller, hükümet kanadının son iki aylık performansına baksalar, kendilerinin ne kadar *kocaman bir incir yaprağı* olarak, iktidarın ayıplarını örttüklerini ve devasa bir soygun/talan düzenini 'rasyonalize etme'nin sadece kendilerine düşmüş olduğunu bütün çıplaklığıyla görebilirler.[44]

---

44) Öyle ki, 5 Ağustos'ta sonuçlanıp kararlarının açıklandığı Ergenekon Davası'nın yol açtığı rüzgâr ve hükümetin bu karar üzerinden hegemonyasında bazı gedikleri onarma yoluna başvurma ihtimali bile, liberalleri eski konumlarına bir milim dahi yaklaştıramayacaktı. En fazla, karar günü "şu müebbet aldı, şu şu kadar ceza aldı, şunların ceza aldığını görünce içimin yağları eridi" şeklinde sevinç çığlıkları koparmakla yetinebildiler. DSİP'in yine 5 Ağustos günü için tasarladığı ve BDP, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'ni yanına katmayı hesaplayarak yapmayı arzuladığı "Gezi Bizim, Silivri Sizin" yürüyüşü ise, BDP ve YSGP'nin "Biz bu miting çağrısına imza atmadık" demeleri sonucu fiyaskoya dönüşüp iptal edildi.

KURSAKTA KALAN BİR EMPERYAL HEVES

2009 yılı ortalarında başlatılan 'Kürt açılımı'nı yine o dönemde değerlendiren bir makalemde,[45] Türkiye hükümeti ve devletinin asıl derdinin ülkede barış ve demokrasiyi sağlamak değil, bölgedeki çıkarlarına uygun bir çerçevede *"Kürt coğrafyasını kendi kontrolü altına alma ihtiyacı olduğu"*nu ve bunun için de, Barzani'nin denetimindeki Irak Kürdistan'ıyla birlikte o coğrafyada *'kontrollü bir normalleş(tir)me'*nin amaçlandığını, Kürtler lehine olaraksa en fazla *'varlıklarının tanınması'*yla yetinilmek istendiğini vurgulamıştım.

Türkiye'yi bu 'açılım'a iten mücbir sebep, sermaye güçlerinin ülke dışına taşma iştahları, yani 'emperyal hevesler'di. Gerçi bu konuda iki ayrı görüş vardı; bir tanesi, Türkiye sermayesinin emperyal bir nüfuz dayatmayı sağlayacak ölçüde ekonomik gücü bulunmadığından yola çıkarak, esasen 'içerideki krizi aşmak amacıyla dışa saldırma' tercihinin öne çıkarıldığına işaret ederken; diğer görüş, Türkiye'nin ekonomik bakımdan pekâlâ 'emperyal bir macera'ya girişebilecek yeterlilikte olduğu, artık gerekli olanın, bu ekonomik 'taşma'yı kalıcı kılacak, dışa yönelmiş şirketlerin varlıklarını ve çıkarlarını kollayacak, hatta bu imkânları daha da genişletecek

45) "Açılım Aldatmacası ve Türkiye'nin 'Emperyal' Yüzü", *Mesele Kitap Dergisi*, Sayı: 37, Ocak 2010, s. 15-20.

siyasal ve askeri nüfuzların tesis edilmesi gerektiği doğrultusundaydı.[46]

Dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 'stratejik derinlik' tezi üstüne kurulan politikaların arkaplanında bu yatıyordu. Önce, utangaç ve sempatik bir adlandırmayla 'komşularla sıfır sorun' propagandası yaygınlaştırıldı. Sonra yavaş yavaş ve yabancı basındaki bazı yorumların da desteğiyle, iş 'yeni Osmanlıcılık' tarifine doğru kaydırıldı. Daha genel kullanıma sokulan terimler ise 'lider ülke' olmayı, 'bölgesel güç' konumuna yükselmeyi işaret ediyordu.[47]

İlk planda, öngörülen bu minvalde işler bayağı bir yolunda gider gibi göründü. Başbakan'ın 2009 yılında Davos'taki meşhur *"One minute"* çıkışı bu gidişatın iyiden iyiye yerleştiği intibaını uyandırdı. Artık Arap kentlerinin meydanlarında Tayyip Erdoğan posterlerinin taşındığına

46) Türkiye'nin bir 'alt emperyalist' ülke olmayı arzuladığını öngören tezler yeni değildir. 1980'den önce Londra merkezli İşçinin Sesi ekibinin başındaki R. Yürükoğlu da Türkiye'yi 'alt emperyalist' olarak tanımlayan bir görüşün sahibiydi.

47) Hem böyle temel bir hedef söz konusu olduğunda, *sermaye blokları arasında* bir 'vizyon' ayrılığı yoktu. Henüz hükümetin 'hasmı' olduğu konusunda çeşitli yazıların çiziktirildiği 2009 yılında, TÜSİAD'ın resmi yayın organlarından *Private View*'un Kış sayısı, "The Making of a Regional Power", yani "Bölgesel Bir Gücün Yaratılışı" başlıklı, Türkiye Cumhuriyeti'nin yapımcılığını üstlendiği, eser sahibi olarak *"TUSIAD PICTURES presents"* ibaresinden anladığımız gibi TÜSİAD'ın göründüğü, baş artistler olarak Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Ahmet Davutoğlu, Barack Obama ve Simon Peres'in adlarının yazıldığı, Mesut Barzani'nin yüzünün de kenara sıkıştırıldığı farazi bir film afişiyle çıkmıştı.

tanıklık ediliyordu. Dışişleri bakanının neredeyse bütün hayatı uçaklarda mekik dokumakla geçiyor, kendisi her gün 'bölge'nin başka bir başkentinde arz-ı endam ediyordu. Ekip kendini havaya o kadar kaptırmıştı ki, Ahmet Davutoğlu'nun, *"Ortadoğu'ya nizam getireceğiz,"* açıklamasını hepsi yürekten benimsemiş olmalıydı; muhtemelen samimiyetle böyle bir rolü kendilerine münasip görenlerin sayısı hiç de az değildi. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra 1990'lı yıllarda Türki cumhuriyetler, gözünü 'nüfuzunu genişletmek' için onlara dikmiş Özal Türkiyesi'ne tevecc üh göstermemişlerdi gerçi, fakat Ortadoğu ve Araplar nezdinde durum -inşallah!- farklı seyredecekti!

Tunus ve Mısır'ın ardından Libya'da ülke hızla ikiye bölünüp, iç savaş ve kanlı bir süreç başladığında, bunun üzerine Sarkozy yönetimindeki Fransa elini çabuk tutup, bombardıman uçaklarını gönderdiğinde kısa süreli bir şaşkınlık yaşandı. Hop, ne oluyordu? Türkiye'nin 'bölgesi'ne nasıl olur da başka bir ülkenin savaş uçakları dadanabilirdi? Bu yüzden Başbakan, *"NATO'nun ne işi var Libya'da?"* (*Radikal*, 28 Şubat 2011) diye kükrediyse de, çok geçmeden, Batı'yla derin istişareler sonucu istenen pozisyon ayarları yapıldı ve 'artık meşru sayılan' Libya'ya düzenlenen askeri harekâtın karargâhı İzmir'e taşınıverdi.

2011'in ilk yarısı, aynı zamanda Suriye'deki Esad karşıtı muhalefetin adım adım silahla isyana dönüştüğü

dönem oldu. AKP hükümeti de bu 'Suriye krizi'ne balıklama daldı. Muhtemelen Türkiye'nin Ortadoğu'daki ekonomik-siyasal nüfuzunun, askeri bir başarıyla taçlandırılacağı, altın tepside gelen bir fırsat olarak görülüyordu bu kriz.

Öyle ya, Ortadoğu gibi bir cehennemin (ve İsrail'in askeri gücüyle bütün Arap camiasına kök söktürdüğü bir geniş coğrafyanın) içerisinde, 'borusunu öttürme'nin yegâne yolu, siyasal etkinin yayılması ve diplomatik ağırlık konmasından ziyade, *askeri gövde gösterisiyle* 'bölge hakimiyeti'nin dost düşmana herkese dayatılmasıydı. Nitekim, Davutoğlu'nun ağzından Ekim 2011'de *"Suri-ye'yle savaşa hazır olduğumuz"* ilan edildi. Gün geldi, iktidar milletvekillerinden biri, *"TSK isterse üç günde Şam'a varırız,"* deyiverdi.[48] Tayyip Erdoğan'ın Mart 2006'da ilan ettiği *"Büyük Ortadoğu Projesi'nin eşbaşkanlarından biri olma"* misyonunun hedefine ulaşmasına ramak kalmıştı.

Yıllar sonra (şu satırların yazıldığı ay içerisinde), Ortadoğu üzerine en çok kalem oynatmış gazetecilerden biri olan Cengiz Çandar'ın 4 Ağustos 2013 tarihinde, *"Suriye, Türkiye'nin 'bölge gücü' olarak 'tartışılmaz' biçimde 'tescili' için bir 'sınav' haline gelmişti, ama işler Türkiye'nin arzuladığı biçimde ve yönde gelişemedi,"* diye 'güzel güzel' anlat-

48) Akt. Aydın Cıngı, "Türkiye'mizin Halleri", 18 Ekim 2012, http://www.yeniyaklasimlar.org/m.aspx?id=3792.

tığı ve sonunda kederli bir 'vahvahlanma' edasıyla bağladığı hikâyenin içyüzü, genel hatlarıyla işte budur.[49]

Erdoğan-Davutoğlu ikilisinin yönettiği, Türkiye'nin ilk 'emperyal hamlesi' direğe toslamış, 'askeri test' aşamasında takılıp kalmıştır. Başka temel sebep ve sorunlar bir tarafa, sırf bu yüzden, yani 'emperyal misyonunda tüm aktörler nezdinde çuvallamış görüntüsü' sebebiyle de olsa AKP hükümetinin -ya da AKP'nin bugünkü yönetim kadrosunun- büyük sermaye nezdinde hâlâ *fonksiyonel* bir yerde durup durmadığını önümüzdeki zaman gösterecek; başka bir tarifle, bölge gücü olmayı 'başaramamış' bir hükümeti, bölge gücü olmayı 'arzulayan' büyük sermaye çevreleri daha ne kadar taşır, onu daha ne kadar 'kullanışlı' sayar, herhalde sonucun nasıl olacağını görmek için fazla beklememiz de gerekmeyecek.[50]

---

49) *Radikal*, 4 Ağustos 2013.

50) Türkiye sermayesinin 'bölge gücü' olma hayalinden vazgeçip vazgeçmemesi, kanaatlerin ötesinde, bir ülkenin sermayesinin imkânları, fırsatları ve açmazlarıyla belirlenen, yapısal bir mevzudur. Ne olur: AKP'nin angaje olduğu ve hülyasını kurduğu şekilde 'tak diye' gerçekleşmez bu heves; başka hükümet kombinasyonları ortaya çıkar, devlet başka hazırlıklara, mesela ordunun daha muharip gücü yüksek bir modernizasyonuna girişir, diyelim Tayyip Erdoğan'ın rüyasını gördüğü kıtalararası balistik füzeler bile temin edilip mümtaz ülkemizin bir köşesine konuşlandırılır, gerekli vites değişiklikleri yapılıp dış politikada köklü ayarlara gidilir, haliyle siyasette başka baş aktörler ön plana çıkar, ama şimdi olmasa da bir süre sonra, aynı 'heves'i gerçek kılmak üzere başka denemeler mutlaka yapılacaktır. Ayrıca bütün bunları söylerken, AKP hükümetinin Suriye cephesinde 'savaş'ı hâlâ zorladığını ve bu bakımdan henüz 'tamamen havlu atmamış' olduğunu kaydetmek gerekir (ki bu küçük kitabı baskıya gönderirken, Suriye yönetiminin 'kimyasal silah kullandığı' iddialarının bu seçeneği yeniden 'köpürttüğü'nü gözlemekteyiz).

Dolayısıyla, 'açılım' ve 'çözüm süreci' başlığına dönecek olursak, Türkiye'nin derdi hiçbir zaman Kürtlerin esenliği, yani Kürtlerin hakları, özgürlüğü olmadı; ne 2009'da ilan edilen ilk 'açılım'da, ne de 2012'den 2013'e taşınan ve halen sürdüğü iddia edilen (fakat Kürt tarafının giderek daha fazla memnuniyetsizlik içinde olduğunun ve üstelik Suriye'deki düğümün çözülemeyip, Rojava'nın Kürtlerin denetiminde kalmasıyla iyice boyutlanıp, El-Kaide türevi silahlı çetelerin Kürtlere saldırmaya başladığının gözlendiği) 'çözüm süreci'nde böyle bir kaygı güdüldü.

Aşağıdan bakıldığında, 40 bin insanın hayatına mal olan 'Kürt meselesi' halen Türkiye toplumunun en yakıcı sorunuydu şüphesiz, fakat egemenler katında Türkiye Kürtlerinin kaderi, asla öncelikli olarak çözülmesi gereken bir sorun değil, bilakis, büyük sermayenin ve devletin Ortadoğu'daki ve bölgedeki emellerine bağlı olarak, konjonktürel manevralarla 'bir şekilde hal yoluna koyulması'nda fayda addedilen, buna bağlı olarak "*Türkiye, Kürtlerle büyüyecek*" diye Kürtlerin ağzına bir parmak bal çalarak devranlarını sürdürmekte zorlanmayacaklarını sandıkları bir pürüzdür. O yüzden, BDP yönetiminin (en azından bir kısmının) halihazırda AKP hükümetini 'kollayıcı' ve buna bağlı olarak Gezi isyanıyla arasına -az ya da çok- mesafe koymayı sürdürücü çizgisinin, reel siyaset açısından da kalıcı bir karşılığı olmayacaktır.

HÜKÜMETİN 'YÖNETME' KAPASİTESİNİN SINIRLARI

3 Haziran'da, isyan bir haftasını doldurmaya yaklaşırken dört günlük bir Kuzey Afrika gezisine çıkarak, Abdullah Gül ve Bülent Arınç'ın 'mıntıka temizliği'ne imkân tanıyan Başbakan Erdoğan, Tunus'tan, *"Demokrasi sandıktan geçer,"* buyurduğunda ve sonraki haftalarda bu demecindeki savına iyice sarılıp, "Sandık demokrasinin namusudur," diyerek, elindeki tek 'normatif demokratik enstrüman'a sıkı sıkı yapıştığında, toplum nezdindeki hegemonyasının *iyice kırılgan* bir noktaya geldiğinin şüphesiz ayrımında olmalıydı.

Başbakan'ın on yılı aşkın iktidarı boyunca ilk 'büyük yenilgi'yi Gezi'den aldığını artık bütün dünya biliyor. Bunu takiben, Mısır'da Müslüman Kardeşler'in lideri Mursi'nin ordu marifetiyle devrilmesini ABD'nin fiilen desteklemiş olmasının ve Batı'nın 'ılımlı İslam' modelinden vazgeçme ihtimalinin doğmasının[51] Erdoğan'a ikinci bir ciddi darbe olduğunu saptamak için de öyle derin

51) Mısır'da General El-Sisi'nin darbesinin hemen akabinde Batı'dan gelen üstü kapalı lehte yorumların en dikkat çekicisi, herhalde formalite düzeyinde 'norınları üstün tutması ve gözetmesi'yle bilinen Avrupa Birliği'nin temel siyasal organlarından Avrupa Parlamentosu'nun (AP) tutumuydu. Daha doğrusu, AP'nin bu tutumunu (sonraki günlerde tepkilerini daha 'rasyonel' düzeye çekseler de) farklı kılan, gerekçenin hukuki ve siyasal kavramlarla değil, subjektif bir değerlendirme olarak izah edilişiydi: "Mursi bizim desteğimizi *hak edecek* bir şekilde davranmadı" *(abç)*.

analizlere gerek yok. Peki ama, bu gelişmelerde Başbakan ve kurmaylarını endişelendiren ne olabilir? Mısır'daki askeri darbeden sonra yaptığı ilk konuşmasında, Erdoğan'ı *"Benim de hatalarım olabilir; bunun karşılığı, cezası egemen güçlerin kesmesi değildir"* demeye götüren; ikinci konuşmasında, *"Kimse Türkiye'ye operasyon yapamaz,"* dedirten ve her konuşmasında aldığı oy oranına sarılmasına sebep olan, aralarındaki kavganın iyice ayyuka çıktığı Gülen Cemaati'nin sözcüsü diye bilinen gazetenin başyazarına, "Bak, Türkiye'de darbe ihtimalini olmazsa olmaz sanma, sen uyanmazsan Batı bizi Mısır'a çevirir, son elli yılda bütün elde ettiklerimizi kaybederiz" mealinde bir uyarı yaptıran[52] dürtü, neyin korkusudur?

Batı demokrasileriyle iş görebilecek 'ılımlı İslam' modeli olarak Türkiye'nin etrafında yaratılmış olan hava iyiden iyiye bulutlandı. Aslında Tunus ve Mısır ilk 'bahar şaşkınlığı'nın altından bir şekilde kontrol altına alınabilmiş, 'aşağıdan devrimler' Batı'nın da gayretli çabalarıyla restorasyona uğramıştı. Mısır ve Tunus'ta yönetime gelen İslami partiler ile Türkiye'nin AKP'si arasında mükemmel bir rezonansın varlığından söz ediliyordu. Ne ki Libya'da işler karıştı. Fransa'nın 'tez elden bombardımanları' ile Türkiye'nin 'işgalin liderliği' konusunda hayli çekiştikleri bir süreçte Kaddafi'nin tasfiyesinin ardından Selefi akımların kontrolsüz güce sahip olması, Ara-

52) Hüseyin Gülerce, "Bizde de Darbe Olur mu?", *Zaman*, 12 Temmuz 2013.

lık 2012'de Bingazi'de, ABD'nin Libya büyükelçisini öldürmeleri, Suriye muhalefetinin devasa bir 'cihad kıtası'na dönmesi ve buraya giden silah yardımlarının bir gün Batı'ya karşı çevrileceği endişesi, Mısır'da Mursi'nin Mübarek'in bile sahip olmadığı bir kudrete erişme emellerine kapılması sonucu Müslüman Kardeşler'in darbeyle iktidardan indirilmesi, Batı ile 'ılımlı İslam kuşağı' (ve AKP Türkiyesi) arasındaki işbirliğinin sınırlarını ortaya koyacaktı. Nitekim bu ihtimalin belirmesinin Başbakan'dan başlayarak AKP üst kadrolarında gözle görülür bir kaygıya yol açtığı ve yer yer panik doğurduğu saklanamadı.[53] Üstelik, her ay miktarı daha da artan bir 'dış borç' kıskacında, eli kulağında sayılan bir ekonomik krizin 'rehinesi' durumuna gelmişti Türkiye.

İçeride ve dışarıda üç ay önceki hareket alanının iyice daraldığını bilen, fakat buna rağmen, içeride iktidarının sağlamlığından hâlâ emin olduğu izlenimi uyandırmak isteyen hükümetin, bundan sonra nasıl bir çizgi izleyeceğini tam kestirmek bizim açımızdan mümkün değil. Ama görünen o ki, muktedirliğinin, dokunulmazlığının ve eleştiri tanımamasının ölçüsü olarak çıtayı 'en yuka-

53) AKP tabanının, liderlerinin estirdikleri 'yayılmacı' havadan nasıl etkilendiklerinin ve neredeyse bütün Ortadoğu'yla Kuzey Afrika'yı bir hayat sahası (*lebenstraum*) gibi algıladıklarının bir göstergesi, Mısır'daki darbe sonrası İslamcı gençlerin Mursi'yi desteklemek amacıyla düzenledikleri gösterilerde *"Kahire, 82. vilayetimiz"* dövizlerini taşımalarıydı (akt. İbrahim Alan, *Radikal Pazar*, 11 Ağustos 2013).

rılara' çeken bir siyasetçinin, yalnızca bu tavrıyla dahi kendi manevra alanını ziyadesiyle kısıtladığını anlamak zor değil.

Bunun ötesinde, Erdoğan ekibinin halkı idare etme konusundaki temel sorunu, eskisi gibi *rıza üretememesi* olacak. Bir kere, kendi *organik* siyasal kadrolarının, rızanın yeniden üretimini şimdiye kadar olduğu gibi sağlamaya *çapları* yetmiyor. Liberallerce yakıştırılıp, Batılı sermaye çevrelerinin beslediği 'reformcu' sıfatını hak etmesinin aksine, bırakın ülkenin siyasal hayatında, kendi partisi, kendi kabinesi içinde bile gün geçtikçe daha fazla 'tek adam' olmayı seçen ve öyle kalan, fiili icraatlarında 'demokrasi karinesi'nin[54] izine dahi rastlanamayacak Erdoğan'ın 'karizması' hayli çizildi. Hükümetin ilk on yılında bu rızayı sağlamadaki esas aracının, rollerine gönüllü liberal ve sol liberal eğilimli bir yazar taifesi olduğu herkesin malumu. Ancak, hükümet kampının, gelecekteki belaları öngöremeden ve herhalde devranlarının artık ebedileştiği varsayımıyla, bu tür kişilere yol vermekte *erken* davranmış olduklarını da bugün herhalde en fazla kendileri -kim bilir, ne kadar yazıklanarak- fark ediyorlardır.

---

54) Başbakan'ın demokrasi anlayışını neredeyse 'sandık namustur' düsturuyla özdeşleştirerek dayatma çabalarının ne ölçüde temelsiz olduğunu, en iyi Şükrü Argın'ın twitter'daki şu cümlesi özetliyor aslında: *"Demokrasi sandığın içinde değildir; sandık demokrasinin içindedir."*

Böyle bir durumda geriye, kendi has kadroları ve onlara hizmet etmeye hâlâ teşne olan birtakım insanlar kalıyor. Dolayısıyla, burada geriye kalmış olarak artık ancak, Kuzey Afrika gezisinden geri döndüğünde havaalanına toplandıklarında, Başbakan'ın adını tempolu bir şekilde bağırmaktan ve *"Yol ver geçelim, Taksim'i ezelim"* demekten başka slogan üretemeyen bir tabana; eleştiriye Merkel'le, ona Sarkozy'nin akıbetini hatırlatarak alay etmekle başlayıp, sonra mesele devletler arası bir problem halini alınca söylediklerini yutan, 15 Haziran akşamı *"Taksim'e çıkan herkese terörist muamelesi yapılacak"* demekten çekinmeyen, aradan zaman geçince de dış basına *"Eylemler AKP'nin demokrasi eseri"* yollu inciler yumurtlayan bir AB bakanına; henüz beş-altı yıl önce AKP'ye ve Başbakan'a demediğini bırakmayan, fakat o kanaldan bu gazeteye zıplaya zıplaya en sonunda Erdoğan'ın sağ tarafına oturtulan bir başdanışmana; keza, henüz altı ay önce hükümet bütün sözcülerince neredeyse dünyaya kafa tutacak, 'dünya ligi'nde oynamamayı düşünce olarak dahi içine sindiremeyecek görüntüsü veren bir kulede dururken, *"Biz Müslüman bir ülkeyiz, konumumuz itibariyle icat yapamıyoruz, o yüzden ara teknik eleman ülkesiyiz,"* (*Radikal*, 7 Ağustos) diyebilen bir çevre ve şehircilik bakanına; *"Başbakan'ın yaptığını yapmak sünnettir"*, *"Sayın Başbakanımıza dokunmak bile ibadettir"* diye demeçler veren parti teşkilatı sorumlularına; ve

bazen günde dört-beş defa konuşarak ne dediğini kendisinin de unuttuğu, başka onlarca veciz sözünün yanı sıra, *"Onlar milyonlarca twit atsınlar, bizim tek bir besmelemiz oyunları bozar"* anlayışındaki Başbakan'a sahip bir 'siyasal topluluk'tan söz edilebilir.

Elbette bu insanların ellerinde, dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu'nun tekrarlayıp durduğu *'Ortadoğu'ya nizam verme'* hedefinden yüz geri edip, bütün komşularıyla belalı hale gelme noktasına gerilemenin yaratmış olduğu büyük hüsranı ve *travmatik şaşkınlığı* atlatacak ne tür argümanlar olabileceği hakikaten merak konusu. Korkutucu olansa, bu kadronun çapsızlığı ile, 'illa iktidarda kalma' hırsının, vidaları gün gün sıkarak *otoriterizmi daha da yoğunlaştırma* yolu arasında kendini gösterecek olan asimetrik durum.

Mesela 5 Ağustos'ta, Ergenekon davasının açıklanacağı tek bir günde ülkenin değişik köşelerinde ortaya çıkan manzaralar bunu çok çıplak biçimiyle gösterdi: Rojava'daki katliamı protesto etmek için yola çıkan, BDP genel başkanı Selahattin Demirtaş'ın da aralarında bu-lunduğu konvoya sert polis müdahalesi ve destek çadırının TOMA marifetiyle yıkılması; Silivri'de, bir gün önce ülkenin belli başlı şehirlerinde Ergenekon davasında yargılananlara destek için yola çıkmaya hazırlanan otobüslerin tümünün engellenmesinin üstüne, mahkeme civarına gelenlerin bastırılması ve atılan gazlardan dolayı tarlaların

cayır cayır yanması; Talimhane'de işlerinden atılan elektrik dağıtım firması işçilerinin direnişine polis müdahalesi. Özetle: Maraza çıkma ihtimali bulunan her yere, her caddeye çevik kuvvet yığına; protestoda bulunma ihtimali söz konusu edilen her programa, etkinliğe, maça, okula, konsere önceden yasak koyma; kıpırdayan her muhalif topluluğa gaz ve saldırı: Tamam da, *böyle nereye kadar*?[55]

Bu manzara, AKP hükümetinin önümüzdeki aylarda kaç cephede (en az dört buçuk cephede) birden çarpışmak zorunda kalacağının mikro temsili gibiydi: Şu sırada bir 'çözüm süreci' geçerli gibi görünmesine rağmen, her ân köprülerin atılabileceği ve çatışmanın tekrar başlayabileceği bir *Kürt cephesi*; artık hem Kürt meselesiyle ilintili, hem de Antakya ve civar yerleri doğrudan etkileyen boyutlarıyla, ayrıca El-Kaide ve El-Nusra gibi örgütlere verilen destekle birlikte, bir askeri macera ihtimali olma durumunu da muhafaza eden *Suriye cephesi*; Gezi'den beri başkaldırının tadını almış, sosyalistlerin yanı sıra rejimle (ve bu rejimin yönettiği ülkeyle) aidiyet bağları büyük ölçüde aşınmış sekü-

55) 'Sandık'tan başka galibiyet, 'darbe'den başka mağlubiyet, 'itaat bekleme' ile 'polis baskısı'ndan başka sahaya çıkma şekli düşünemeyen bu akıl, gerçekten daha ne kadar tek ayağının üstünde idare edebilir ki? Eğer iktidar sahipleri -seçilmiş yöneticilerden çıplak diktatörlere kadar- baskıyı durdurup gerginlikleri 'yumuşatıcı', dolayısıyla mukadderatlarını engelleyici adımlar atmanın *doğru zamanını isabetle kestirebilmekte* usta olsalardı, bugün belki Mübarek'ten Kaddafi'ye kadar, 'Arap baharı'nın temizlediği liderlerin hepsi yerinde duruyor olabilirdi!!

ler/Cumhuriyetçi tabanın sürdürmesi muhtemel eylemleri, belki de yeni ayaklanmalar ihtimaliyle *İç cephe*; cari açığın döndürülmesi imkânlarını, dolayısıyla ekonomik krizi körükleme sonucu doğurabilecek 'risk tehdidi ipi'ni elinde tutan ve 'ılımlı İslam' modelinden soğuma işaretlerini gösteren, yeni gelişme olarak, İran'da Ruhani'nin seçilmesinin ardından karşılıklı diyalog kapısını aralama sinyallerinin gönderildiği,[56] buna bağlı olarak eskisi gibi açıktan destek olmayacakları günden güne daha fazla anlaşılan *Avrupa ve ABD cephesi* (buna bir de, yarım cephe olarak, kendisiyle iktidar müttefiki olan, ancak son günlerde kıyasıya bir kavganın çıkabileceğinin güçlü işaretlerini yollayan, aralarındaki iç çelişkiler yüzünden giderek başka iktidar kombinezonlarına yönelmesi şaşırtıcı olmayacak bir *Cemaat cephesini* eklemekte beis olmasa gerektir).

Bunun için, Türkiye'yi yakın vadede, şimdiye değin neo-liberalizmle dinsel muhafazakârlığı harmanlayarak ve buna uygun (Başbakan'ın karizmasıyla perçinlenen) bir otoriter rota tutturarak gelmeyi başarmış olan AKP'nin, ülkeyi alışageldiği şekilde 'yönetemeyeceği'nin açıkça ortaya çıkacağı (böylece, Başbakan'ın *"evinde zor tutuyorum"* dediği yüzde 50'lik bir tabana sahip olma iddiasının dertlerine merhem olup olmayacağının anlaşılacağı) günler bekliyor.

56) Bu konuda bkz. Nuray Mert, "Kör Gidiş", *BirGün*, 13 Ağustos 2013.

Ancak şu ânda bu hükümetin ve ona destek verenlerin, ayrıca siyasetinden doğrudan nasiplenen politikacı, bürokrat ve sermaye çevrelerinin, *muazzam bir serveti* kontrol etmekte olduklarını ve bu, kim bilir kaç trilyon dolarlık servet kontrolünden herhalde kolay vazgeçmelerinin beklenemeyeceğini de unutmamak gerekiyor.

Burada belirleyici olacak etkenlerden birisi, Tayyip Erdoğan'ın etrafındaki AKP kremasının, büyük sermaye (gerek burjuvazi gerekse nurjuvazi kanatları) bakımından 'kullanılışlı' olmaktan çıkmış görülüp görülmeyeceğidir. Başbakan'ın ekibiyle birlikte daha ne kadar iktidarda kalabileceğini ve iktidarda tutunmaya çalışırken *hangi (sert) yollara* başvurabileceğini[57] bize önümüzdeki aylar gösterecek. Eğer ki Tayyip Erdoğan gözden çıkarılmaya karar verilecek olursa, onun yerine AKP içinden yeni bir huruç harekâtına mı bel bağlanacağını, ayrı bir parti kurdurulmaya mı yönelineceğini, yoksa İtalya örneğindeki gibi bizzat sermayedar bir politikacının liderliğinde yeni bir siyasal oluşumdan mı medet umulacağını şimdiden bilmemiz mümkün değil.

Kendi ikbali açısından tünelin ucunun karardığının farkında olan iktidar partisi de, haliyle elindeki biricik

57) Daha genel bir kapsamda, güncel gelişmeler Kuzey Afrika'da birbiri peşi sıra iktidara gelen Müslüman Kardeşler ekolünün şimdilerde yaşadığı krizle birleşip, *"Siyasal İslam açısından sonun başlangıcı"*na işaret ediyorsa (Samir Amin, *BirGün Pazar*, 14 Temmuz) ve bu 'iktidardan uzaklaştırılma' sendromu, Batı'nın şüpheli mesafeliliğiyle birleşirse, bu bizi *çok sert bir ricatın* beklediği anlamına da gelebilir.

'enstrüman' olarak baskıyı arttırmaya devam ediyor. Bülent Arınç'ın ağzından ifade edilen *'Eylül sendromuna hazırlık'* çerçevesinde, kendilerine karşı güçlü protestoların yapılacağının tahmin edildiği futbol maçları için tribünlere sıkı disiplin getirilmeye çalışılıyor, kombine bilet alanlara 'siyasi slogan atmama ve ideolojik, siyasal sonuçlara yol açacak şekilde kişileri hedef almama' yollu taahhütnameler imzalatılıyor, Kredi Yurtlar Kurumu'ndan herhangi bir şekilde protesto eylemlerine karışıp slogan, yazı, vb. yazacak öğrencilere burs verilmeyeceği duyuruluyor, nihayet 'yeni anayasa'nın üstünde uzlaşılan maddelerinde her türlü miting ve gösteriler 12 Eylül çizgisine dönülerek, tekrar 'idarenin tasarrufu'na devredilmek isteniyor.

Ancak bütün bu gayretlerin, siyasal iktidarın pozisyonunu Gezi İsyanı *öncesi* günlerdeki konumuna döndürmeye yetmeyeceğini de dünya alem biliyor.

GEZİ'DEN BİR 'SYRIZA' ÇIKAR MI?

Bu soruya cevap aramadan önce, zannımca temel önemde olduğunu düşündüğüm bir konuda hatırlatma yapmakta fayda var.

Söylemek istediğim, küresel kapitalizm ve neo-liberalizmin -krizlerle- tıkanmaya yüz tuttuğu bir dönemde, dünyanın her kıtasında (ve nihayet, ne iyi ki bizde de)

meydana gelen bu protestolar ve isyanlar dalgasının birleşmesi, birbirinden etkilenmesi ve bazı temel özelliklerinde birbirlerine benzemesi tesadüfi olmasa gerektir. Dahası ve bu kapsamıyla, 2005'ten itibaren süregelen bu çıkışların, 21. yüzyılın *ilk devrimci dalgasını* yansıttığı da söylenebilir.

Ancak, içinde bulunduğumuz yüzyılın siyasal parametreleri, bilhassa 1989'dan, Sovyetler Birliği'nin, Doğu blokunun yıkılmasından, belli bir sosyalizm ('reel sosyalizm') ve örgütlenme ('merkezi, hiyerarşik, sıkı disiplinli parti') anlayışının ölümcül darbe almasından sonra köklü bir değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliği daha iyi kavrayabilmek için de, genel hatlarıyla 21. yüzyıl isyanları ile 20. yüzyıl isyanlarının doğası ve içerikleri arasında kategorik farklılıklar bulunduğu meselesine eğilmek gerekir.

Şöyle ki:

- 20. yüzyılın isyan ve devrim hareketlerinin asıl *öznesi*, işçi sınıfı ve özel olarak sanayi proletaryasıydı. Ülkelerin, dönemlerin ve kalkışmaların özgüllüklerine bağlı olarak, destekleyici sınıflar ve müttefikler değişiyordu, bazen proletarya dışındaki kesimlerin de öncülük ettiği girişimler (mesela, ulusal kurtuluş hareketleri) söz konusu oluyordu, fakat genel eğilim bu yöndeydi. Oysa 21. yüzyılın isyanlarında, zaman içinde görülmeye başlanacağı gibi, huzursuzluklarını dışa vuran kesimler *ağırlıkla* geleneksel

proletarya haricinde kalan, hizmet sektöründe çalışanlar gibi tabakalar, ya da işsizler ordusu içinde yerini almış veya alacak olan eğitimli kesimlerdi. Başka bir ifadeyle, 21. yüzyılın krizleri, 'kentli/eğitimli bir 'plebyen' damarı harekete geçiriyordu.

- 20. yüzyılın isyan ve devrim girişimlerinde, ufukta ütopyayı gözeten, hemen önünde siyasal iktidarı devirmeyi hedef alan, *örgütlü hareketlerin* motor güç olması söz konusuydu. Dolayısıyla, bu kalkışmaların *yapıcı,* daha doğrusu *kurucu* bir içeriği söz konusuydu. Sosyalizme geçilmesi, o olmasa bile sosyalizme açılan demokratik devrimin gerçekleşmesi yakın hedeflerdi. Oysa 21. yüzyılın isyancılarının perspektifi böyle *uzun erimli* değildir. 2005'te Paris banliyölerinde, daha sonra Londra sokaklarında gördüğümüz gibi, *yıkıcıdır;* bir şeyi istememeye yöneliktir, yani anti- kabarışlardır, bizdeki isyanın bir bölümünü temsil ettiği gibi 'hayatımda gölgeni istemiyorum' haykırışıdır. Ayrıca SSCB'nin ve sosyalist bloğun dağılmasının da önemli etkisiyle, aşağıdakileri oluşturan kesimlerin büyük arzuları ve gelecek projeleri yoktur. 'Sosyalizm' kelimesi sanki mazide kalmıştır. Dolayısıyla, ütopya fikri, eğer tahayyül edilecekse, anlaşılan yeniden kurgulanacaktır.
- 20. yüzyılda insanlığın temel çelişkisi, kapitalistler ile emekçiler arasındaki uzlaşmazlığın belirlendiği

sınıf mücadelesinde somutlanıyordu ve bu, özünde ekonomik-siyasal bir mücadeleydi. Oysa 21. yüzyılda insanlığın başındaki belalar sınıf mücadelesiyle bitmiyor artık; şimdilerde sınıf mücadelesinin yanı sıra *ekolojik kıyamet* tehlikesi, yani *ekolojik kriz* ve buna bağlı olarak, kütlesel göçlere ve dışlanmalara sebebiyet veren *demografik hareketler* de sonuçları itibariyle belki aynı şiddette toplumsal uzlaşmazlık kaynağı olarak görünmektedir.

Biliyoruz ki Türkiye'de sol, 1980 darbesiyle dağıtılmasının ardından otuz küsur yıl boyunca -üstelik çoğun manasız yere- kendisiyle uğraştı, kendisini hırpaladı, muarızlarını 'teslimiyet' ile 'ihanet' skalası arasında bir yere yerleştirmeye bayıldı, zaman zaman toparlanır gibi oldu, 'yenilen(ş)me' arayışları gündeminden hiç çıkmadı, fakat bir türlü huzura da kavuşamadı.

Gerçi 12 Eylül'ü esas alarak ve o döneme ait sorgulayıcı terim ve kavramlarla, hele ki o devrin örgütsel yapılarıyla, 2010'larda gündem oluşturmaya debelenmek, çoğalmaya çalışmak, halkı etkilemek hepten dayanaksızdı. Kaldı ki 12 Eylül tarihe mal olalı çok olmuştu. Sol liberallerin uyduruk bir dava girişiminden hareketle, "12 Eylül Yargılanıyor" çığlıkları atmaları somut bir anlam taşımıyordu. Sosyalist hareket cılızdı ve dünyadaki durum da bizden farklı değildi.

Oysa, Taksim Gezi'yle patlak veren isyan, '68'li ağabeyler ile '78'li militanların ömürleri boyunca bekledikleri *o büyük ândı*. Tarihsel günler yaşıyordu Türkiye. On-yıllarca hayal edilip de bir türlü gerçekleşmeyen ayaklanma artık bir hakikatti.

Buradaki tek sıkıntı, bu iki kuşağın halen safları ve örgütlerini bırakmamış olanlarının, artık kitlesel bir hareketi yönlendirebilecek güç ve konumdan yoksun oluşlarıydı. Halen bazı siyasi fraksiyon ve örgütlerin yönetici kadroları olarak bu iki kuşaktan kalan isimlerin sözü geçiyordu elbette; muhtemelen bazı örgütleri fiilen de bu aynı insanlar yönetiyorlardı.

Gelgelelim, sahici bir hareketin meyvesi olan bu 'komün'deki çeşitlilik 'kitaba' bile fazla gelmişti. Gerçi, 'sol'un gerçek ya da etiket olarak değdiği, bu adı hak ediyor olsun olmasın herkes oradaydı, ama öte yandan, en güçlü grubun kendilerinin olduğunu iddia edebilecek ölçüde kalabalık tabana sahip partiler ve örgütler bile, 'Gezi kitlesi' içinde en fazla 'renklerden bir küçük renk' olarak kalmışlardı.

Dolayısıyla, 'bizimkiler'in, yani bizim kuşağın otoritesinin, 2013'teki koşullarda patlak veren bu isyanın *dinamiğini* belirleme, bu isyanın fiili aktörleri olan genç ve orta yaşa evrilen kadınlarla erkekleri *siyasal düzlemde* etkileme ve yönlendirme, hatta sözlerini can kulağıyla dinletme, kendilerini hâlâ bir fiili otorite olarak kabul

ettirme şansları pek yoktu. O yüzden sosyalist örgütler, kısıtlı potansiyellerine göre ellerinden gelenin *en iyisini* yapmayı başarmış oldular gene de.

En belirleyicisi, klasik tarifiyle 'işçi sınıfının öncülüğünde ve diğer halk güçlerinin desteğinde gerçekleşecek bir demokratik devrim' modeline alışkın sosyalistler için, Gezi'de (ve 2005-2013 yıllarında dünyanın başka ülkelerinde) sahneye çıkan hareketler hiç de bu tarif doğrultusunda kristalize olmuş bir yelpaze oluşturmuyorlardı. Bilakis, bu insanları hareketlendirip sokağa döken etken, *"çeşitli özgül talepleri birarada tutan, aynı zamanda akışkan bir huzursuzluk ve hoşnutsuzluk duygusu"*ydu.[58]

Neo-liberalizm insanları büyük bir yalnızlığa itmişti; protestolarda, eylemlerde, parklarda biraraya gelen insanların yaptıkları, yalnız insanların birbirlerini bulmalarıydı aslında. Onun içindir ki, Chomsky'nin *The Occupy/İşgal Et* kitabının önsözünü kaleme alan Greg Ruggiero'nun, siyah feminist şair June Jordan'ın, *"Beklediğimiz, kendimiziz,"* dizesini anması bu buluşmanın anlamına cuk oturuyordu. Herkes, kendi gibi olana sarılıyor ve Park'ın içinde kendi içindeki insanı keşfediyor; direnen, çatışan, sırtını diğer direnenlerle çatışanlara yaslıyor; bütün bu süreç içerisinde başkalarına değmenin, başka insanlarla temas kurmanın, toplu olmanın, kolek-

58) Slavoj Zizek, "Cennetteki Sıkıntı - Türkiye ve Yunanistan'daki Protesto Eylemleri Üzerine", *a.g.y.* içinde, s. 7.

tif bir şeyler yapmanın, devletin dışında ortak alanlara sahip olmanın bireysel hayatı açısından nasıl bir dönüşüm sağlayacağının idrakine varıyordu.

O yüzden, Gezi Direnişi'nin açığa çıkarmış olduğu 'devrimci enerji'nin nasıl çözümleneceği ve bu enerjinin hareketlendirdiği kalabalıkların karşısına nasıl bir örgütlenme modeliyle çıkılacağı, öncelikle ('itiraz' ile 'mavra' arasına kalın çizgi çekmeyen) bu kitlenin toplanma ve birlikte eyleme özelliklerinin doğrulukla saptanmasını gerekli kılmaktaydı.

Bir kere, sıkı disiplinli bir örgüt içinde yer almak bu insanlara göre değildi; hareketli bir süreç içerisinde birlikte davranmanın önemi ve erdeminin bilincine varmaları zor olmayacaktı, fakat buradan hareketle, (istisnalar dışında) Leninist bir örgüt yapısına dahil olmaları söz konusu olamazdı. Ama yine de Zizek, *"bu davanın nebülöz bir nitelik taşıması"*nın egemenlere kaygı saldığını vurguluyordu.[59] Bu insanlar dikey değil yatay, hiyerarşik değil konuşmaya dayalı; ideolojik bir hatta değil pratik, yakın vadeli çözümlere bakan; teorik birliğe değil görüş çeşitliliğine daha fazla kıymet veren; katı değil esnek; şart koşucu değil gönüllü benimseyici; kurtuluşu gelecekte beklemeyip 'hemen şimdi' özgürleşme taraflısı; parti kararlarını değil kitle eğilimlerini gözeten; ama

59) Zizek, "Occupy Wall Street: Bir Adım Sonra Ne Yapmalı?", *a.g.y.* içinde, s. 35.

siyasal eylemlerin birtakım bedeller ödemeyi gerektireceğinin de farkında bir topluluğu meydana getiriyorlardı. Zaten bunun aksi doğrultusunda bir yönlendirme sezdiklerinde hemen ellerindeki telefona sarılıp, sosyal medya alemine dalıp gitmeleri saniye sürmezdi.

Nitekim, isyanın en kitlesel biçimde patladığı 31 Mayıs gününden, polisin son bir operasyonla Gezi Parkı'nı boşalttığı 15 Haziran gecesine kadarki ortak deneyimler şu iki olguyu açığa çıkarmıştı: hareketin çıkışının kendiliğindenliği ile ara aşamalarda yönlendiriciliğin kısmi kalması.

Demek ki, eski bir Batı özdeyişi olan *"Gerçek, otoritenin değil zamanın çocuğudur,"* sözüne uygun bir bakışla, bu çağa göre, bu 'çağın ruhu'na göre bir modele ağırlık vermekte, eski davranış kalıplarımızı güne uydurmakta fayda vardı. Hem, bizim elimiz tamamen boş değildi: Geçmişimizden gelen sosyalist örgütler ve partiler, meslek odaları, artık cılız da olsa sendikalar, hatta sivil toplum kuruluşları ve benzeri yapılar içinde çoğu insan, kolektif bir iradeyi bir şekilde tanıyordu. Buradan yola çıkarak, yeni kuşakla kaynaşırken daha bir esnemekle, daha toleranslı davranıp daha geniş gönüllü olmakla, geleceği kazanmanın araçlarını da, protestolar içinde bir yol arayan gençlerle birlikte geliştirebilirdik.

Gezi Direnişi'nde Taksim Dayanışması, insanları siyasal iktidar ile polis şiddeti karşısında yalnız bırakmamayı

başarmıştı. İşte, belki de örgütlülüğü genişletip kuvvetlendirme çabalarına -yeniden- buradan başlanabilirdi.

Öyleyse niçin ÖDP genel başkanı Alper Taş'ın yakınlarda önerdiği yolda,[60] Taksim Dayanışması'nı İstanbul Dayanışması'na çevirmekle, semt forumlarını birer platforma dönüştürmekle ve başka şehirlerde benzeri yapılanmaları kurmakla, sonra da bütün şehirler arasında koordinasyon sağlamaya çalışmakla işe koyulmuyorduk?

Tarık Ali, Yunanistan'da yaşanan deneyimden hareketle, Türkiye için de 'Syriza benzeri' bir örgütlenmenin düşünülebileceği önerisini yapar, *"Gezi Parkı isyanı umarım yeni bir sol parti veya mevcutlar içinde yenileşmeye gidebilen bir parti oluşumuna sebep olur,"* derken,[61] dışarıdan bakan bir göz olarak iyi niyetle konuşuyordu şüphesiz. Çeşitli yazılarında 'lider-siz devrimler'in doğru bir seçenek olmadığının anlaşıldığını hatırlatan Cihan Tuğal, *"Bizim ihtiyacımız olan belki de, lidersiz devrimlerden ziyade, bol liderli devrimlerdir,"*[62] diyerek başka bir perspektifi tartışmaya açıyordu. Chomsky de daha anarşizan bir yorumla, *"herkesi, hareketi bir lider yapma"* düşüncesinin altını çizmişti.[63]

---

60) *BirGün*, 26 Temmuz 2013.
61) Tarık Ali, "Gezi Parkı Umarım Syriza Benzeri Bir Parti Ortaya Çıkarır", *a.g.y.* içinde, s. 29.
62) Cihan Tuğal, "'Lidersiz' Devrimin Sonu: Küresel Bir Yanılgı ve Mısır'da Askeri Müdahale", *a.g.y.* içinde, s. 90.
63) Noam Chomsky, "Boston Occupy'dan Sorular", *a.g.y.* içinde, s. 27.

Fakat Türkiye solunun gerçekliği, bu bakımdan henüz vaatkâr bir tablo sunmuyordu. Evet, Türkiye'de sosyalist solun geçmişe dayalı, kuvvetli bir örgütlenme *refleksi* mevcuttu, ancak ortak bir örgütlenmenin denendiği ÖDP girişiminin beklentileri karşılayamamasından sonra, aynı havayı yakalamak pek kolay olmazdı. O yüzden, bir 'platform' olarak ve belli bir sorundan hareketle kurulmuş olan, ancak olağanüstü bir dönem sonucu, kuruluşunun ötesinde bir misyon üstlenmek durumunda kalan Taksim Dayanışması, yeniden bir ortaklığı zorlamanın sıçrama tahtası olarak düşünülebilirdi.

Tabii, forumlarda olsun başka mecralarda olsun, geniş tabanlı bir örgütlenme perspektifinde inisiyatifi kimlerin üstleneceği sorusu ya da çok sayıda örgütsüz kişi tarafından dile getirilen 'ne lazımsa biz kendimiz kuralım' görüşü sık sık gündeme getirilmekte. Yaygın güvensizlikler sebebiyle, halihazırdaki yapıların bu doğrultuda bir girişim sergilemekte isteksizce davranacaklarını tahmin etmek doğal. Kaldı ki, (çok eğilimli) yeni bir örgütlenme biçimine, (tek eğilime meyilli) alışkanlıklarını kırmakta zorlandığı kanıtlanmış eski kuşakların ön ayak olması pek de isabetli sayılmaz.

Dolayısıyla, Foti Benlisoy'un 14 Temmuz tarihli, "Gezi ve Solda 'Gerontokrasi'nin Muhtemel Sonu" başlıklı yazısında[64] dikkat çektiği, "*solda yenilenmenin ilk*

64) Bkz. fotibenlisoy.tumblr.com.

defa sahici temellere oturabileceği" saptaması hâlâ somut karşılığını bekliyor.

Ancak gerçek olan bir şey varsa şu ki, eğer sosyalist hareket Gezi İsyanı'nın derslerinden öğrenerek silkinip, devrin değiştiğinin bilincine varmış olduğunu gösterip, eski örgütlenme anlayışını değişen koşullara uyarlayarak, bugünün ihtiyacı olan, daha esnek ve *kitleye açılan,* dahası bu yeni kitleyi kucaklamayı, kendisi kucaklayamazsa da etkili bir parçası olmayı hedefleyen bir 'geniş ve çoğulcu yapı'nın temelini atamazsa, ya Gezi dinamiğinin bir gün gelip sönümlenişini, ya da bu enerjinin hiç arzu etmediği yerlere akışını acıyla seyretmek durumunda kalabilir.

KARNAVAL VE ORTAKLAŞALIK: YENİDEN KEŞFEDİLEN MÜŞTEREK DEĞERLER

Bugün geniş bir kesimde *'Gezi yoldaşlığı'* duygusunun oluştuğunu ve bu duygunun ilk günlerdeki diriliğini halen koruduğunu hepimiz kendi çevremizde gözlemleyebiliyoruz. Bu anlamda, gazetecilik dersleri veren Esra Arsan'ın deyişiyle, *"Türkiye'nin gelmiş geçmiş en özgün 'yeni toplumsal hareketi' olan"*[65] Gezi direnişindeki ilk 'grup performansı'nı hatırlıyor musunuz:

65) "İktidarın Medyasına Karşı Gezi Direnişi", *BirGün Pazar,* 23 Haziran 2013.

Grevdeki THY işçileri, uçakta yolculara anlatılan mutat uçuş talimatlarını Gezi'ye uyarlamışlar ve bu gösterilerini, *"Can yeleğiniz, yanınızdaki yoldaşınızdır. İhtiyaç halinde kolunuzu uzatmanız yeterlidir. Acil durumlarda moral ve motivasyon, can yeleğiniz tarafından verilecektir. Can yeleğinizi tutun, kendinize çekin, sıkıca sarılın. Sonra birlikte ister ağlayıp, ister gülün,"* diye noktalamışlardı. Eylemci THY işçilerinin bu gösterisi, Gezi'de yaşanan ve daha da fazlası yaşanacak olan atmosferin güzel ve manalı bir habercisiydi.

"Nezaketten ölecektik!" Gezi'yi tecrübe eden on binlerce insanın yine mutlu bir tebessümle hatırlayacakları bu söz, ağabeyleriyle ablalarının zihinleri Özal'ın 'köşeyi dönme felsefesi'yle köreltilmiş, kendileriyse televizyon ve bilgisayar, sonra da cep telefonu ekranı karşısında, kural sevmez ama sorumluluk almaya da pek niyetli olmayan, bencilliğe meyilli bir kuşağın içindeki insanlık (kolektiflik) özleminin dışa vuruşuydu.

Direniş günleri boyunca neler yaşandı, anlat anlat bitmez: Gezi Parkı'nın içi ve çevresi her sabah elbirliğiyle, en kıyı köşesine kadar temizlendi; Gezi mutfaklarında bedava yiyecek dağıtıldı, çorba kazanları kaynatıldı, getirilen gıda malzemeleri dileyen herkesçe alındı; bağışlarla oluşturulan, biri polis marifetiyle yıkıldığında sonra yenisi yapılan Gezi Kütüphanesi'ndeki kitaplar, parka gelenlere

ücretsiz olarak okumaya verildi; gerek Gezi'de gerekse onun devamı olan park-forumlarında takas masaları kuruldu; Kandil gecesi ortalıkta tek bir içki şişesi görülmezken, kandil simiti dağıtıldı ve namaz kılan anti-kapitalist Müslümanların yağmurdan etkilenmemeleri için üzerlerine şemsiye tutuldu; bilhassa İstanbul Valisi'nden, parka saldırılacağı imasıyla "çocuklarınızı alın, onları marjinal örgüt üyelerinden ayırın" tehdidi geldiğinde, anneler Taksim Meydanı'nda bizzat toplanıp, el ele zincir oluşturarak eylem yaptılar; talana karşı sahiplenilen Gezi Parkı bizatihi bir 'müşterek alan'a, ortak varlığa çevrildi; henüz pek böyle tartışmalar açılmadı ama, özelleştirmeler gündeme geldiğinde yanlış bir yerinden kavgaya dönüştürülen, oysa o zaman da vurgulanması gereken kamusallık, kamu malı ve 'kamu' kavramı üzerinden ufkumuzu genişletmenin yeni yolları açıldı; en önemlisi, herkes herkesten birçok şey -en çok da, birbirini tanımayı- öğrendi; kendi tarihimizde tanığı olmadığımız, bambaşka bir 'Gezi ruhu' kendini gösterdi.

Öte yandan, fiilen eylem içinde mayalanan bugünün *isyan kültürü*, çok çeşitliliği ve geniş kapsamlılığıyla '68 ve '78 kuşağının deneyimlerini -aşarak- geçmişte bıraktı. İsyanın ilk başladığı günlerde İstiklal Caddesi'nde bir gece Galatasaray Lisesi tarafından çekilmiş (ve daha sonra dergi kapaklarıyla sayfalarını da süsleyen), uzaktaki TOMA'nın

karşısında tek başına gitarıyla duran gencin fotoğrafı mesela, bizim -sazla ve türküler, ağıtlarla geçen- gençlik dönemimize kıyasla değişik bir atmosferin yansımasıydı.

İsyan ânlarında döşenen grafitiler, duvarlara yazılı yeni sloganlar, Park'ta olsun yürüyüşlerde olsun taşınan dövizler, pankartlar, cep telefonlarıyla ve kameralarla çekilen belgesel nitelikli videolar, internet sayfalarında dünyanın her köşesinden bakılan direniş ve polis şiddeti fotoğrafları, twitter espri ve dokundurmaları,[66] Taksim'de heykelin önünde geceden sabaha süren piyano resitali, Gezi'ye uyarlanan şarkılar, daha ilk günlerden itibaren yapılan özgün besteler, bizzat Direniş'in kendisinin bir beden sanatına, sokak sanatına, eylem sanatına, performansa, enstalasyona ve eksiksiz bir bienale dönüşmesi: Sayısız sanat formunda sayısız temsil, hepsi de bir ortak ruhun parçasıydı. Gezi direnişinin bileşenlerinden olan İmece hareketinden Deniz Özgür'ün ifade ettiği gibi, katılanlar açısından İsyan, *"Gerçek bir katarsis,"* yaşatmıştı.[67]

---

66) Twitter'da saniye hızıyla yapılan dokundurmalar içinde hâlâ akılda en çok kalanı, Bülent Arınç'ın uzun bir açıklamasının bir yerinde, "O ilk olayda çevre duyarlılığıyla hareket edenlere karşı yapılan aşırı şiddet gösterisi yanlıştır, haksızdır. O yurttaşlardan özür diliyorum," derken, diğer kısımlarında bildik görüşlerini ve ithamlarını tekrarladığı demecinin ardından *"başbakan vekili bülent arınç polisin-hükümetin hatalarını kabul edip gezi parkı göstericilerinden özür diledi bu adımı önemli&olumlu buluyorum"* twitini atan Elif Şafak'a verilen ayardı: *"Ticari, sağa çek!"*

67) "Gerçek Katarsis", Ulus Atayurt'la söyleşi, *Express*, Sayı: 13, Haziran-Temmuz 2013, s. 31-34.

Çokluğunun bilincine varan Gezi kitlesi: Bu bilinç, ABD'deki Occupy hareketinde ifadesini, *"Siz yüzde 1'i oluşturuyorsunuz, biz ise yüzde 99'uz"* sloganında buluyordu mesela. 2001'de Cenova'da yapılan G8 zirvesine karşı sokaklara dökülenler, *"Siz G8'siniz, bizse 6 milyarız,"* diye haykırmışlardı.

Bizim formüle ettiğimiz şekilde, 'sanayi proletaryasının öncülüğünde' gerçekleşecek bir devrim beklentisine itibar eden pek yoktu, fakat bu, yeryüzünde yaşayanların ezici çoğunluğunun, bir avuç zengin takımına karşı öfkelerini ortadan kaldırmış değildi.

Gezi Direnişi bu bağlamda, Türkiye'nin ezilenlerine, 'mücadele etme iradesi'ni ve 'eylem içinde kolektif güçlerinin farkına varmaları'nı bahşedecekti.

***

"İhtilal, kitlelerin tarihi kırmızı ışıkta geçmesidir."
(Süleyman Aycan, yetmiş yaşında bir Gezi eylemcisi)

8 Temmuz'da, 15 Haziran'da polis operasyonuyla boşaltılmasından 23 gün sonra Vali Mutlu tarafından tekrar halka açılan Gezi Parkı, Taksim Dayanışması'nın akşam saatlerinde parkta toplanma çağrısı yapması üzerine birkaç sonra yeniden kapatılınca, parkta bulunan bir yaşlı kadın, boşaltılma emrini bildirerek kendisini

oturduğu yerden kaldırmaya çalışan polislere, *"Evladım, aç kapa aç kapa, musluk mu bu?"* diye tepki göstermişti.

Gerçekten, o günden sonra ne zaman bir eylem çağrısı yapılsa, anma toplantısı düzenlendiğinden bahsedilse, ya da Ramazan'ın son günlerinde Kürtler tarafından iftar sofrası açılacağı ilan edilse, Vali'nin ve polis şeflerinin aklına ilk gelen, Gezi Parkı'nın tekrar kapatılması ve halkın Park'a girmesinin yasaklanması.

Gezi Parkı, insanlı ya da insansız, varlığıyla bir tehdit unsuru artık; iktidar partisi ve yandaşlarının gözünde 'lanetli köşk' muamelesi görüyor. Aradan iki ay geçmesine rağmen, Başbakan'ın olsun, artık dilleri çözülmeye başlamış başka iktidar partisi mensupları ya da belediye başkanlarının olsun değerlendirmelerinde, Gezi'ye değinilmeyen tek bir gün geçmiyor. O kadar ki, iktidar bloğunun parçaları kendi kavgalarını bile Gezi üzerinden yürütüyor, Gezi'nin oluşuna dair olmadık komplo senaryolarını tedavüle sokuyorlar.

Çünkü, daha önce belirttiğim gibi, İstanbul'da ve Türkiye'de bir 'hayalet' dolanıyor artık ve muktedirleri korkutan, daha Ağustos ayına girilmeden hükümet sözcüsü Bülent Arınç'ın ağzından *'Eylül sendromu'* korkusunu söze döktüren, maçların başlaması yaklaştıkça spor bakanına -seyircileri geçtik- kulüplere varıncaya kadar tehdit savurtan, hep bu 'hayalet'. Oysa hepimiz biliyoruz ki, şu ân itibariyle, Gezi isyanının devamı olarak Eylül

ayına ilişkin üniversitelerde, maçlarda, meydanlarda planlanmış *tek bir somut eylem* söz konusu değil. Fakat, daha önceki sayfalarda bahsettiğimiz, hükümetin başına bela 'cepheler'in herhangi birinde en ufak bir kıvılcımın çakması bile, bütün ülkeyi yeniden yangın yerine çevirmeye yetebilecek.

Aslında, iktidarı korkutan, ilk planda muhtemel protestocuların fiziki sayısı ve gücü değil. İktidarın yüreğine asıl korku salan, Başbakan Erdoğan'ı sinirlendiren *"orada her şey bedava"* deyişine sinmiş haliyle, Gezi'nin 'tekvücut' olarak temsil ettiği 'kamusal suret'.

Gezi'nin aktörleri her yerden gelmişlerdi, ama gelirken ortak bir ruha sahip değillerdi; oysa şimdi, Gezi'de edindikleri ortak ruhu beraberlerinde götürerek, tekrar geldikleri her yere dağılmış durumdalar.

Gezi 'hayaleti' siyasetin ve toplumun her katında kol gezmeye devam ediyor ve sırf bu yüzden, Gezi isyancıları her şeyden evvel, bu isyanın 'halesi'nin yok olmaması için gayret sarf etmelidirler.

★ ★ ★

[EK]
BU BİR KENDİLİĞİNDEN AYAKLANMA!*

Mümkün olmayacak bir şeyi deneyelim ve bu olaylara mesafe alarak, soğukkanlılıkla bakmaya çalışalım. Yok, olmaz. Sıcak, somut bir isyanın, daha özü, bir 'ayaklanma'nın içindeyken, kimse mesafe alamaz. Ne siyasal iktidar, ne sokaktakiler, ne de seyirciler. Kaldı ki siyasal iktidar, bugün seyirci olanları bile 'evde hazır bekleyen güç' şeklinde tarif ettiğine göre, herkes bu 'sıcak olay'ın içinde.

Ergin Yıldızoğlu sendika.org'da, bu isyana dair değerlendirmesini Badiou'nun 'olay' kavramı üzerinden ele aldı. Keza, Metis Yayınları'nın twitlerinde David Harvey'in 'asi şehir' tanımlamasına atıfta bulunuldu. Geniş bir ke-

*) Bu yazı ilk olarak 6 Haziran 2013 tarihli *Radikal Kitap*'ta yayınlanmıştır.

sim de evvel beri olduğu gibi 'direnişimiz' tanımlaması üzerinden tahlillerde bulunuyor. Bu adlandırmalar kısmen doğrudur, yanlış değildir.

Ancak, her şeyin 27 Mayıs gecesi saat sabaha karşı 03.47'de, "Kepçeler ve dozerler Gezi Parkı'nı yıkmak üzere Divan Oteli tarafından girmeye çalışıyor. Herkesi yıkıma karşı durmaya bekliyoruz" twitiyle başladığı bu 'muhteşem Mayıs-Haziran günleri'nin [deyiş, Ergin Yıldızoğlu'nundur ve 1917'de Ekim Devrimi öncesinde, kitlelerin kendiliğinden ayaklandığı -Bolşeviklerin de önce karşı çıkıp, isyan fiilen gerçekleşince katılarak önderlik etmeye çalıştıkları- Temmuz günlerine gönderme yapar] siyasal teorideki asıl 'karşılığı'nı, esas olarak Lenin'de bulabiliriz.

Üstelik bu günlerde tam da, ân be ân, sokak sokak, cadde cadde, barikat barikat, balkon balkon, twit twit, Lenin'in o ölümsüz sözüyle, "Kitlelerin bir devrimin içinde kendi deneyimleriyle öğrenmeleri" dediği durumu yaşamaktayız. Sağınızda solunuzda, bir hafta önce siyasetle ya hiç alakası olmamış ya da tamamen uzak duran insanları, on yedi yaşındaki kız oğlan gençleri, balkonlarından tencere tavayla sarkan altmış yaşındaki kadınları, erkekleri gözünüzün önüne getirdiğinizde, Lenin'in ne demek istediğini çok iyi anlarsınız. O kadar ki, bu isyanın bireyleri olan kişileri karşınıza alıp da maziden, tarihten kalan bir şeyler anlatmaya kalkıştığınızda,

onlar ellerindeki maskeyi, limonu, deniz gözlüğünü, talcidli su şişesini burnunuza tutarak, "Babalık, fazla anlatma" diyerek sözünü keser gibi yapıverirler. Zira, bir hafta önce çok şeyden korkarken, artık biber gazı bombasından kaçmamanın, patlama seslerinden çekinmemenin, soludukları kimyasalların etkilerini atlatmanın en ufak inceliklerini bir prospektüs kapsamlılığında çoktan zihinlerine kazımışlardır.

KENT İSYANI: KADINLARIN VE GENÇLERİN BAŞKALDIRISI

Peki, siyaset teorisi bakımından, 27 Mayıs akşamı başlayıp, 31 Mayıs-1 Haziran günlerinde doruğuna ulaşmış görünen, fakat 2 Haziran'dan beri de (şu satırları yazdığım ân itibariyle) henüz ivmesini kaybetmediği anlaşılan bu 'olaylar'ın, Badio'nun geniş ve dar anlamıyla 'bu olayı'nın, eylemcilerin kullandığı tabirlerle 'bu direniş'in, 'bu isyan'ın, 'bu eylemlilikler'in, hatta 'bu iş'in kavramsal karşılığı ne olmak gerekir: *ayaklanma*. Daha özgül olarak, 'kendiliğinden ayaklanma'. Tam da, Marksist teorik kitaplara uygun, kitapta kastedilene cuk oturan bir kendiliğinden ayaklanma.

Bugün 'Taksim Gezi' protestolarının başlayışının yedinci günündeyiz. "Mesele Taksim Gezi değil, mesele birkaç ağaç değil, öyle değil mi?" Bunu başbakan da söy-

lüyor, isyancılar da, gözlemciler de. Doğru, bu artık ağaç kesme, Gezi Parkı'na kışla mı yoksa AVM mi yapma meselesi değil, bu artık, sosyalistlerin 'eylem hafızası'nın merkezini oluşturan bir yerde, 1 Mayıs Alanı'nda patlayıp yayılan bir kent isyanı. Ağırlıklı olarak, bir kadın isyanı, genç başkaldırısı. Özcesi, 'güncel hayatın İslamileştirilmesi'ne reddiyeyi de perspektifi içinde barındıran siyasal bir ayaklanma.

Mesajı da, doğrudan siyasal iktidara. "Beni yok sayamazsın," diyen, "Ben ben ben diyemezsin," diyen, "Yasaların üstünden, hele ki halkın iradesi üstünden konuşamazsın", "dinin emrettiği diyerek bana dayatmada bulunamazsın" demek isteyen bir başkaldırı. Sonra da hem hükümetin hem de hükümet yandaşlarının, "Madem öyle, çok da demokratsınız, sandıkla geleni sandıkla götürün bakalım, neden erken seçim çağrısında bile bulunmuyorsunuz?" şeklindeki çıkışları karşısında, bizzat kendilerinin kendi oyları ve coşkun alkışlarıyla Köşk'e çıkardıkları Cumhurbaşkanına, "Demokrasi yalnız seçim değildir," diye düzeltme yaptıran, "Mesajı aldık," sözüyle hal çaresi için bir kapı aralama isteğini belirttiren, bir sokak isyanı.

Tabii her büyük isyan gibi bu olayın doğuşu ve gelişimi de 'kıvılcım'lara baktı. İlk gece 'Beyoğlu aktivistleri'nden birisi dozerin Gezi Parkı'na girdiğini fark edip de, muhtemelen topu topu 30-50 kişi toplanabileceğini

bile bile 'duyarlı insanları yardıma' çağırmasaydı; ertesi gün İstanbul milletvekili Sırrı Süreyya Önder, Taksim Gezi'de kendini dozerin önüne atmasaydı; ertesi sabah az sayıda insan çadırlarında uyurken, polis uyarısız, şiddetli bir baskın düzenlemeseydi ve kırmızı elbiseli o kadına bir metreden, suratına biber gazı sıktığını gösteren o fotoğraf yayılmasaydı; sonraki gece sayıları 10-20 bini bulan 'Çiçek Çocukları' manzaralarının ardından, polis şafak vakti yeniden ve bu defa daha sert bir saldırıyla Taksim Gezi'yi 'temizlemeye' kalkmasaydı; bu da yetmedi, siyasal iktidarın başı "Siz ne yaparsanız yapın, biz bildiğimizi okuruz" tonlu konuşmalarını sürdürmeseydi, belki Emek Sineması protestolarında olduğu gibi, bu hareket de harı sınırlı bir alev olarak kalmış olurdu.

Ama yine de, Lenin'in bu tür 'kitlesel ruh halleri' için kullandığı o *'inflammable'*, 'her an ateşlenmeye, patlamaya hazır hal' ortadan kalkmış olmazdı; çünkü çok alametler birikmişti ve biriken bu güçlü tepkiler mutlaka kendini açığa vuracağı başka bir zamanı ve mecrayı beklerdi.

SURİYE BATAKLIĞI VE 'ÇÖZÜM SÜRECİ'NİN YANINDA BİR ÜÇÜNCÜ CEPHE

Tarih bu; şakaya gelmez. Tarık Ali boşuna yıllardır, Batı üniversitelerinde tarih kürsülerinin kapatılıp küçültülmesinden dem vurup durmuyor. Tarih, en büyük öğ-

reticidir. Eski Yugoslavya'dan Yemen'e, Tunus'tan İran'a, Suriye'den kriz içindeki Yunanistan'ın ortasındaki bir coğrafyada duracaksınız, önünüz arkanız Kürt meselesiyle kuşatılmış olacak, üstelik Suriye üzerinden 'bölgede emperyal hevesler' içinde dolanacaksınız ve yine de 'ebedi süt liman hali bir ülke' manzarası yerleştirdiğinizi farz ederek, sermaye sahipleri ve siyasetçiler, mutlu mesut iktidarınıza mutlaklık, kârlarınıza kâr akmasını bekleyeceksiniz.

Ne diyordu Kürtler? "Biz anlaşma yapabileceğiniz son kuşağız; bizden sonra oturup konuşabileceğiniz bir kuşak da bulamayacaksınız." Eh şimdi de, sosyalistlerin ve Sırrı Süreyya Önder'in ateşlediği bu hareketin üzerinden, nur topu gibi bir, biber gazının acısını börek bisküvi tadına çevirmiş bir 'seküler hayat isteyen gençlik'le, 'korkmaktan korkmayan' yüz binlerce kentliyle karşı karşıyasınız işte.

Netice olarak, bu günlerde kendiliğinden patlayan, güncel talebini (Gezi Parkı meselesi) dile getirdikten sonra esas olarak siyasal iktidarı hedef alan, sosyalistlerin öfkesini ve düzeni sarsma arzusunu, Kemalizme eğilimli kalabalıkların 'hayat tarzları'na müdahale edilmesine isyanlarını yansıtan, doğrudan siyasal angajmanı bulunmayan on binlerce kişinin 'gidişat'a karşı derin hoşnutsuzluğunu haykırdığı, az sayıdaki işçilerin de desteklediği bir ayaklanmanın içinden geçiyoruz. Ve bu yolla, ikti-

darın başına, Türkiye'nin 'emperyal hevesleri'nin odağı olan Suriye bataklığı ve konjonktürel numaralarla idare etmeye çalıştığı 'Kürt çözümü süreci'nin yanı sıra, bağrında bir 'üçüncü cephe'nin açılmış olduğunu görüyoruz.

Tunus'daki isyanla başlayıp Tahrir'le patlayan 'Arap isyanları' nasıl 'tarihin sonu' safsatalarını bir kez daha toprağa gömdüyse, dünya çapında 'eylemsizliğin, isyansız beklemenin' ebedi kalmayacağını gösterdiyse, İstanbul'da büyüyüp Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir, Samsun, Antalya, Antakya ve diğer illere sıçrayan bu 'ayaklanma' da, 'kendiliğinden isyan etmeyi pek bilmedikleri' kabul edilen Türkler adına kategorik bir dönüm noktası olmuştur.

Osman Akınhay

BİR İSYANIN HALESİ

"Mayıs'ın son günleri ve Haziran'dan beri İstanbul'da ve tüm Türkiye'de bir 'hayalet' dolanıyor: Gezi ruhu...

"Muktedirleri korkutan, hep bu hayalet. İlk planda muhtemel eylemcilerin fiziki sayısı ve gücü değil dertleri; onların ve bütün iktidar yapısının yüreğine asıl korku salan, Başbakan'ın "Biliyorsunuz, orada her şey bedava" deyişine sinmiş haliyle, Gezi'nin 'tekvücut' olarak temsil ettiği 'kamusal suret'.

"Gezi'nin eylemcileri her yerden gelmişlerdi, ama gelirken ortak bir ruha sahip değillerdi; oysa şimdi, Gezi'de edindikleri ortak ruhu beraberlerinde götürerek, tekrar geldikleri her yere dağılmış durumdalar.

"Gezi 'hayaleti' siyasetin ve toplumun her katında kol gezmeye devam ediyor ve sırf bu yüzden, Gezi isyancıları her şeyden evvel, bu isyanın 'halesi'nin yok olmaması için gayret sarf etmelidirler."

0611442
BBL

agora kitaplığı • 419
ISBN 978-605-103-216-0
9 786051 032160
gezi broşürleri • 6